

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Bc. Roman Tykal

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Kriminální recidiva

Diplomová práce

Criminal recidivism

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
PhDr. Alena Marešová, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Roman Tykal

PRAHA
2022

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Liberci, dne 28. 1. 2022

Bc. Roman Tykal

Poděkování

Za odbornou pomoc a neskutečnou trpělivost při zpracování předkládané práce chci na tomto místě poděkovat vedoucí práce paní PhDr. Aleně Marešové, Ph.D.. a Mgr. Ondřeji Kolářovi.

ANOTACE

Záměrem diplomové práce je charakteristika kriminální recidivy v České republice. Kriminální recidiva je celospolečenským problémem, kterému je bezesporu zapotřebí věnovat pozornost. Teoretická část je zaměřena na podrobný popis a charakteristiky recidivy a Souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzených – SARPO. V další části je analyzována problematika násilné a majetkové kriminality, neboť reprezentativní vzorek výzkumného šetření tvoří recidivisté páchající zmiňovanou trestnou činností. Empirická část zpracovává data těchto vybraných recidivistů pocházejících ze Souhrnných analýz rizik a potřeb těchto odsouzených, která jsou obsahem Komplexní zprávy. Tuto zprávu vypracovává nástupní oddělení každé věznice při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně a hodnotí statické a dynamické faktory. Tyto faktory slouží ke zhodnocení konečného rizika odsouzených pro danou oblast a zvolení správného programu zacházení s odsouzenými.

KLÍČOVÁ SLOVA

kriminální recidiva, recidivista, SARPO, násilná trestná činnost, majetková trestná činnost

ANNOTATION

The aim of this diploma work is the characteristics of criminal recidivism in the Czech Republic. Criminal recidivism is a general social problem that requires attention. The theoretical part is focused on a detailed description, the characteristics of recidivism, and a Complex analysis of risks and needs of the convicted - SARPO. The next part analyzes the problematics of violent crimes and property crimes considering the fact that the representative sample of the empirical part is made up of recidivists involved in criminal activities. The empirical part focuses the data on recidivists stemming from the Complex analysis of general risks and needs of the convicted which form the content of the Complex report. This report is the result of entry ward after the execution of a sentence and it evaluates the static and the dynamic factors and their final risk/ threat for a given sphere.

KEYWORDS

criminal recidivism, a recidivist, SARPO, violent crime, property crime

Obsah

ANOTACE	5
ÚVOD	8
1. SARPO – SOUHRNNÁ ANALÝZA RIZIK A POTŘEB ODSOUZENÝCH	10
2. RECIDIVA	12
3. NÁSILNÁ KRIMINALITA	27
4. MAJETKOVÁ KRIMINALITA	32
5. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	34
6. STATICKÉ FAKTORY	38
7. DYNAMICKÉ FAKTORY	51
ZÁVĚR	80
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
SEZNAM PŘÍLOH	86

ÚVOD

Kriminalita patří nejen v České republice, ale také v celosvětovém měřítku k velmi dlouhodobému a vážnému problému. Velmi velký podíl na kriminalitě mají recidivisté. Většina občanů recidivu vnímá jako opakované porušení zákonných norem, které je pachateli prokázáno a za které je potrestán. Významnou úlohu mají výzkumy a poznatky forenzní psychologie a kriminologie, které napomáhají při objasňování příčin, efektivity přidělených trestů, odhadu budoucího chování pachatele. Nicméně přesná predikce či model pachatele neexistuje. Nejdůležitější úlohu při páchání trestné činnosti má motivace pachatele, prostředí, ve kterém vyrůstá a žije, psychický stav jedince, vliv alkoholu nebo drog, životní úroveň, intelekt a mnoho dalších faktorů.

Recidiva je již dlouhodobě významným celospolečenským problémem, dovoluji si říci, že celosvětovým. Pravomoci k potlačování recidivy jsou řešeny trestním právem, spoluprací odsouzených recidivistů s probační službou, terciární prevencí. Hlavním úkolem trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou. Při spáchání trestného činu nebo soudním řízením je recidiva pokládána za okolnost, která při ukládání trestu umožňuje užít vyšší trestní sazbu a také ovlivňuje výběr typu vězeňského zařízení pro výkon trestu. V posledních letech je počet uložených nepodmíněných výkonů trestů odnětí svobody u recidivistů relativně konstantní.

Ve své diplomové práci popíši problematiku recidivy v České republice. V teoretické části popíši a vysvětlím kriminalitu, zejména se zaměřím na majetkovou trestnou činnost a násilnou kriminalitu.

Majetkové trestné činy patří k nejčastěji páchaným trestným činům s podílem více než 40 % z celkové kriminality. V práci uvedu jednotlivé typy majetkové trestné činnosti.

Násilné trestné činy patří k jedněm z nejhorších činů a z celkové kriminality zaujímají zhruba 7 %. Snižování počtu násilných trestných činů a velký podíl objasněných případů ovlivňuje u občanů názor na práci policie, justice a bezpečnost na daném území. Pro úspěšné vyřešení případů kriminalisté využívají biologických a jiných stop, informací od svědků, veškeré stopy na oběti, na místě činu, na předmětech, které byly použité pro páchání trestného činu, kamerové záznamy atd.

Cílem empirické části je komparace statických a dynamických faktorů mezi skupinou recidivistů páchající majetkovou trestnou činností a skupinou pachatelů

páchajících násilnou trestnou činnost. Vyhodnotit tato rizika a určit jednoznačně skupinu pachatelů z reprezentativního vzorku, kterou tyto faktory předurčují jako rizikovější.

Pro praktickou část jsem zvolil výzkumné šetření reprezentativního vzorku recidivistů dvou skupin páchajících trestnou činnost. Svou pozornost zaměřím na skupinu recidivistů odsouzených k trestu odnětí svobody nepodmíněně za majetkovou trestnou činnost a násilnou trestnou činnost.

Podkladem pro výzkumné šetření jsou data pocházející z Komplexních zpráv, které jsou vypracované vězeňskou službou České republiky při nástupu odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody. Tato Komplexní zpráva vychází z deskriptivní studie SARPO – souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených a detailně se věnuje jejich charakteristikám. Tyto data predikují úskalí kriminogenních rizik, které mají sloužit ke správnému zvolení programu pro zacházení s odsouzenými směřující ke snížení nežádoucího kriminogenního chování. Detailně charakterizují společné vlastnosti a zájmy recidivistů, které následně popíši a vyhodnotím.

1. SARPO – SOUHRNNÁ ANALÝZA RIZIK A POTŘEB ODSOUZENÝCH

Tento nástroj byl zaveden do praxe českého vězeňství dnem 1. 11. 2012. Jejím úkolem je predikce kriminálního chování a vést ke snížení nebezpečnosti odsouzených pro společnost.

„SARPO je validizovanou metodou vyhodnocování kriminogenních rizik souvisejících s pácháním trestné činnosti. Je nástrojem, který predikuje pravděpodobnost opětovného uvěznění.“¹

V nástupním oddělení pro výkon trestu odnětí svobody jsou zpracována veškerá data, která jsou obsahem Komplexní zprávy. Data prochází procesem zpracování a vyhodnocení jednotlivých rizikových faktorů. Následně tento výstup slouží pro určení individuálního programu zacházení s odsouzeným. Tyto programy berou v úvahu mnoho faktorů týkající se výkonu trestu odnětí svobody (též VTOS), nebezpečnosti, motivaci odsouzeného, bydlení, finance, rodinu aj. Cílem je zvolit takový program zacházení, aby odsouzení byli propuštěni z VTOS schopni vést soběstačný život, a tím docházelo zároveň ke snižování recidivujících osob v České republice.

Struktura této souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzených je složena ze tří částí - faktorů. První dva faktory, kterými jsou statické a dynamické se dále dělí na další oblasti. Třetí částí jsou protektivní faktory, které jsou doplňující součástí statických i dynamických faktorů. Tyto faktory jsou pak vyhodnoceny do čtyř úrovní rizik – nízké, střední, vysoké, velmi vysoké. SARPO se používá ve třech verzích. Minimální verze je určena pro odsouzené s délkou trestu do půl roku. Základní verze pro odsouzené s délkou trestu převyšující půl roku. Poslední rozšířená verze je určena pro odsouzené, kteří se dopustili specifické trestné činnosti (*pozn. jedná se o trestnou činnost s prvky násilí, sexuálním nebo drogovým kontextem*). Dále je určena pro doživotně odsouzené a mladistvé odsouzené pachatele trestných činů.

Statické faktory vycházejí z tzv. pevných dat, které se vztahují k trestné činnosti odsouzeného. Jsou to informace například z Rejstříku trestů. Tyto statické

¹ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 12. ISBN 978-80-270-5197-7.

faktory jsou „konstantní a neměnné, popř. se mění pouze jednosměrně (např. věk).²“ Statické faktory dělíme na trestní minulost, způsobenou újmu a aktuální a ostatní trestnou činnost. Tyto jednotlivé faktory doplňují statické protektivní faktory.

Dynamické faktory jsou takové faktory, které jsou otevřené a v čase změnitelné. Jsou zaměřeny na „základní oblasti života člověka, jejichž fungování tvoří předpoklad pro samostatné a nekriminální soužití ve společnosti.³“ Každý dynamický faktor obsahuje možné predikovatelné riziko dalšího nežádoucího kriminogenního chování. Na stavy těchto rizik lze pozitivně působit a eliminovat tak nežádoucí chování. Dynamické faktory se dělí dále na faktory bydlení, zaměstnání, finance, rodina a sociální kontakty, vzdělání a výchova, závislost, osobnost a chování. Každý takový faktor je zpracován dle struktury, která je složena z popisu situace či stavu, rizika pro daný faktor, doplnění, motivace, objektivní a subjektivní hodnocení, výstup a doporučení. Tyto jednotlivé faktory doplňují dynamické protektivní faktory.

„Protektivní faktory mírní nebo tlumí efekty rizikových faktorů.⁴“ Jsou kladnou stranou jednotlivých statických a dynamických faktorů. Každému faktoru je přidělen různý počet těchto protektivních faktorů. Čím více jich odsouzený splňuje, tím se vyznačuje vyšší odolností v daném riziku. Tyto faktory tedy působí jako protipól vůči riziku dalšího nežádoucího chování.

² DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 17. ISBN 978-80-270-5197-7.

³ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 20. ISBN 978-80-270-5197-7.

⁴ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 22. ISBN 978-80-270-5197-7.

2. RECIDIVA

ZÁKLADNÍ POJMY

Pachatel

Z pohledu kriminologie je pachatel každý, kdo se dopustil „činů označených zákonem jako trestné činy, ale i osoby, o které se orgány činné v trestním řízení nezajímají nebo je trestně nestíhají.⁵“ Také sleduje osoby se sociálněpatologickým chováním (osoby závislé na drogách, extrémisty, prostitutky, osoby s duševní poruchou, problémové děti atd.). Pozornost věnuje možným budoucím pachatelům a pachatelům po výkonu trestu, dětem a osobám nepřičetným jenž nejsou určeni v trestním právu.

Trestný čin

„Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené⁶ v trestním zákoníku. Mezi trestné činy patří přečiny a zločiny. Mezi přečiny patří *„všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“*⁷ Zločinem se rozumí trestné činy, které nejsou vymezeny jako přečiny a úmyslné trestné činy, u kterých je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby minimálně deset let. Poslední jmenované jsou považovány za zvláště závažné trestné činy.

Delikvence

*„Delikvenci definujeme jako formu společensky zvláště závažného, nepřijatelného chování s protispoločenským dopadem.“*⁸ Jedná se nedodržování zákonných norem, které vede ke stanovení a následnému výkonu trestu za závažné trestné činy. Delikvence často bývá spojována s asociálním chováním. Pokud se delikvence dopustí osoba s psychickými problémy (např. mentální retardace,

⁵ SCHEINOST, M. a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s 83. ISBN 978-80-7338-096-0.

⁶ § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb.

⁷ § 14 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb.

⁸ VETEŠKA, J. a FISCHER S. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020, s 27. Psyché. ISBN 978-80-271-0731-5.

schizofrenie) na místo potrestání je nařízena ochranná ústavní léčba nebo ústavní pobyt.

Kriminalita

Za kriminalitu můžeme považovat určité chování, jednání a činnost osob, které jsou v dané zemi v rozporu se zákonem – trestné a je za ně udělován trest dle trestního zákoníku. Po spáchání trestného činu následuje vyšetřování, soudní řízení, uložení trestu a pobyt ve vězeňském zařízení. V kriminalitě jsou také obsaženy trestné činy osob do věku 18 let. Dle zákona jsou osoby ve věku 15 – 18 let za své činy trestně odpovědné, ale s určitými restrikcemi. Pokud je trestný čin spáchán osobou mladší 15 let (trestně neodpovědnou), soud nařídí v občansko-právním řízení ochrannou výchovu.

Osobnost pachatele

Sociologie, penologie a trestní právo jsou obory zabývající se osobností pachatele, kriminalitou a vychází z poznatků forenzní psychologie a psychologie. „Osobnost každého člověka je jedinečným (od osobnosti jiných lidí odlišným) funkčním souborem vlastností a pocitů, projevujících se navenek určitým chováním a jednáním.⁹“ Na osobnost člověka působí mnoho vlivů např. prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje, sociální prostředí. Studuje se psychická jedinečnost pachatele, reakce na změny v sociálním a vnějším prostředí. Následně se porovnávají shody a odchylky pachatele trestného činu a nepachatele.

Pro porozumění, vysvětlení a předvídání chování osob páchajících trestnou činností slouží charakteristika pachatele – obraz pachatele. Forenzní psychologie se nejvíce zaměřuje na:

- 1) zjevná nezdrženlivost pachatele – nutnost uspokojit svou potřebu
- 2) nedostatečné vnitřní zábrany
- 3) kognitivní distorze – mylný způsob myšlení, jímž se obhájí

Při charakteristice pachatele je mimo jiné posuzován souhrn všech činitelů vyvolávajících kriminální jednání. Motivaci kriminálního jednání ovlivňují osobnostní

⁹ SCHEINOST, M. a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s 84. ISBN 978-80-7338-096-0.

odchyly např. asociální, psychopatické, antisociální, dissociální porucha osobnosti). Osobnost pachatele také ovlivňuje soubor mnoha faktorů např. vzdělání, inteligence, zaměstnání, chování při výslechu a ve vězení, záliby, osoby, se kterými se stýká, rodinné prostředí, chování po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody atd.

V souvislosti s kriminálním chováním je studováno, kdy a z jakého důvodu osoby zahájily páchaní trestné činnosti. Dále intenzitu, proč a jakým způsobem pokračují v trestné činnosti, zda je jejich kriminální činnost různorodá nebo se specializují na jeden druh trestné činnosti, zvyšování závažnosti trestných činů, jaké změny se u pachatelů vyskytují se zvyšujícím se věkem, kdy a z jakého důvodu ukončují kriminální kariéru.

Výzkum osobnosti pachatele slouží k odhadu budoucí recidivy a chování pachatelů. Poznatky vychází z motivace kriminálního chování, jednání pachatele u vykonaných trestných činů.

Veškeré informace získané z výzkumů by měly vést k zodpovězení otázek vysvětlujících motivy pachatelů, možnost jejich nápravy přiděleným trestem, zda se jako zločinci narodili, či je ovlivnilo prostředí, ve kterém žili. Zda mají specifickou povahu a jak se povahově odlišují od beztrestných osob. Jaký byl podnět ke spáchání trestného činu (potřeba/ náhodná situace). Proč možný trest neodradil pachatele od spáchání trestného činu.

Výzkumy forenzní psychologie a kriminologie dokázaly, že osoby páchající trestnou činností nejsou stejnorodé povahy a psychických vlastností, proto je velmi obtížná komparace s nepachateli. Pozornost začala být zaměřena na rozdíly mezi pachateli navzájem.

Kriminologické výzkumy jsou doplňovány statistickými daty vztahujícími se k počtu pachatelů trestných činů, odsouzeným a vězněným osobám. Jsou zjišťovány informace týkající se věku, pohlaví, početní zastoupení pachatelů mezi ostatními pachateli. Získaná data také znázorňují počet pachatelů mezi všemi občany v zemi.

Spojitost byla objevena mezi věkem, pohlavím a typem kriminálního jednání. Na spojitost působí sociální prostředí a odlišnosti v přirozeném vývoji, které se společně s věkem a pohlavím mění. Z uvedeného vyplývá různorodost reakcí na shodné podněty v odlišném věku a pohlaví. Statistická data ukazují, že děti a mladiství inklinují ke skupinové trestné činnosti. Výroba a prodej drog je spíše předmětem činnosti dospělých. Získání drog závislými osobami je dominantou mládeže. Hospodářské trestné činy převažují u mužů středního věku. Velice aktivní

kriminální kariéru mají pachatelé, kteří svůj první trestný čin spáchali ve věku 6-7 do 18 let. Analýzy provedené u kriminality dětí a mladistvých prokázaly rostoucí tendenci s věkem.

Od roku 1990 roste počet žen mezi celkovým počtem odsouzených. Jak jsem již uvedl, také druh trestné činnosti je ovlivněn věkem. U pachatelů starších 60-ti let převažují násilné trestné činy.

Recidiva

Recidiva má své specifické vysvětlení z mnoha úhlů pohledu. Obecně recidivu vnímáme jako opakované odsouzení k odnětí svobody za opětovné porušení zákonných norem. V zahraničí je za kriminální recidivu považováno opětovné páchání trestné činnosti bez ohledu na pravomocné odsouzení pachatele. Informace o recidivě v ČR nalezneme ve Statistickém výkazu č. 1 Policejního prezidia ČR, u Ministerstva spravedlnosti ČR ve statistické Ročence kriminality. Mezi nejčastější trestné činy recidivistů v ČR patří krádeže, zanedbání povinné výživy, podvody a krádeže vloupáním.

Trestně právní recidiva

Trestně právní vymezení recidivy je definováno, pokud pachatel spáchá trestný čin po pravomocném odsouzení za předešlý trestný čin. U soudní evidence může docházet ke snižování počtů trestných činů u recidivistů, protože každý případ spáchání trestného činu není odsouzený. V některých případech soudního jednání dochází ke změně (snížení) závažnosti trestného činu.

V Trestním zákoníku jsou vymezeny podmínky, za kterých nebude předešlé odsouzení považováno za přitěžující okolnost recidivy.

Penologická recidiva

Z penologického pohledu je za recidivistu považována osoba, jenž opakovaně vykonávala nepodmíněný trest odnětí svobody ve vězeňském zařízení.

Kriminologická recidiva

Z kriminologického hlediska je recidivista každý, jenž opakovaně spáchal trestný čin, přestupek, zločin a není podstatné, zda byl za již spáchaný trestný čin, přestupek, zločin stíhaný, odsouzený či potrestaný. V úvahu jsou brány veškeré záznamy v rejstříku trestů (podmíněné a nepodmíněné odsouzení pachatelů). Nevýhodou opětovného zatčení je, že normy při zatčení osob, které spáchaly trestný čin nebo se o jeho spáchání pokusily či provedly přípravu, jsou více benevolentní než u odsouzených osob. V policejní evidenci může zatčení zvyšovat počty recidivistů, neboť některé zadržené osoby mohou být nevinné.

„Kriminální recidiva se užívá k obecnému označení opakování trestné činnosti a z toho pohledu vytváří jednu z komponent kriminální kariéry pachatele.¹⁰“ Tento výraz vznikl z kriminálního chování osob, které spáchaly více trestných činů během svého života. Nejedná se o ojedinělý trestný čin pachatele. U těchto pachatelů je analyzována povaha, rozsah a druh kriminálního chování. Také je sledován věk, ve kterém začínají a ukončují páchaní trestné činnosti. Průměrná věková hranice recidivistů v posledních pěti letech při první trestné činnosti byla 16 let. Ve většině případů tito pachatelé, ukončují trestnou činnost v pozdějším věku, páchají různé druhy a větší počet trestných činů, oproti pachatelům, kteří se dopustili trestné činnosti v pozdějším věku. Rovněž mají větší sklony ke spáchání násilných trestných činů.

Délka kriminální kariéry „je období mezi zahájením a ukončením kriminální aktivity pachatele.¹¹“ Nejčastěji recidivisté v České republice páchají svou trestnou činnost v délce 15 – 20 let. Počet spáchaných trestných činů a časové rozmezí mezi nimi definuje kriminální kariéru.

Eskalace kriminálního chování charakterizuje posun recidivisty k vážnějším trestným činům. S vyšším věkem osoby páchající trestnou činností a rostoucím počtem spáchaných trestných činů roste také závažnost trestných činů. Zde má důležitou roli druh spáchaného trestného činu, např. znásilnění vykazuje nižší eskalaci.

¹⁰ MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 23. [cit. 15.5.2021]. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <https://www.ok.cz/iksp/docs/394/pdf>

¹¹ MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 26. [cit. 15.5.2021]. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <https://www.ok.cz/iksp/docs/394/pdf>

Recidivista

Dle studie Murrayové je recidivista každá „osoba, která opakovaně selhává ve schopnosti odolávat páchání trestné činnosti.“¹²

Predikce recidivy

V této problematice je zapojeno mnoho oblastí. Cílem je predikce recidivního chování u pachatelů, kteří byli vícekrát odsouzeni nebo trestně stíháni. Potvrzení recidivního chování je obvykle signalizováno dalším pravomocným odsouzením za spáchání nového trestného činu. Při predikci budoucího kriminálního chování je používáno mnoho proměnných (prediktorů např. věk, pohlaví, drogová závislost, rodinné a sociální podmínky, společníci...) zabývajících se osobností pachatele, dále fakta a výzkumy o zahraničních recidivistech.

Důležitou roli v předvídání kriminální recidivy má také časový horizont mezi spácháním jednotlivých trestných činů. U mladých pachatelů je časová frekvence vyšší.

Individuální predikce je kvalifikovaný předpoklad, zda bude pachatel v budoucnu opět páchat trestnou činnost a odhad jeho chování. Existují rizikové faktory, které signalizují velkou pravděpodobnost opětovného kriminálního chování. Tyto faktory jsou již specifikovány, otázkou stále zůstává jejich vzájemné spojení.

Rizikové faktory máme statické (mění se v jednom směru) a dynamické. Dynamickými rizikovými faktory rozumíme kriminální potřeby a postoje osob páchajících trestnou činností např. rodinné zázemí, momentální životní situace, nezaměstnanost, závislost na drogách a alkoholu, kontakt na osoby páchající trestnou činností, nepochopitelné myšlení jedince...

Metody individuální predikce:

- statistická
- klinická
- intuitivní

Statistická metoda vychází z poznatků o pachatelích, příčin kriminality, kriminologických rozborů již trestně stíhaných a vězněných osob. Využívá získané

¹² MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 37. [cit. 15.5.2021]. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <https://www.ok.cz/iksp/docs/394/pdf>

informace rizikových faktorů, které měly důležitou úlohu při vzniku kriminálního jednání.

Klinická metoda je používána při analýze osobnosti pachatele při tvorbě znaleckého posudku pro soud, který s přihlédnutím na tento posudek stanovuje druh a délku trestu. Při této metodě psycholog nebo psychiatr zjistí psychický stav pachatele, možnost recidivy v budoucnu a míru nebezpečnosti pro společnost. Tato metoda je časově a finančně náročná.

Intuitivní metoda je také používána pro predikci chování pachatele. K výsledkům vypracovaným odbornými pracovníky následně přihlíží soud při výměře trestu. Základem této metody je rozbor osobnosti pachatele, zobrazující životní úroveň a na zkušenostech, které posuzovatel získal v průběhu spolupráce s pachatelem. Intuitivní metoda je založena na názoru a subjektivním dojmu lidského faktoru, pachatel může předstírat spolupráci, lítost a ochotu nápravy, proto je zde vyšší míra rizika chybné předpovědi.

Při sestavování predikce chování pachatele je posuzován osobní psychologický profil, specifika sociálního vývoje, životní úroveň a způsob života. Kriminální jednání je předpokládáno u jedinců, u nichž se vyskytují následující rizikové faktory: kriminalita u výchovného prvku, problémové chování ve škole, neukončené či nízké vzdělání, mentální retardace, problémy v zaměstnání, alkoholová a drogová závislost, recidiva, výskyt asociálního chování v dětském věku atd. Jedním z nejvýznamnějších ukazatelů je věk při prvním odsouzení. Byl objeven významný vztah recidivy a věku. Pokud pachatel spáchá svůj první trestný čin před dosažením 18-ti let, ve většině případů se v budoucnu uchyluje k recidivě. Na každého odsouzeného je individuálně vypracován osobnostní posudek s ohledem na druh spáchané trestné činnosti, který má sloužit pro následné efektivní zacházení a nápravu pachatele.

Psychologie kriminálního chování

Psychologie kriminálního chování využívá teoretické informace a také čerpá z praktických zkušeností získaných od pachatelů. Kriminální psychologie zjišťuje reakce a chování pachatelů na vybrané podněty a situace v dané oblasti. Základem jsou psychické reakce a způsoby jednání, které mají spojitost s protizákonným chováním. K predikci a analýze kriminálního chování slouží získané informace z

psychologie osobnosti, psychiatrie, psychopatologie, sociální, vývojové a obecné psychologie. Analyzuje také účinky aplikovaných resocializačních programů.

Jedním z nejvyšších přínosů do psychologie kriminálního chování má forenzní psychologie. Podrobně se zabývá především motivací kriminální činnosti. Z biopsychosociálního hlediska participuje na rozčlenění typů pachatelů trestných činů.

Penitenciární psychologie zkoumá psychosociální vlivy, které se vyskytují u pachatelů odsouzených k trestu odnětí svobody a ve vyšetřovací vazbě. Posuzuje chování odsouzených k ostatním odsouzeným a vězeňské službě, adaptační problémy. Penitenciární psychologie zkoumá a analyzuje kriminogenní faktory, jež vyvolávají a rozvíjí kriminalitu u jedinců. Bez efektivního zásahu do kriminogenních faktorů dochází k recidivě. Postpenitenciární psychologie také analyzuje psychosociální vlivy a chování odsouzených po ukončení výkonu trestu ve vězeňském zařízení do normálního života na svobodě.

Kriminální psychologie studuje problematiku spojenou s vyšetřováním kriminálních činů, psychologickým profilem a motivací osob páchajících trestnou činností.

V době, kdy začala výrazně růst kriminalita, a stoupal počet odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody, začala být více využívána psychologie kriminálního chování. Psychologie kriminálního chování získává poznatky:

- a) originálních (původních) poznatků – z vlastních výzkumů
- b) implementovaných (převzatých) poznatků – získané z antropologie, penologie, sociologie, výchovy, vzdělávání, práva atd.

V souvislosti s kriminalitou je posuzována kriminální agrese, která může být reaktivní, a to bez přípravy nebo promyšlená. Psychologové zjišťují příčinu agresivity pachatelů, jež může být dána poruchou osobnosti nebo sociálním prostředím.

Kriminální psychologie pracuje se získanými informacemi a tvoří poznatky, které je možné aplikovat ve vězeňství a společenském životě. Velmi efektivní je spolupráce se zahraničními kriminalisty, psychology a dalšími odborníky.

Ke kriminálnímu chování nejvíce inklinují osoby s poruchami osobnosti, poruchami chování a jinými psychopatologickými problémy. Převažují pachatelé s nízkým vzděláním, často pochází z nefunkčních rodin a s drogovou závislostí. V posledních letech roste počet pachatelů s vysokoškolským vzděláním. Ve většině

případů se zaměřují na majetkovou trestnou činnost. Do popředí důvodů trestné činnosti vystoupila zadluženost. Na odsouzeného je uvaleno průměrně 6 – 7 exekucí.

Z psychologického pohledu významnou úlohu má motivace kriminálního chování. Jedná se o analýzu, jaké důvody vedly pachatele ke spáchání trestného činu. Dalším důležitým aspektem pro psychologický profil je charakteristika osobnosti. Významnou úlohu v tendencích ke kriminálnímu chování mají biopsychologické faktory. Dále různé poruchy osobnosti, agresivita, neochota a ztráta motivace vést normální život.

Interval kriminální recidivy

Je časový úsek mezi spáchanými trestnými činy, přestupky, zločiny. Interval kriminální recidivy ovlivňuje mnoho faktorů např. vzdělání, sociální situace, rodinné zázemí, prostředí ve, kterém byla osoba vychovávána.

Dle dlouholetých výzkumů a zkušeností se většina recidivistů propuštěných na svobodu, uchýlí ke spáchání dalšího trestného činu do tří let od propuštění z vězeňského zařízení. V prvním půlroce od propuštění se recidiva vyskytuje více u pachatelů, kteří spáchali loupežné a majetkové trestné činy. Dále se recidiva v krátkodobém horizontu po propuštění vyskytuje u pachatelů, kteří se dopouští různých druhů trestné činnosti a u pachatelů, jenž si odpykávali trest odnětí svobody více než pětkrát, pachatelé, kteří spáchali trestný čin do svých 18-ti let svého věku a u osob se špatnými pracovními návyky. Interval mezi jednotlivými trestnými činy se se zvyšujícím se počtem odsouzení snižuje.

Ukončení kriminální kariéry

Ukončením kriminální kariéry se zabývá koncept desistance. Na ukončení kriminální kariéry má vliv mnoho různých faktorů v životě recidivisty např. partnerský vztah, rodina, ukončení kontaktů s osobami páchajícími trestnou činností, pevná vůle, místo bydliště atd. Výzkumy se neustále věnují vysvětlení toho, co vede pachatele k ukončení kriminální činnosti. Rozdělení recidivistů, kteří páchání trestné činnosti ukončili a perzistentních pachatelů, kteří v kriminální kariéře pokračují dle Burnettové:

1. Perzistentní pachatelé:
 - a) požitkář
 - b) osoba samostatně výdělečně činná
 - c) přežívající

2. Desisters: a) neúspěšní (non-starters)
b) vyhýbaví
c) konvertité

Prvním ve skupině trvalých pachatelů je požitekář. Tyto pachatele vede k trestným činům pocit hojnosti a vzrušení. Často se vyskytuje u drogově závislých a alkoholiků. Osoby ve skupině samostatně výdělečně činných vnímají páchaní trestných činů jako zdroj obživy. Přežívající páchají opakovaně převážně majetkovou trestnou činností s cílem udržení životního standardu.

Z kategorie pachatelů, kteří chtějí ukončit trestnou činnost, mezi neúspěšné patří ti, jenž byli odsouzeni méněkrát než ostatní posuzovaní.

Pro vyhýbavé pachatele je prioritou život na svobodě.

Poslední kategorií jsou konvertité. Pachatelé konvertité jsou rozhodnutí ukončit svou trestnou činnost a jsou v tomto směru cílevědomí. Často jim v tomto rozhodnutí napomáhá nová životní situace např. nová práce, rodina, které nechtějí ztratit.

Kriminální specializace

Kriminální specializace se zabývá, jaká je pravděpodobnost, že osoba páchající trestný čin spáchá další trestný čin ve stejné oblasti nebo se uchýlí k jinému typu trestných činů. U nenásilných trestných činů a krádeží byla výzkumy zjištěna nízká míra specializace. Naproti tomu, recidivisté, kteří si svůj trest odpykávali ve vězeňském zařízení, osoby dopouštějící se trestných činů podvodů a deliktů vztahujících se k drogám mají sklony k vyšší specializaci. Nejnižší míra specializace se objevuje u pachatelů, kteří spáchali trestný čin znásilnění, zabití a u pachatelů používajících při páchaní trestných činů zbraně. Z pohledu věkové kategorie se vyšší specializace objevuje u dospělých osob. U násilných trestných činů spáchaných recidivisty je vysoká pravděpodobnost opakování shodného typu deliktu.

ČINITELE OVLIVŇUJÍCÍ RECIDIVU

Sociální faktory

Rodina

Značný vliv na chování a osobnost má také rodinné prostředí, ve kterém vyrůstá, je vychováván. Rodinné zázemí a vztahy mohou působit na rozvoj poruch chování. Recidivisté často pochází z rodin, kde již jeden z rodičů páchá trestnou činnost. V případě, že recidivisté mají vlastní děti, často o ně nejeví zájem a nestarají se o ně. Rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů, jenž významným způsobem ovlivňuje sociální oblast jedince. Negativní vlivy ze strany rodiny způsobující v budoucnu kriminální chování např. Anomální osobnost rodičů – u velkého počtu osob dopouštějících se kriminální činnosti rodiče také páchali trestnou činností, byli závislí na drogách nebo alkoholu a řádně se o své děti nestarali. Tyto osoby v dětství emocionálně a psychicky strádaly. Pachatelé trestných činů často pochází z neúplných nebo disfunkčních rodin, z ústavů a také se objevuje fyzické týrání ze strany otce.

V případě negativního působení náhradního rodiče a absence mateřského citu může u dětí docházet k citové deprivaci. Osoby trpící psychickou deprivací se potýkají s problémy v chování a sociální oblasti, jsou bezohlední, impulzivní a nedokáží vybudovat bezproblémové mezilidské vztahy. Uvedené poruchy osobnosti mohou vést ke kriminálnímu a antisociálnímu chování. U osob trpících psychickou deprivací se sklony ke kriminalitě objevují zhruba ve 40 %, závislost na alkoholu nebo psychotropních látkách se vyskytuje u 30 %. Závislost na drogách a alkoholu se u osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody pohybuje kolem 80 %. Vznik poruchy chování se často vyskytuje u jedinců, jenž byly v dětském věku týrané, zanedbávané nebo zneužívané nejbližšími členy rodiny.

Intelekt jedince závisí na stavu centrální nervové soustavy, dědičných dispozicích a na kvalitě výchovy. Psychický rozvoj, všeobecné dovednosti, jazykové a rozumové schopnosti jsou primárně ovlivněny kvalitními podmínkami k učení a podněty ze strany rodičů. „*Psychická traumatizace v průběhu dětství a dospívání je uváděna jako jedna z příčin vedoucích k rozvoji specifické poruchy osobnosti.*”¹³

¹³ VETEŠKA, J. a FISCHER S. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020, s 37. Psyché. ISBN 978-80-271-0731-5.

U recidivistů bez rodinného zázemí (svobodní, rozvedení) je opět interval mezi odsouzeními kratší (do 6 měsíců od propuštění). U ženatých a pachatelů, kteří žijí v partnerském vztahu se interval prodlužuje na 3 a více let.

Nezaměstnanost

Na recidivu a páchaní trestných činů má bezprostřední vliv nezaměstnanost. Osoby již jednou trestané si s velkými obtížemi hledají zaměstnání a s velkými obtížemi se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zařazují do pracovního procesu. Růst nezaměstnanosti a neschopnost dostát svým finančním závazkům může vést k získání finančních prostředků ilegálním způsobem. S nezaměstnaností také úzce souvisí úroveň vzdělání. Lidé bez ukončeného základního vzdělání velmi obtížně získají práci s patřičným finančním ohodnocením, což ovlivňuje životní úroveň jedince, příp. rodiny.

Vzdělání

Výše vzdělání má vliv na páchaní trestné činnosti. Bylo prokázáno, že recidivisté s ukončeným a neukončeným základním vzděláním mají nejkratší intervaly mezi jednotlivými odsouzeními.

Recidivisté páchající majetkovou trestnou činností se ve většině případů potýkají s dluhy a vyznačují se velmi nízkou finanční gramotností.

Záliby

U recidivistů a delikventů docházelo k nevhodnému trávení volného času a výběru osob, se kterými volný čas trávili, z čehož v mnoha případech vznikla závislost na alkoholu, drogách a hrách na počítači.

Prostředí

Většina recidivistů pochází z měst. Také v oblasti s vysokým počtem migrantů je kriminalita vyšší.

Závislost (drogová nebo alkoholová)

Pokud jedinec trpí syndromem závislosti, má neodolatelnou touhu užít opakovaně určitou látku, bez ohledu na to, jakým způsobem získá prostředky na

drogu. Ztrácí nad sebou kontrolu a nedokáže zastavit užívání drogy. Začnou se objevovat negativní dopady, opomíjí své povinnosti, zájmy, rodinu atd.

Závislost na alkoholu nebo omamných látkách také ovlivňuje páchání trestné činnosti. Může se jednat o získání prostředků pro pořízení drog nebo alkoholu, zde je většinou páchána majetková trestná činnost. Páchání násilných a výtržných trestných činů je častým výsledkem požití alkoholu. Nicméně ovlivňuje také majetkovou trestnou činnost.

Bylo zjištěno, že drogově závislých je cca 80% odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody.

Biologické faktory

Věk

Pro zahájení a vývoj kriminální činnosti je důležitý věk jedince. Majoritní skupinu recidivistů tvoří muži ve věku do 30 let. Druhou nejvíce početnou skupinu delikventů tvoří muži ve věku do 26 let.

Všeobecně platí, že zahájení páchání trestné činnosti v mladistvém věku (15 – 18 let) směřuje ke stabilnější kriminální kariéře (kriminální kontinuita). U recidivistů se 52,5 % odsouzených dopustili svého prvního trestného činu ve věku 16 – 19 let a 40 % ve věku 20 – 30 let. Z výše uvedeného vyplývá, že riziko recidivy se snižuje na minimum s vyšším věkem pachatele při prvním spáchání trestného činu.

Nejčastějším prvním trestným činem recidivistů jsou majetkové trestné činy (krádež). U mladistvých je často při prvotním odsouzení aplikován nepodmíněný trest odnětí svobody nebo trest odnětí svobody podmíněně odložený. Také zde je určena zkušební doba, během níž musí odsouzený dokázat, že vede řádný život a k nápravě došlo bez výkonu trestu odnětí svobody. U vybrané skupiny recidivistů bylo zjištěno, že u většiny, a to 95 % odsouzených musel být některý z podmíněných trestů přehodnocen na trest nepodmíněný.

Pohlaví

Muži se dopouští kriminálního chování výrazně více než ženy. Příčina je spatřována v agresivním chování, jenž se u mužů vyskytuje ve větší míře.

Pokud ženy spáchaly násilný trestný čin, nejčastěji se jednalo o vraždu v rodině (dětí, manžel, druh, otec).

Vraždy partnerů jsou nejčastěji zapříčiněny dlouhodobými neshodami, které vyústí do krizové situace, v níž se pachatel neovládne a reaguje impulzivně.

Vrozené dispozice

Významnou úlohu mají temperamentové složky osobnosti a řadí se k vrozeným dispozicím. Poruchy chování se více objevují u osob s vyšší dráždivostí, s afektivním jednáním bez předešlé rozvahy a s nižší mírou odolnosti vůči zátěži, stresu, zklamání atd. U pachatelů trestných činů se často vyskytují rané poruchy a poškození centrální nervové soustavy, poruchy související s lehkou mozkovou disfunkcí.

Velká agresivita a brutalita se často objevuje u vražd z agresivity. Pachatel většinou nemá žádný důvod k napadení oběti. Jediným motivem je pocit uspokojení. U těchto pachatelů se objevuje sociální nepřizpůsobivost a často jsou v mladém věku a pod vlivem alkoholu či jiných omamných látek. Oběť je napadena údery, kopy, pálkou, dlažební kostkou apod.

Psychické faktory

Mentální schopnosti

Intelekt recidivistů se pohybuje na všech úrovních. Ve větší míře se mezi recidivisty vyskytují jedinci s nižšími rozumovými schopnostmi, kteří chybně vyhodnocují situace a důsledky svého jednání. Motivací ke spáchání trestných činů jsou nejčastěji potřeby jedince. Častým důvodem je nedostatek lásky, jednotvárný život bez sociálního zařazení. Páchání trestných činů je často důvodem seberealizace. Ve skupinách se objevuje antisociální chování (delikvence) a asociální chování (psychoaktivní látky).

Temperament

Temperament je jedna z vrozených vlastností, s níž souvisí reakce na různé podněty. Velký vliv na temperament má prostředí, v jakém je jedinec vychováván a způsob, jak je s jeho vlastnostmi pracováno. Vyšší sklon k delikventnímu chování mají cholerické typy, protože jednají zkratovitě bez úvahy, jsou agresivní a snadno se rozzlobí. Nejvíce se u recidivistů objevuje disociální porucha, dále emocionální poruchy. V nižší míře se vyskytují sexuální poruchy.

Poznání a vývoj osobnosti recidivisty a motivace je hlavní pro pochopení kriminálního jednání, chování a také pro zamezení opětovného páchání trestných činů. Podrobný rozbor osobnosti recidivistů umožní získat důležité informace o vlastnostech, které vedou pachatele k páchání trestné činnosti. Recidivisté jsou odolní vůči uděleným trestům a neochotní se začlenit do běžného života bez porušování zákonných norem.

3. NÁSILNÁ KRIMINALITA

Do násilné kriminality patří nejzávažnější trestné činy proti životu a zdraví, trestné činy proti rodině a dětem, loupeže na finančních společnostech, trestné činy obecně nebezpečné, jenž vymezuje trestní zákoník. V trestním zákoně jsou uvedené trestné činy spáchané násilím nebo uvedením oběti do bezbranného stavu podvodným jednáním nebo jiným způsobem. Ve statistických údajích jsou násilné trestné činy součástí obecné kriminality. S násilnou kriminalitou je velmi úzce spojena agrese a agresivita. „Agresivita je chápána jakožto určitá predispozice, tendence k útočnému jednání. Hovoříme o tendenci projevovat nepřátelství verbálně, případně útočným činem. Jde o tendenci k bezohlednému, nemilosrdnému až brutálnímu prosazování sama sebe bez ohledu na druhé.¹⁴“ Ve skupině se může jednat o získání vedoucího postavení a následného rozhodování o jednání, činnosti celé skupiny či jednotlivců. Agrese může být vedena proti lidem, zvířatům nebo majetku.

V kriminální agresi dochází ke kombinaci násilí, agrese a agresivního chování. Jedná se o „sociálně deviantní chování, jenž ohrožuje nebo porušuje zájmy chráněné trestním právem, při němž subjekt užívá fyzické síly, její hrozby či jiné formy verbální agrese (pomluvy, urážky), často s cílem poškodit objekt činnosti.¹⁵“

Násilí může mít dvě podoby. *Vis absoluta* je spáchána bez odporu oběti. Poškozený nemůže žádným způsobem ovlivnit své jednání. Druhá forma je *Vis compulsiva*. Oběť má dovoleno určitým způsobem jednat, ale jednání je cíleně ovlivněno pachatelem. Násilné jednání může být vedeno přímo proti oběti nebo také proti blízké osobě oběti. Kromě již uvedených příkladů, v nichž je násilí prostředkem k dosažení cíle, může být násilí cíl pachatele a dochází k fyzickému útoku přímo na oběť.

Druhy násilné kriminality:

- úmyslné ublížení na zdraví
- loupež
- vražda
- domácí násilí
- hate crime

¹⁴ GŘIVNA, T., SCHEINOST M., ZOUBKOVÁ I. a kol. *Kriminologie, 5., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, v2019, s. 273. ISBN 978-7598-554-5.

¹⁵ GŘIVNA, T., SCHEINOST M., ZOUBKOVÁ I. a kol. *Kriminologie, 5., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, v2019, s. 274. ISBN 978-7598-554-5.

- divácké násilí
- stalking

Úmyslné ublížení na zdraví

Počty tohoto trestného činu se pohybují kolem 5 000 činů za rok a z násilné kriminality se jedná o nejčastěji páchaný trestný čin (36,5 %).

Loupež

Při loupeži pachatel svou agresi směřuje proti majetku a také proti osobě. Loupeže zaujímají 10 % podíl z násilné kriminality. V posledních deseti letech dochází ke snižování počtu loupeží. Za posledních pět let se průměrně jedná o cca 1 600 případů ročně. Kriminalisté vyřešili kolem 63 % loupežných trestných činů. Za loupeže jsou mezi trestanými z 90 % muži a vysoký podíl zaujímá mládež.

Loupeže jsou zařazeny do násilné kriminality, neboť je zde ve specifických případech jen kousek k loupežné vraždě. Hlavním motivem loupeží je zisk majetku.

Vraždy

Dle trestního zákoníku je za vraždu považováno úmyslné usmrcení jiné osoby. V násilné kriminalitě se vraždy podílí 1 % a v posledních letech mají klesající tendenci. Nejčastějším motivem vražd jsou dlouhodobé osobní neshody. V posledních letech se u trestných činů vražd snižuje věk pachatelů a roste jejich agresivita.

Domácí násilí

Domácí násilí se vyznačuje následujícími vlastnostmi: privátní prostředí, opakované útoky, eskalace násilí a jasné role. Jedná se o nový typ kriminálního násilí. Kriminalisté objasnili zhruba 70 % trestných činů týrání osob.

Hate crime – zločiny z nenávisti

U trestného činu Hate crime je nejčastějším podnětem nenávist, předpojatost ke specifické skupině (národnost, rasa, věk, handicap, pohlaví atd.).

Divácké násilí a stalking

Pachatelé trestného činu divácké násilí své aktivity realizují na sportovních akcích, převážně na fotbalových zápasech. V posledních letech dochází k nárůstu tohoto trestného činu.

Stalking je trestný čin, při němž dochází k dlouhodobému, systematickému pronásledování či obtěžování osoby, jenž vede ke strachu. Stalking může být realizován následujícími prostředky: email, telefon, sledování osoby, psychická nátlak, zastrašování, fyzický kontakt, který vede k násilným deliktům.

Z celkové kriminality činí násilná kriminalita 6 – 7 % s nejvyšším podílem trestných činů úmyslného ublížení na zdraví. Nejzávažnější trestný čin je vražda. Kriminalisté v České republice se pyšní vysokou mírou vyřešení trestných činů vražd, a to kolem 90 %. Naopak, nejnižší objasněnost je u loupežných trestných činů. Násilnou trestnou činností páchají ze 45 % recidivisté a z 90 % muži. Také drogy a alkohol má významný podíl na počtech násilných trestných činů. Pod vlivem alkoholu bylo realizováno kolem 16 % násilných trestných činů.

Etiologie násilné kriminality

Etiologie se zabývá zjištěním příčin násilného kriminálního chování. V současné době odborníci kladou důraz na exogenní činitele. Nejčastější faktory vedoucí k násilné trestné činnosti jsou:

- vrozené osobnostní charakteristiky
- poruchy v rámci psychosociálního vývoje
- rodinné prostředí
- způsob trávení volného času
- stanovisko společnosti k násilí
- závislost na drogách nebo alkoholu

Vrozené osobnostní charakteristiky

Osobnostní vlastnosti charakterizují schopnost adaptace vůči vnějšímu prostředí, způsoby chování a prožívání vnějších vlivů. Pozornost je zaměřena zejména na statistické faktory, tzn. výskyt nebo absence určitých vlastností, které ovlivňují kriminální chování.

Poruchy v rámci psychosociálního vývoje

Každý člověk si ve svém životě prochází vývojovými fázemi, z nichž každá má své specifické vlastnosti a délku trvání. Z pohledu příčin kriminality jsou zajímavá období pubescence a adolescence. Psychický a fyzický stav jedince je ovlivněn prostředím, ve kterém vyrůstá a možné poruchy se nejčastěji projevují v období dospívání.

Rodinné prostředí

V dětství jedinec nejvíce svého času tráví se svou rodinou, rodiči. Rodinné prostředí významně ovlivňuje socializaci a chování jedince. Dítě často napodobuje chování svých blízkých. Pokud je delikventní nebo násilná osoba v častém kontaktu s dítětem, ovlivňuje jeho výchovu, je zde vysoká pravděpodobnost, že dítě bude chování uvedené osoby napodobovat a v některých případech bude násilné chování považovat za přirozené. Uvedené tvrzení také potvrzuje výzkumné šetření reprezentativního vzorku, kde velká část recidivistů pochází z rizikového rodinného prostředí.

Způsob trávení volného času

V současné době většina dětí a dospívajících tráví volný čas u internetu (např. Facebook, Instagram, Skype atd.) a sledováním televize. Již od dětství v těchto médiích mohou vyzorovat násilné řešení situací, které vede k jejich napodobování.

Stanovisko společnosti k násilí

Míra tolerance k násilí je ovlivněna časovým obdobím, společností a národními zvyklostmi. Nejčastější vlivy působící na toleranci násilí jsou: ekonomická situace, rychlé sociální změny, dostupnost zbraní, migrace, rozpad rodiny, konzumace alkoholu nebo drog a individuální faktory (problémy ve škole, kontakt s delikventními osobami, duševní poruchy atd.).

Závislost na drogách nebo alkoholu

Alkohol a drogy jsou významnými činiteli ovlivňující násilnou kriminalitu v České republice, ale i v celém světě. Po požití drog nebo alkoholu dochází ke ztrátě zábrán, což vede k nedodržování zákonných předpisů, morálních a sociálních zvyklostí.

Zjištění příčin násilné kriminality slouží jako nástroj pro snižování kriminality a k aplikaci nejvhodnějších prevenčních prostředků. Pachatele násilných trestných činů se vyznačují vysokou rozmanitostí kriminálního chování. U pachatelů násilných trestných činů se ve vyšší míře objevil nízký intelekt, užívání alkoholu a drog. Také vybrané sociodemografické oblasti jsou pro pachatele násilné kriminality shodné (vzdělání, sociální úroveň, věk a pohlaví atd.), ale stanovení přesných společných vlastností pachatelů násilných trestných činů je téměř nemožné. Výše uvedené faktory, jenž se objevují jako společné znaky u mnoha recidivistů a zvyšují riziko protizákonného chování, které působí rizikově společně s příčinou např. slovní neshody, finančními problémy, zvýšenou agresivitou, problémy v rodině nebo přáteli. Recidivistům a osobám vyrůstajícím v nežádoucím prostředí připadá řešení problémových situací násilím zcela normální, oproti běžným osobám, které problémy řeší konstruktivně a nenásilně.

Analýzy potvrdily, že pachatelé loupežných a zjištěných vražd obvykle své činy plánují, organizují, snaží se po sobě zakrýt stopy, opatřit si falešné alibi, změnit motiv atd. Často jsou pachatelé těchto činů nezaměstnaní a recidivisté. Jejich chování je naplánované a cílem trestného činu je získání finančních prostředků či dalšího majetku.

4. MAJETKOVÁ KRIMINALITA

Kriminalitu tvoří majetková kriminalita, násilná kriminalita a mravnostní kriminalita. Ve statistických údajích má majetková kriminalita majoritní podíl. Majetková trestná činnost se vyznačuje útoky proti majetku jiné osoby. Majetková trestná činnost je nejčastěji prováděna získáním majetku nebo poškozením majetku. Získáním majetku se pachatel obohacuje např. zpronevěra, krádež, úvěrový a pojistný podvod, pletichy v insolvenčním řízení, podvod, praní špinavých peněz atd. Druhá skupina, a to poškození majetku zahrnuje poškození věřitele, poškození cizí věci, porušení povinnosti při správě cizího majetku, poškození záznamu v počítačovém systému, zneužívání vlastnictví, loupež a vydírání, pytláctví, obecně nebezpečné trestné činy atd. V České republice jsou nejčastěji páchany majetkové trestné činy: krádež, krádež vloupáním, poškození cizí věci a podvody.

Nejvyšší zastoupení v majetkové kriminalitě má s podílem 82 % krádež, což z celkového počtu trestných činů znamená 42 %. Krádeže se dělí:

- krádež vloupáním
- krádež prostá

Krádež vloupáním

Krádeže vloupáním jsou specifikovány dle objektu napadení. Velmi dobrým zdrojem pro vytipování objektu k vloupání jsou v dnešní době sociální sítě. Lidé zde zveřejňují fotografie z dovolených, domů, chat atd. Nejčastěji jsou kradeny finanční prostředky, šperky a elektronika. Nejvyšší podíl na krádežích mají krádeže na objednávku, způsobené recidivisty závislími na alkoholu a omamných látkách.

Krádež prostá

Prosté krádeže obsahují krádeže věcí z automobilů, kapesní krádeže, krádeže motorových vozidel, krádeže kol atd. Objasněnost těchto trestných činů činí necelých 30 %. Nejvyšší podíl na krádežích prostých mají opět recidivisté (kolem 70 %), následují příležitostní pachatelé a pachatelé závislí na alkoholu a omamných látkách.

Kapesní krádeže se vyznačují velice nízkou objasněností. Ne všechny oběti kapesních krádeží odcizení nahlásí. Nejvhodnější prostředí pro kapesní krádeže jsou dopravní prostředky, trhy, především místa, kde je seskupeno mnoho lidí a situace

bývá nepřehledná. V posledních letech narůstá počet podvodů a krádeží v bytech u seniorů, většinou za použití klamné informace.

Etiologie majetkové kriminality

„Majetkovou kriminalitu je možno charakterizovat jako důsledek kulturního a civilizačního procesu a hospodářských poměrů.“¹⁶ V současné době žijeme v konzumní společnosti a s tím úzce souvisí posuzování společenské úrovně dle vlastněného majetku. Pokud jsou občané bohatší, nakupuje se více zboží, roste výroba a import, což vede k růstu příležitostí páchaní majetkové kriminality.

Důležitou úlohu má také právní úprava a výše trestu za spáchaný trestný čin. Pokud pachatel za trestný čin, kde lze získat milionové a vyšší zisky hrozí pouze pár let odnětí svobody nepodmíněně, bude majetková trestná činnost stále často páchána. Je nutné upravit zákonné normy, trestněprávní sankce a občanskoprávní náhrady škod tak, aby pachatelům nezůstal žádný majetek a nedocházelo k promlčení pohledávek.

Fenomenologie kriminality

Zabývá se všemi změnami v průběhu dlouhého časového horizontu. Dynamiku kriminality ovlivňuje metodika statistiky. Diference statistik jsou způsobeny odlišnými metodikami justice a policie. Justice se řídí aktuálními metodikami uvedenými v trestním zákoníku. Policie zohledňuje výši vzniklé škody a způsob napadení. Dalším faktorem ovlivňujícím statistiky jsou legislativní změny (částka u výše škody „nikoli nepatrné“). Rozdílná výše škody u shodných trestných činů ve vybraných státech také zasahuje do výsledků statistik.

Objasněnost majetkové kriminality je dlouhodobě velmi nízká, pohybuje se mezi 20 % - 25 %. Recidivisté se na majetkové kriminalitě podílí z 50 %. Do roku 2014 počet majetkových trestných činů pozvolna vzrůstal a od roku 2014 dochází k poklesu. Majetkové kriminality se recidivisté dopouští nejvíce, a to kolem 50 % (z toho 7 % mládež). Na celkové kriminalitě se recidivisté podílí zhruba 40 %. Majetkovou trestnou činnost nejčastěji páchají ve věku 20 – 29 let a následuje věková skupina 30 – 39 let, a to zejména muži. Podíl žen se od roku 1989 výrazně zvýšil (na 17 %), ale stále je markantně nižší ve srovnání s muži.

¹⁶ GŘIVNA, T., SCHEINOST M., ZOUBKOVÁ I. a kol. *Kriminologie, 5., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, v2019, s. 324. ISBN 978-7598-554-5.

5. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření je zpracováno na základě Souhrnných analýz rizik a potřeb odsouzených (dále jen SARPO), které je zpracováváno u každého pravomocně odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS). K jeho zpracování dochází již v následujícím oddíle a výsledkem je Komplexní zpráva, která určuje program zacházení s odsouzeným. Samotné SARPO je nástrojem k odhalení rizik, které následně vedou k možnému opakování trestné činnosti. Je tedy ukazatelem oblastí, na které se má budoucí program zacházení s odsouzeným zaměřit a predikovat budoucí chování odsouzeného a pravděpodobnost recidivy.

SARPO má vést k výběru vhodného programu, jehož výsledkem bude provedena taková intervence do chování odsouzeného, která bude dostatečně eliminovat trestnou činnost a do budoucna povede k nápravě odsouzeného. Dále z něj vychází i stupeň zabezpečení. Autoři této metody vychází z názoru, že každá intervence, která vede k předcházení recidivního chování je správná. Toto tvrzení je opřeno o § 1 odst. 2 zákona 169/1999 sb. *„Účelem výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „trest“) je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.“*¹⁷

SARPO se vypracovává jako jeden z prvních úkonů po nástupu do VTOS, jehož výstupem je Komplexní zpráva. Tato souhrnná analýza s Komplexní zprávou je zakotvena v zákonu o výkonu trestu odnětí svobody v § 41, který charakterizuje tuto zprávu jako souhrn *„psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného.“*¹⁸

Výzkumnou skupinu tvoří náhodně vybraných čtyřicet recidivistů různého věku, ale zároveň ne mladších 18 let při prvním VTOS. Pro výběr těchto osob byly dány dvě podmínky. Dvacet osob bylo vybráno z osob páchající majetkovou trestnou činností a zbylých dvacet osob bylo zvoleno z recidivistů páchajících násilnou trestnou činností. Druhá podmínka se omezovala na osoby, které strávily minimálně dvakrát výkon trestu odnětí svobody nepodmíněně. Tyto osoby jsou recidivisty jak z pohledu kriminologického, trestně právního, tak i penologického.

¹⁷ § 1 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb.

¹⁸ § 41 zákona č. 169/1999 Sb.

Výzkumné šetření jsem rozdělil do dvou oddílů. V první části jsem zaměřil pozornost na statické faktory a ve druhé části jsem věnoval pozornost dynamickým faktorům. Každá část je rozdělena na jednotlivé oblasti, jejichž výsledky jsou graficky znázorněny a srovnány mezi skupinou majetkových a násilných recidivistů. Skupina statických i dynamických faktorů je doplněna nedílnou součástí hodnocení, a to protektivními faktory, které „*mírní nebo tlumí efekty rizikových faktorů*“¹⁹ a jsou „*konstruovány tak, aby jejich splnění nebylo dané pouhou ne/přítomností popisovaného jevu, ale hodnotitel musí identifikovat jejich protektivní potenciál.*“²⁰ Ve výsledku pak mají určitou protiváhu vůči rizikovým faktorům.

CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cíl práce

Hlavním cílem empirické části práce je srovnání statických a dynamických faktorů mezi skupinou recidivistů páchající majetkovou trestnou činností a skupinou pachatelů páchajících násilnou trestnou činností. Vyhodnotit tyto rizika a určit jednoznačně skupinu pachatelů z reprezentativního vzorku, kterou tyto faktory určují jako rizikovější.

Výzkumné otázky

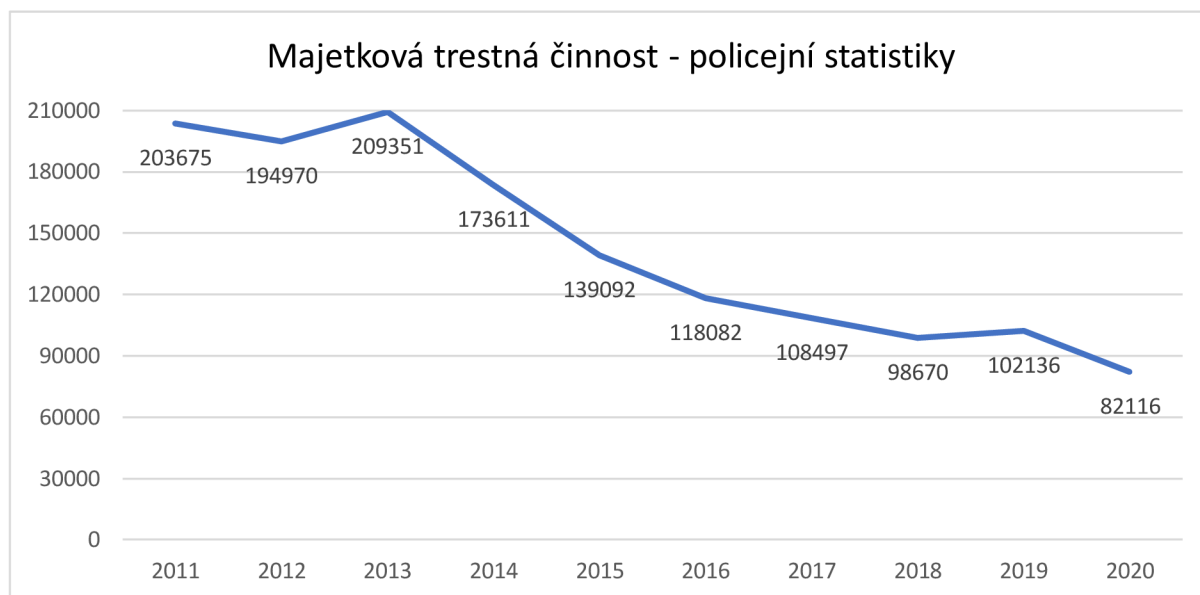
V souvislosti se stanovenými cíli práce byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

1. Která ze skupin pachatelů je rizikovější v oblasti statických faktorů?
2. Která ze skupin pachatelů je rizikovější v oblasti dynamických faktorů?
3. Která ze skupin pachatelů je jednoznačně rizikovější v oblasti dynamických faktorů financí a závislostí v souvislosti s aktuální trestnou činností?

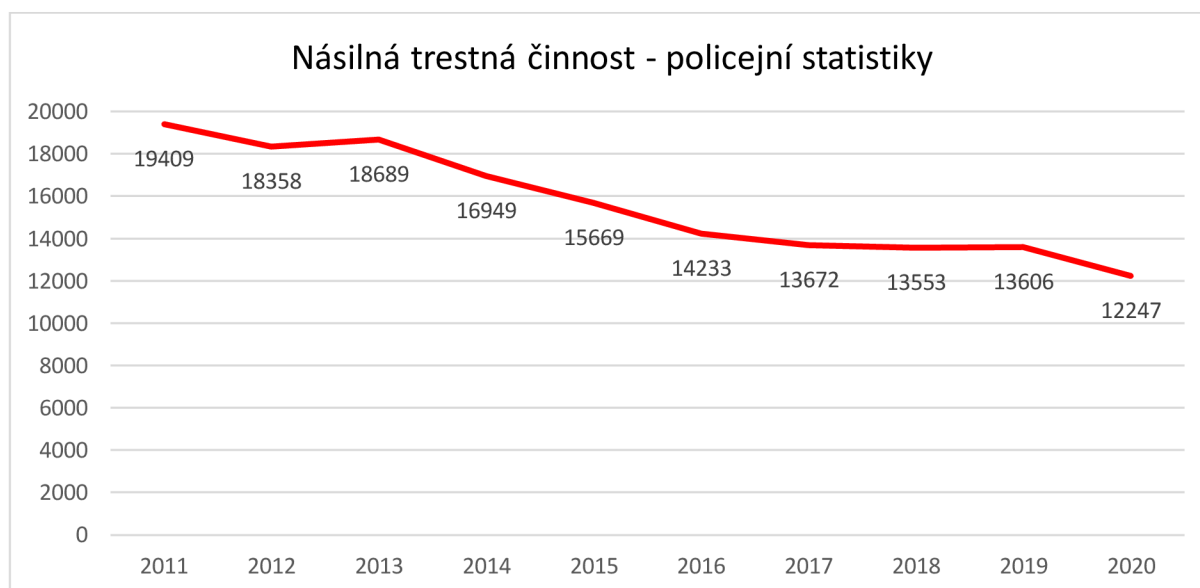
¹⁹ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 22. ISBN 978-80-270-5197-7.

²⁰ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 22. ISBN 978-80-270-5197-7.

Graf č. 1 Počet registrovaných majetkových trestných činů v letech 2011 – 2020 dle statistik Policie České republiky.

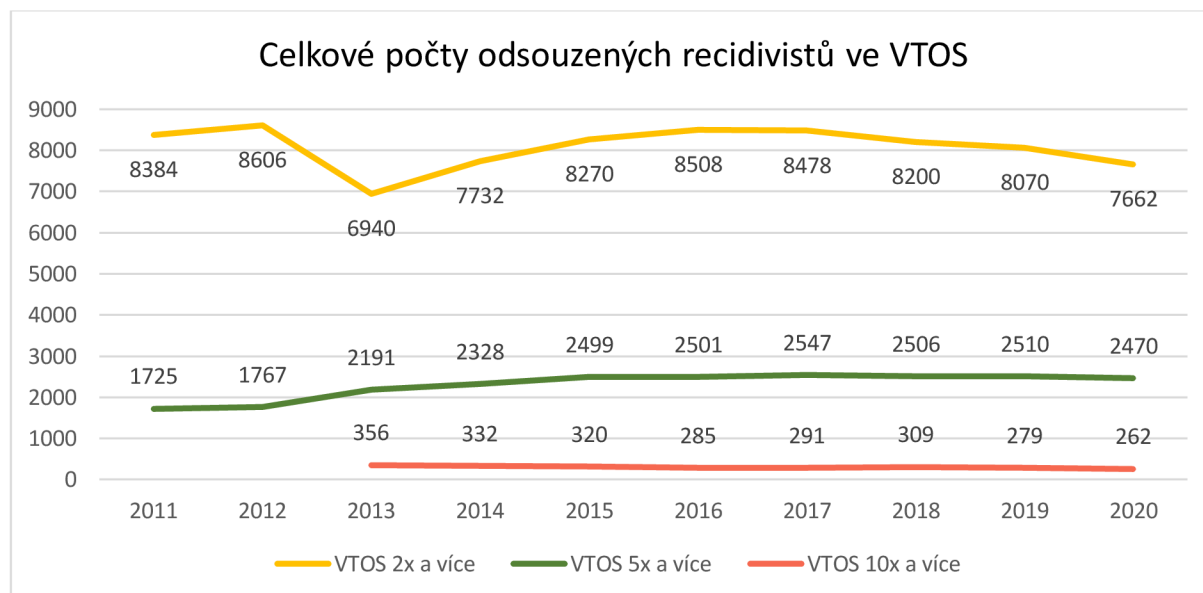
Graf č. 2 Počet registrovaných násilných trestných činů v letech 2011 – 2020 dle statistik Policie České republiky.

Pro uvedení do problematiky majetkové a násilné trestné činnosti je pro ukázkou využito dat z policejních statistik, kde počet spáchaných trestných majetkových a násilných trestných činů mají klesající tendenci (graf č. 1 a č. 2). Rok 2021 bezpochyby tento klesající trend potvrdí. Zejména díky legislativní změně § 138 trestního zákoníku, který pojednává o hranici výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věcí. Zejména pro majetkovou

trestnou činností je podstatná změna škody nikoli nepatrné z pěti tisíc korun českých na deset tisíc korun českých. Dále pro srovnání z vězeňských statistik (graf č. 3 a graf č. 4). Ke komparaci bylo využito dat z poslední dekády let – 2011 až 2020. Vývoj počtu recidivistů, kteří byli nejméně desetkrát vězněni je od roku 2011, kdy dosáhl maximální hodnoty vždy nižší, ale nedochází k pravidelnému ročnímu snižování. Recidivisté, kteří vykonávají nejméně pátý výkon trestu odnětí svobody nepodmíněně, vykazuje od roku 2011 do 2019 vzrůstající tendenci. Teprve po devíti letech začal tento počet klesat.

Graf č. 3 Celkové počty odsouzených recidivistů ve VTOS v letech 2011 – 2020 dle statistik Vězeňské služby České republiky.

Pozn. Výkon trestu odnětí svobody v počtu opakování 10 a víc vězeňské ročenky 2011 a 2012 neobsahují.

6. STATICKÉ FAKTORY

Sarpo definuje statické faktory jako „konstantní a neměnné, popř. se mění pouze jednosměrně.²¹“ Za jednosměrnou změnu považujeme např. změnu věku odsouzeného nebo počet odsouzení. Díky automatickému zpracování tzv. tvrdých dat v této oblasti, která vychází z relevantních zdrojů (opis Rejstříku trestů, rozsudkových a jiných dokumentů) se minimalizuje chyba v lidském faktoru. Sarpo uvádí, že statické faktory nesou schopnost predikce penologické recidivy. Tyto faktory vycházejí z trestné činnosti odsouzeného.

Statické faktory:

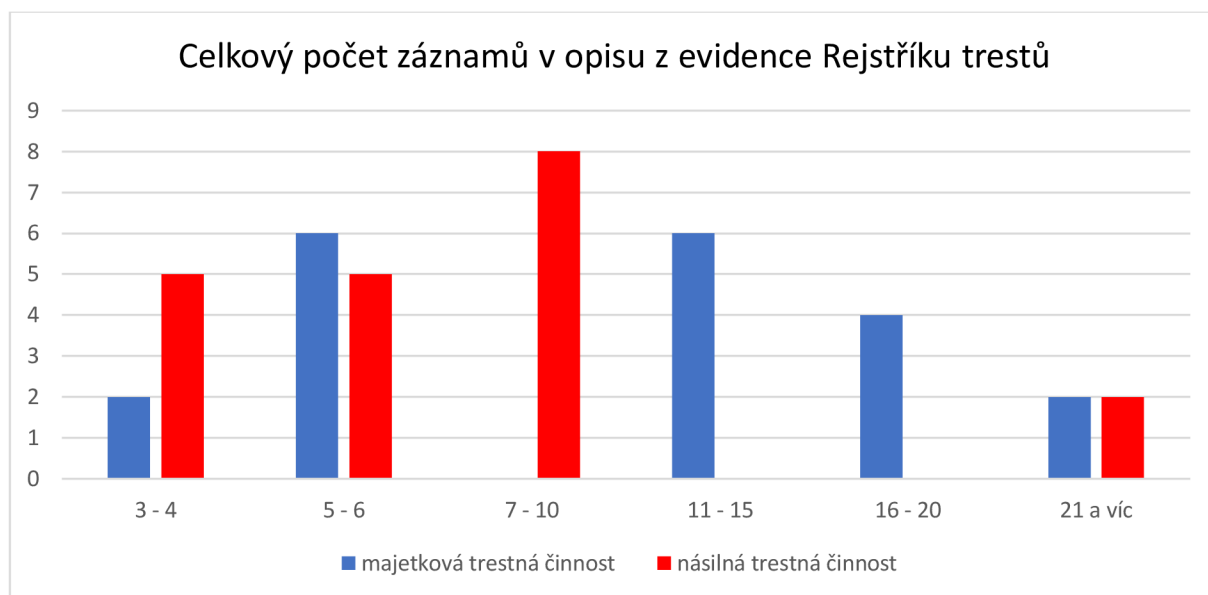
- trestní minulost
- způsobená újma
- aktuální trestná činnost

Trestní minulost

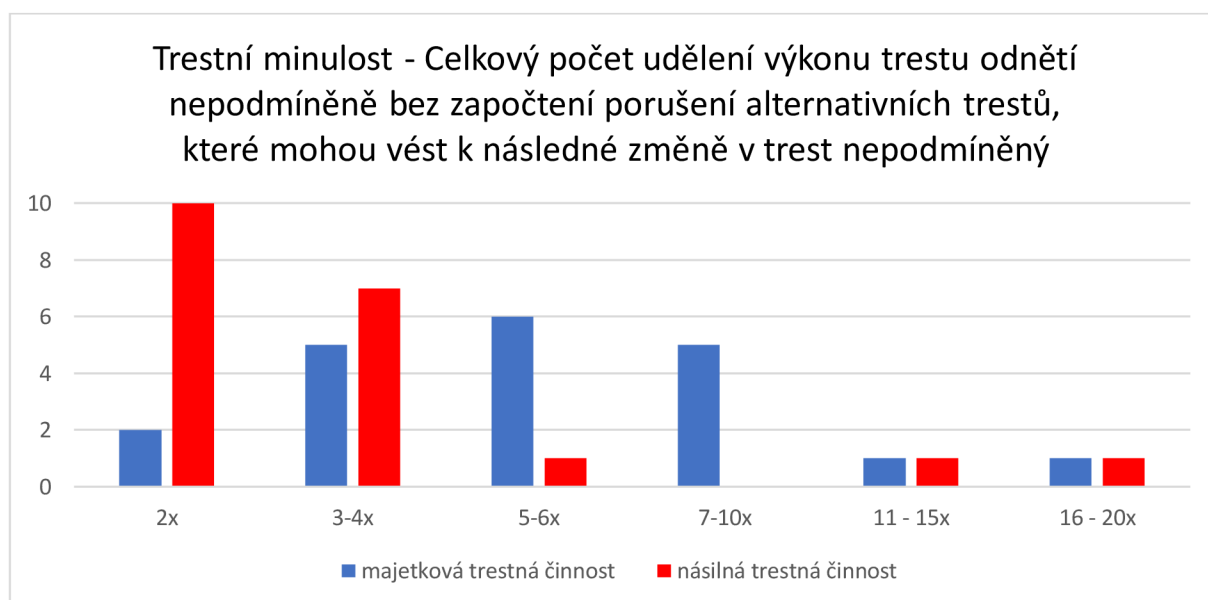
Jedná se o data z oficiálních záznamů o trestné činnosti vykonané odsouzeným a sankcích, které byly těmto osobám za takovou trestnou činnost uděleny. Mezi nejdůležitější údaje patří věk prvního odsouzení, celkový počet záznamů v Rejstříku trestů a v neposlední řadě jaký podíl z celkového počtu odsouzení je tvořen nepodmíněným trestem odnětí svobody. Není překvapením, že s počtem záznamů v počtu 11 a víc výrazně převyšuje část z oblasti majetkové trestné činnosti, neboť obecně za tuto trestnou činnost jsou udělovány výrazně nižší sankce a recidivisti mohou tyto trestné činy opakovat častěji po propuštění. Zajímavým výsledkem by se mohlo zdát zastoupení dvěma osobami z každé skupiny, které jsou za hranicí 21 a více záznamů v opisu z evidence Rejstříku trestů. Tento fakt je způsoben z důvodu, že výzkumný vzorek z násilné trestné činnosti nebyl vždy souzen jen pro násilnou trestnou činnost. Toto platí samozřejmě i pro majetkovou skupinu. U každé výzkumné skupiny platí, že trestné činy z dané trestné činnosti převládají. Výsledky grafu č. 5 potvrzují opětovně výběr výzkumného vzorku, a to že se nejedná u žádné osoby o prvotrestaného a každému bylo uděleno minimálně dvakrát rozhodnutí o vině a trestu.

²¹ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 17. ISBN 978-80-270-5197-7.

Graf č. 4 Celkový počet záznamů v opisu z evidence Rejstříku trestů majetkové a trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Graf č. 5 Trestní minulost - Celkový počet udělení výkonu trestu odnětí nepodmíněně bez započtení porušení alternativních trestů, které mohou vést k následné změně v trest nepodmíněný.

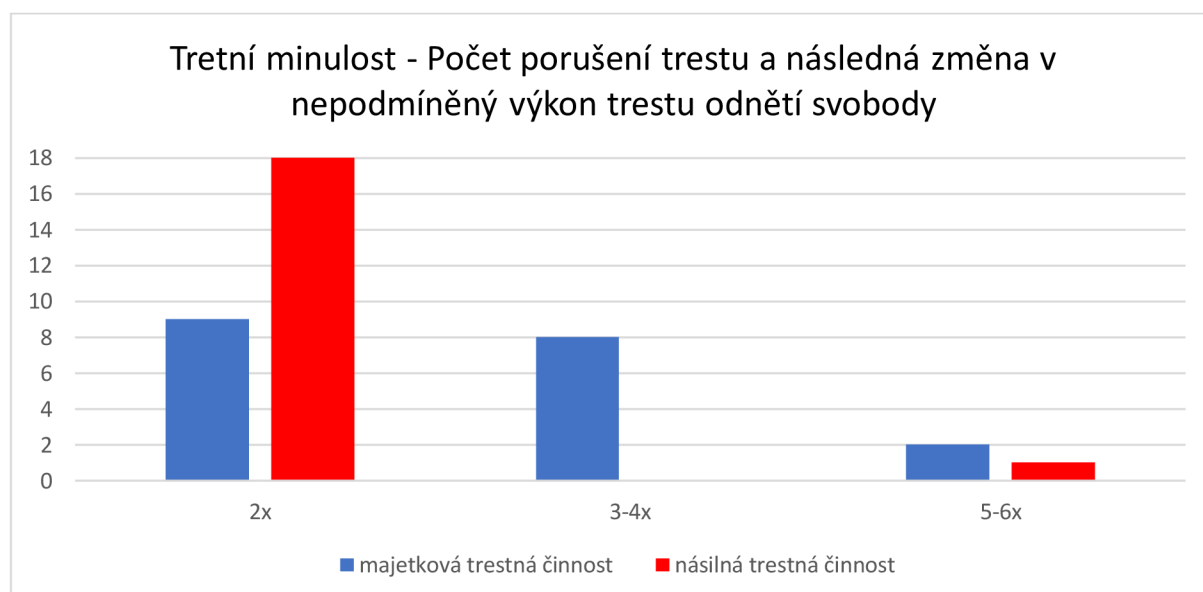

Dalším ukazatelem trestní minulosti je počet pobytů ve VTOS. Graf č. 5 kopíruje výsledky pobytů, ve kterém nejsou zahrnuty porušení jiných sankcí (obecně prospěšné práce, VTOS s podmínkou aj.) než nepodmíněné odsouzení. Tyto opakovaná porušení mohou a často mají za následek změnu těchto podmíněných

trestů v tresty nepodmíněné. To znamená, že počty vykonaných trestů nepodmíněně jsou ve skutečnosti ještě vyšší než v grafu č. 5.

U majetkové trestné činnosti došlo k porušení minimálně v 52 případech, kdy byl uložen jiný trest než VTOS. Z toho 9 osob tyto tresty porušilo dvakrát, 8 osob nejméně třikrát a 2 osoby minimálně pětkrát. Jediná osoba neporušila takto udělený trest. Naproti tomu u násilného vzorku bylo uděleno nejméně 41 jiných trestů. Z tohoto počtu porušilo 18 osob tento trest dvakrát a jedna osoba nejméně pětkrát. Shodně s majetkovou částí pouze jedna osoba nezpůsobila porušení. Tyto jiné tresty jsou sice udělovány více u majetkové trestné činnosti, ale jedná se o nepatrný rozdíl. Společný pohled vypovídá o porušení minimálně 93 trestů, na kterém se podílelo 38 osob ze čtyřiceti. Tento údaj pro udělování takových trestů je alarmující a tato skutečnost by měla vést k hledání příčin, proč se tomu tak děje. Zda sankce, která hrozí za porušení, je dostatečná nebo se jedná o osoby, které jsou natolik stigmatizovány vězeňským prostředím, které jim není absolutně cizí. Za tímto účelem se chtějí do tohoto prostředí vrátit s vlastním přičiněním. Je přinejmenším zvláštní udělovat opakovaně tyto tresty v případě, že odsouzený již takové sankce opakovaně porušil a zjevně porušovat bude a návrat do vězeňského prostředí je jim absolutně lhostejný.

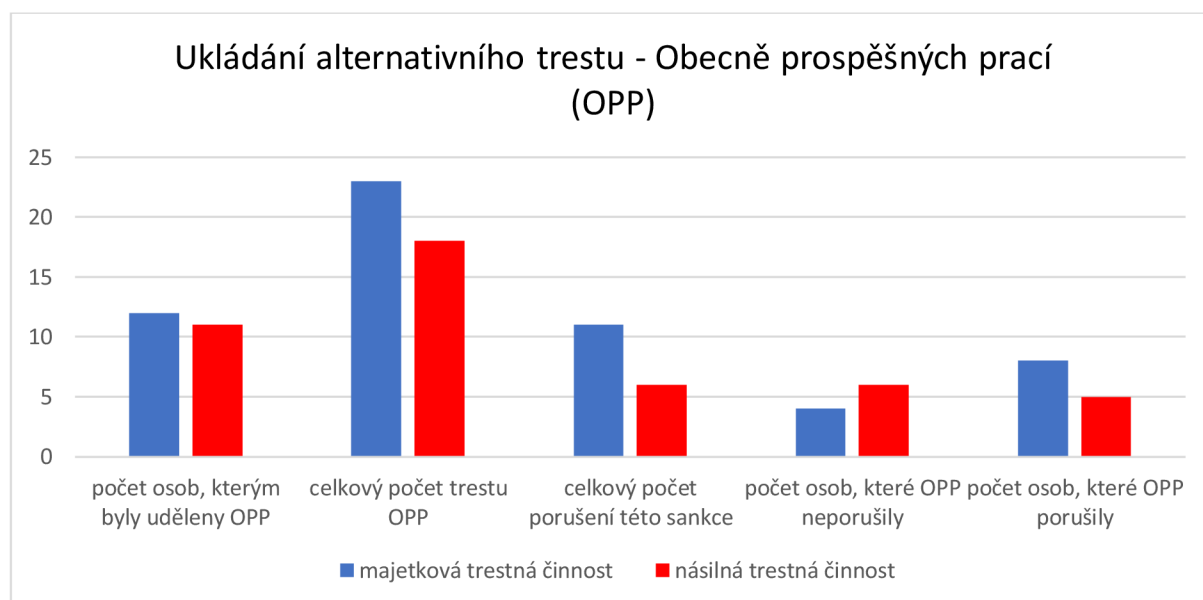
Graf č. 6 *Počty porušení uložených alternativních trestů majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Mezi nejčastější alternativní trest bezpochyby patří podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody dle § 81 trestního zákoníku. Ve výzkumném vzorku se s ní setkalo celých sto procent recidivistů. Rozdílnost je tvořena pouze v počtu udělení této sankce. V majetkové skupině byl devíti osobám tento trest udělen dvakrát, sedmi osobám v rozmezí 3 – 4 krát a čtyřem osobám v rozmezí 5 – 6 krát. Výsledky u násilné trestné činnosti jsou rozděleny následovně. Dva tresty byly uloženy sedmi osobám. V rozmezí 3 – 4 a 5 – 6 vždy šesti osobám. Jedné osobě uloženo v rozpětí 7 – 10 trestů podmíněně. Je obdivuhodné, s jakou trpělivostí a mírností jsou soudy tyto tresty opakovaně udělovány, i když dochází k jejich častému porušování a vedou k přeměně na trest nepodmíněný.

Ukládání dalšího alternativního trestu, kterými jsou například obecně prospěšné práce § 62 zákon 40/2009 Sb. se setkáváme s výsledkem docela častého použití. Z výzkumu jsem zjistil, že k porušení těchto trestů dochází u obou skupin v relativně vysoké frekvenci, je nezbytné objektivně přiznat, že ukládání této sankce ne zcela naplňuje zamýšlené očekávání a jen oddaluje opětovný nástup do VTOS.

Graf č. 7 Ukládání alternativního trestu u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Počet osob, kterým byly obecně prospěšné práce (*dále jen OPP*) uloženy u obou skupin se mnoho neliší. U majetkové trestné činnosti bychom mohli očekávat vyšší rozdíl. Obecně prospěšné práce byly uloženy dvanácti osobám z části majetkové. V této skupině celé dvě třetiny tyto sankce porušily. V případě násilného

vzorku byly OPP uloženy jedenácti osobám, kdy u pěti osob došlo k následnému porušení tohoto trestu. Majetková trestná činnost - celkový počet uložených trestů OPP byl dvacet tři, z toho došlo k porušení v jedenácti případech. Násilná trestná činnost - celkový počet uložených trestů OPP byl osmnáct, z toho došlo k porušení v šesti případech. Využívání alternativních trestů je vykročením jistě správným směrem, jak snížit negativní vliv ve vězeňském prostředí. Dále může odsouzený nadále vykonávat zaměstnání a mít pravidelný příjem, který bezesporu může vést i k náhradě způsobené škody. Ale to vše jen za předpokladu, že odsouzení nebudou často tuto sankci porušovat a nakonec stejně dojde k přeměně trestu na VTOS nepodmíněně.

Peněžitý trest dle § 67 trestního zákoníku byl udělen výzkumnému vzorku pouze v počtu jednotek. Důvod pro minimální použití je zcela jasný u osob odsouzených za majetkovou trestnou činnost, ve které převládá trestný čin krádeže. V případě násilné trestné činnosti, za kterou byly osoby odsouzeny, jsou velmi často doprovázeny také majetkovou trestnou činností a závěr je shodný jako u skupiny majetkové trestné činnosti.

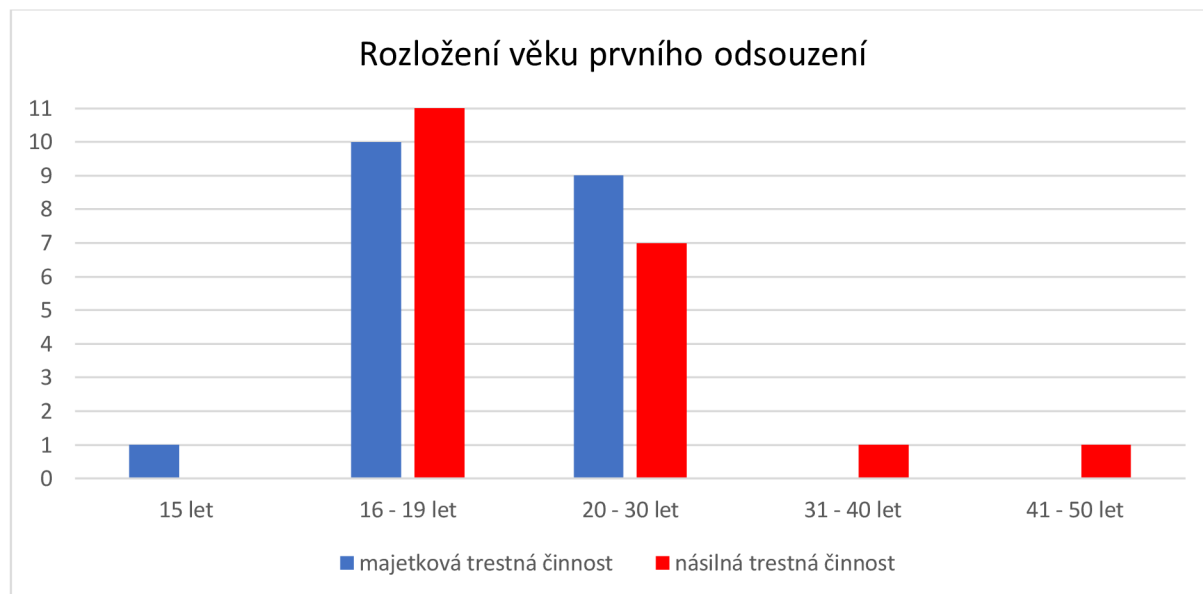
S ostatními tresty, jakými je například domácí vězení, propadnutí majetku, zákaz činnosti, zákaz pobytu atd. se u výzkumného vzorku neseťkáváme.

Podmíněné propuštění dle § 88 zákona 40/2009 Sb. bylo použito ve skupině násilné trestné činnosti v šesti případech, kdy každý odsouzený dosáhl zkrácení, tedy následného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z tohoto počtu se dopustil každý minimálně jednoho porušení = výkon zbytku trestu odnětí svobody. U vzorku majetkové trestné činnosti bylo ukládáno ve vysokém počtu. Z celkového počtu bylo uloženo třinácti osobám. Devíti osobám dvakrát a čtyřem osobám nejméně třikrát. Z těchto třinácti osob podmíněné propuštění dokázali vhodně zužitkovat jen dva odsouzení. Zbylých devět odsouzených se vrátilo nejméně jednou zpět do VTOS. Tyto výsledky ukazují na neúčelnost a soudy zřejmě pod tlakem ekonomických či snaze odlehčit dlouhodobé zátěži systému možná až lehkomyšlně využívají tuto formu odměny pro osoby, které těchto rozhodnutí v drtivé většině jen zneužívají.

V poslední části trestní minulosti se bude výzkum věnovat věku a nástupu do VTOS odsouzených vybraných do výzkumného vzorku. *„Věk, kdy byl pachatel poprvé oficiálně odsouzen po dovršení patnáctého roku svého věku (od vzniku*

trestní odpovědnosti).²²“ Jak bylo uvedeno, statické faktory vycházejí především z tvrdých dat, a proto výzkum sleduje odsouzení až po dovršení patnáctého roku, protože tato hranice je spojena s nabytím právní moci.

Graf č. 8 *Rozložení věku prvního odsouzení u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

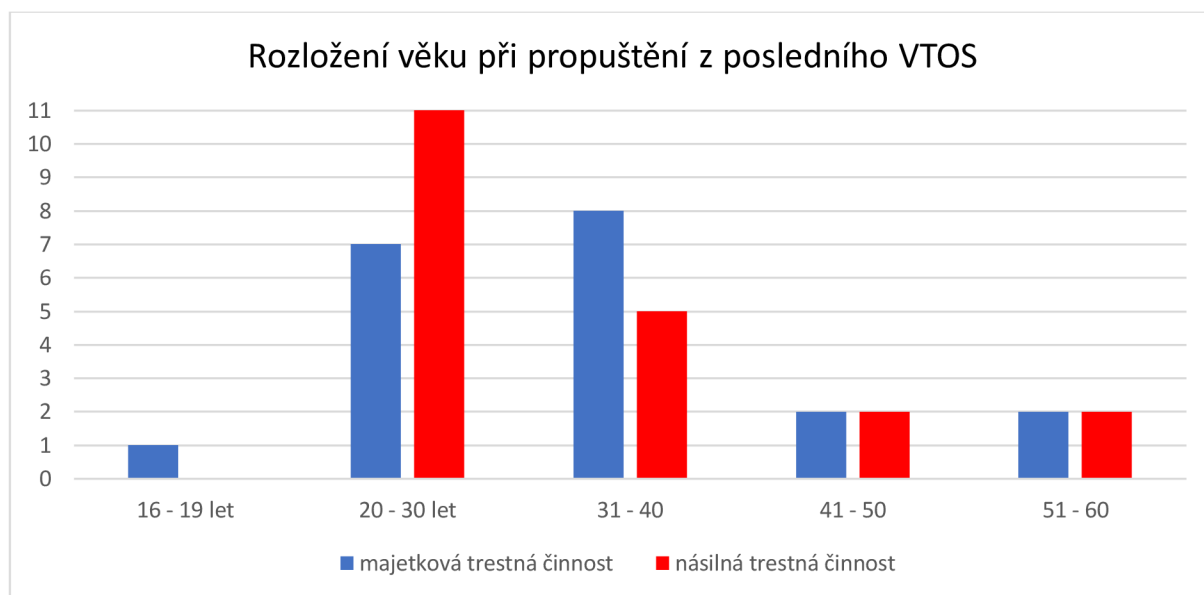

K maximálním hodnotám věku prvního odsouzení došlo ve věku šestnácti až devatenácti let. Z větší poloviny osoby odsouzené v nízkém věku směřují k životní dráze recidivisty a k bohaté kriminální kariéře. Druhým v pořadí je věk v rozmezí 20 – 30 let, a to opakovaně jako v předešlém věkovém rozmezí pro obě skupiny. Odsouzení při nejnižší věkové hranici bylo uděleno jedné osobě z majetkové trestné činnosti. Na opačném konci věkového rozmezí 41 – 50 let, kdy byl pachatel odsouzen k prvnímu VTOS je osoba z části násilné trestné činnosti.

Další uváděné rozložení věku se týká věku, kterého odsouzení dosáhli při propuštění z posledního věznění. Toto věkové rozložení bude doplňovat graf s časovým rozestupem od propuštění z posledního VTOS a nástupem do aktuálního VTOS.

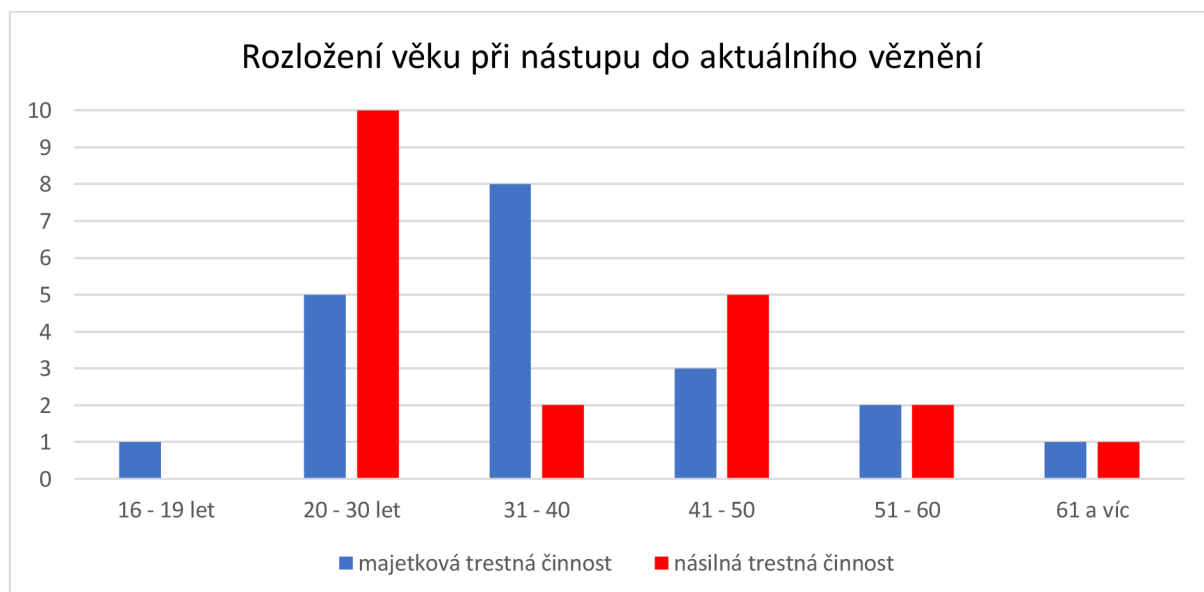
²² DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 40. ISBN 978-80-270-5197-7.

Graf č. 9 Rozložení věku při propuštění z posledního VTOS u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

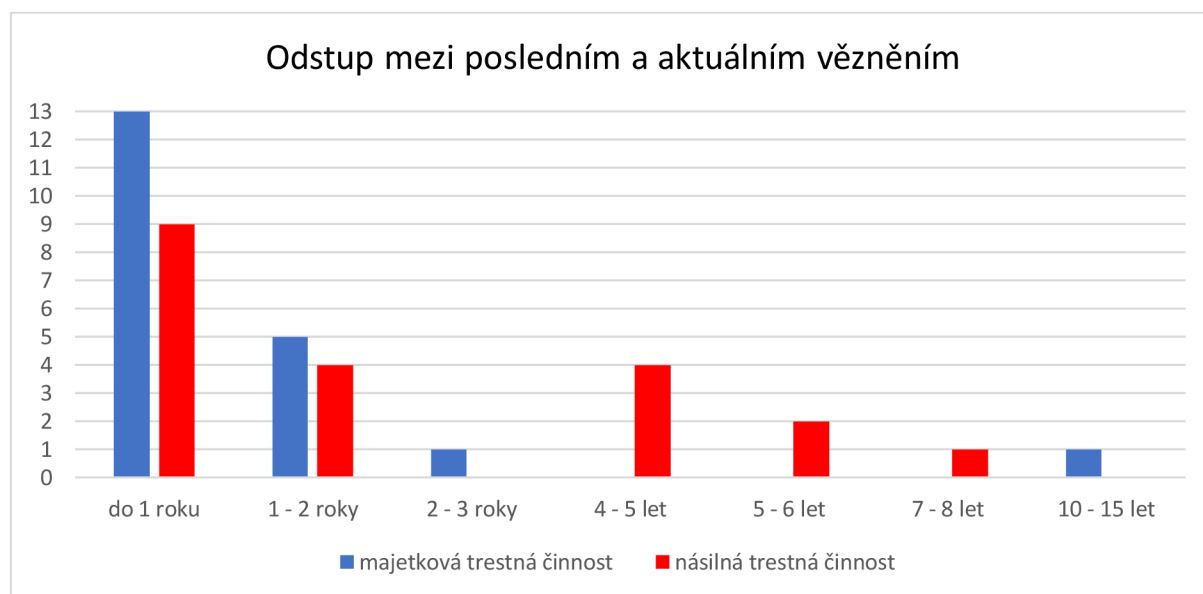
Věkové rozložení při propuštění pachatelů z posledního výkonu trestu odnětí svobody se u obou skupin zásadně neliší od předchozího. Pouze se logicky vzestupně posunuly věkové hranice odsouzených. Na dalším grafu je znázorněno rozložení věku odsouzených při nástupu do aktuálního VTOS.

Graf č. 10 Rozložení věku při nástupu do aktuálního VTOS u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Graf č. 9 a č. 10 doplňuje graf č. 11, který zaznamenává časový rozestup mezi propuštěním z posledního VTOS a nástupem do aktuálního VTOS. Dokonalá ukázka toho, jaká podstatná část recidivistů se opětovně stává odsouzenými a následovně vězňenými do dvou let od propuštění. U skupiny MTČ se tak stalo u osmnácti odsouzených. To je devadesát procent. V druhé skupině se vrátilo do VTOS v horizontu dvou let celkově třináct osob, která tvoří šedesát pět procent. Je to alarmující počet odsouzených, což poukazuje na stále nedokonalý systém, který má odsouzené v době VTOS napravit a po propuštění je připravit na opětovné začlenění do společnosti s cílem nepokračovat v kriminálním životě.

Graf č. 11 *Odstup mezi posledním a aktuálním VTOS u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

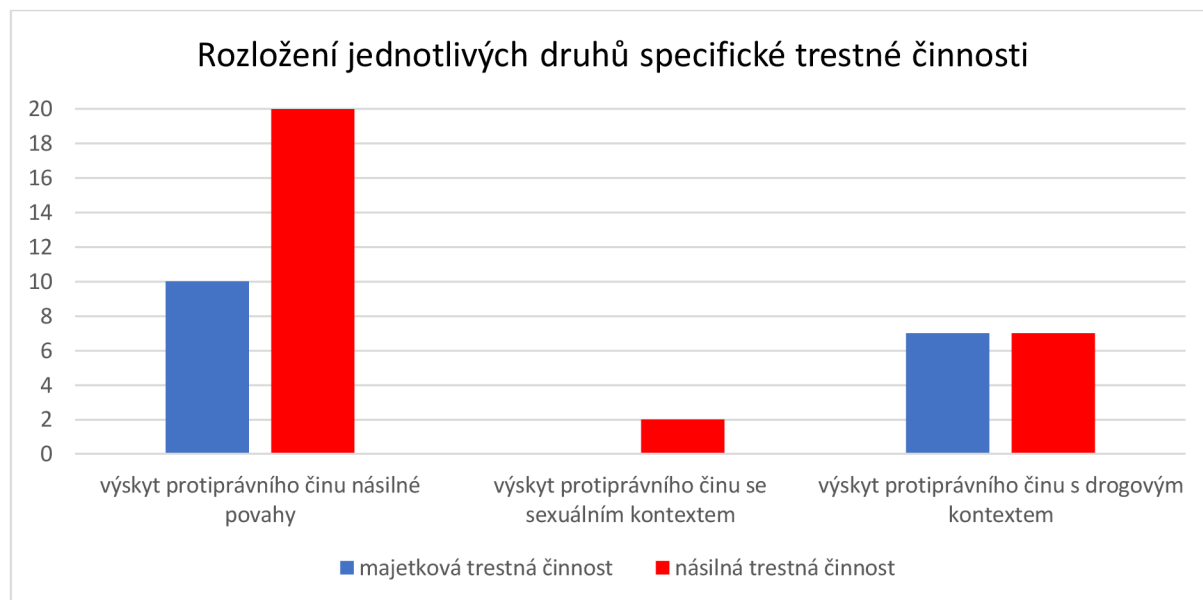
Způsobená újma

„Újma je definována jako trvalý nebo obtížně odstranitelný fyzický či psychický následek trestné činnosti, jedná se vždy o újmu na životě a zdraví člověka. Kvalitativní stránku kriminálního jednání zastupuje část zaměřující se na trestnou činnost, kde se vyskytují prvky násilí, sexuální nebo drogový kontext.“²³ Tato trestná činnost je označována jako specifická trestná činnost u taxativně vybraných trestných činů. Tato způsobená újma se nevztahuje na trestné činy, kde vznikla majetková

²³ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 44. ISBN 978-80-270-5197-7.

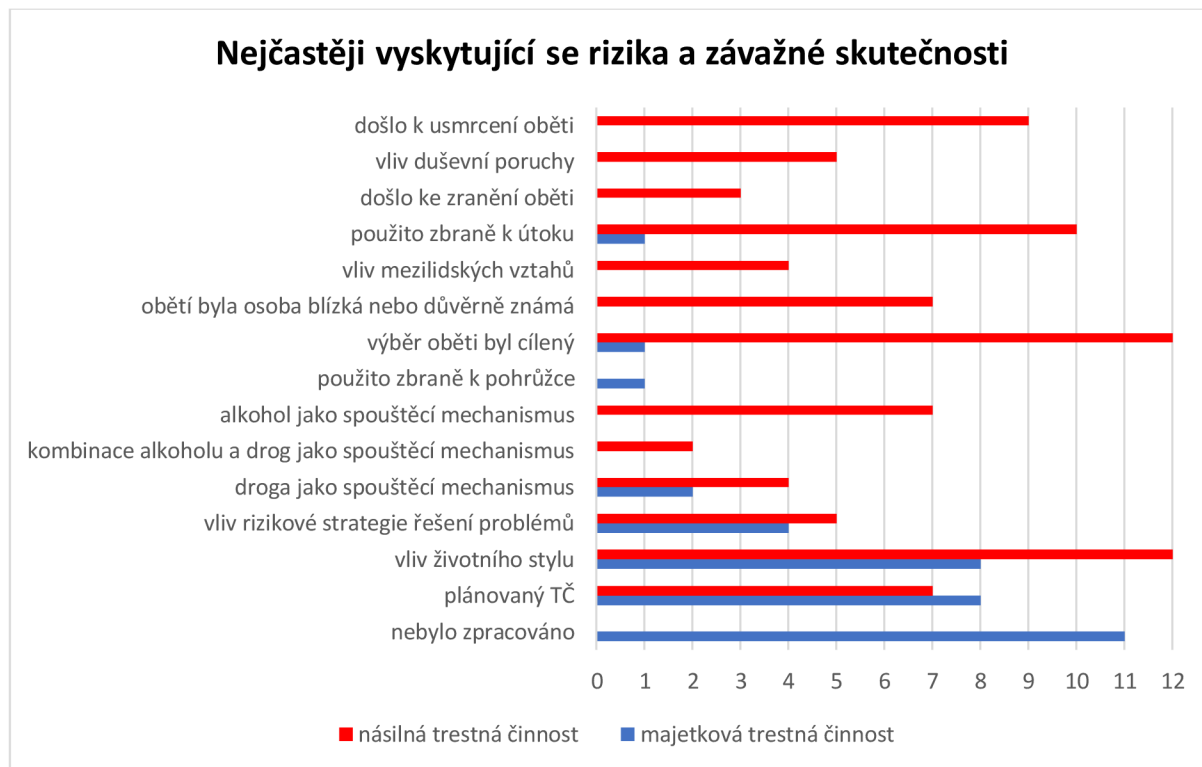
nebo nemajetková škoda. Jak je výše uvedeno, způsobená újma je vždy spojena s újmou na životě či zdraví člověka.

Graf č. 12 *Rozložení jednotlivých druhů specifické trestné činnosti u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Nejčastějším výskytem specifické trestné činnosti u celého výzkumného vzorku jsou trestné činy obsahující prvek násilí. V případě skupiny násilné trestné činnosti tomu odpovídá logicky celých sto procent a u majetkové trestné činnosti se prvek násilí, jako specifická činnost vyskytuje u poloviny odsouzených. Prvek násilí je do četnosti výskytu následován trestnou činností s drogovým kontextem, a to ve stejném počtu u obou skupin výzkumného šetření. S nejnižším výskytem jsou protiprávní činy se sexuálním kontextem, které se vyskytly jen u násilné trestné činnosti v celkovém počtu dvou odsouzených. Další část tohoto oddílu v Komplexní zprávě tvoří výčet rizik a závažných skutečností, které byly u odsouzených detekovány, pak je uveden výčet těchto rizik nebo je tento oddíl vyplněn poznámkou – nebylo zpracováno.

Graf č. 13 Nejčastěji se vyskytující se rizika a závažné skutečnosti u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Aktuální trestná činnost

Poslední část statických faktorů zahrnuje trestnou činnost, za kterou byla osoba pravomocně odsouzena k aktuálnímu VTOS. Níže jsou uváděny trestné činy kvalifikované dle zákona 40/2009 Sb., které vykazovaly nejvyšší četnost u odsouzených výzkumného vzorku.

Skupina majetkové trestné činnosti

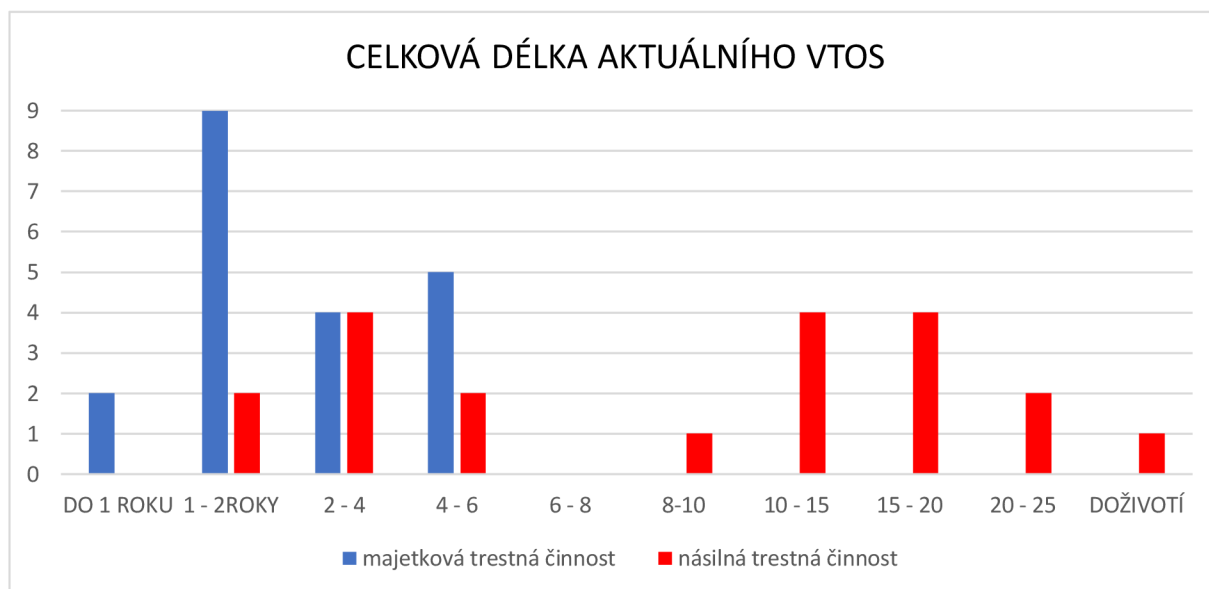
- § 178 – Porušování domovní svobody
- § 205 – Krádež
- § 209 – Podvod
- § 211 – Úvěrový podvod
- § 228 – Poškození cizí věci
- § 234 – Neoprávněné opatření, padělání a pozměňování platebního prostředku
- § 283 – Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy
- § 337 – Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

Skupina násilné trestné činnosti

- § 140 – Vražda
- § 145 – Těžké ublížení na zdraví
- § 173 – Loupež
- § 175 – Vydírání
- § 198 – Týrání svěřené osoby
- § 199 – Týrání osoby žijící ve společném obydlí
- § 325 – Násilí proti úřední osobě
- § 358 – Výtržnictví

Na závěr aktuální trestné činnosti je uveden graf, který zobrazuje délku VTOS, ke kterému byly osoby výzkumného šetření pravomocně odsouzeny za aktuálně spáchanou trestnou činnost. Minimální hranice věznění v rozsahu trvání do jednoho roku byla udělena dvěma osobám z majetkové části a na druhé straně doživotní trest odnětí svobody byl udělen jedné osobě z násilné trestné činnosti.

Graf č. 14 *Celková délka aktuálního VTOS majetkové a trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Protektivní faktory

Tyto faktory jsou součástí statických i dynamických faktorů. Mají tendenci snižovat efekty rizika. Jsou posilující stránkou odsouzeného, protože jejich působení

je v opačném směru od kriminogenních. Protektivní faktory jsou protipólem rizikových činitelů a dochází k neustálému vzájemnému ovlivňování.

Protektivní faktory pro statické faktory jsou:

- je poprvé ve výkonu trestu a zároveň nebyl odsouzen k nepodmíněnému trestu před 26 rokem svého věku
- krátký nepodmíněný trest (do 1 roku)

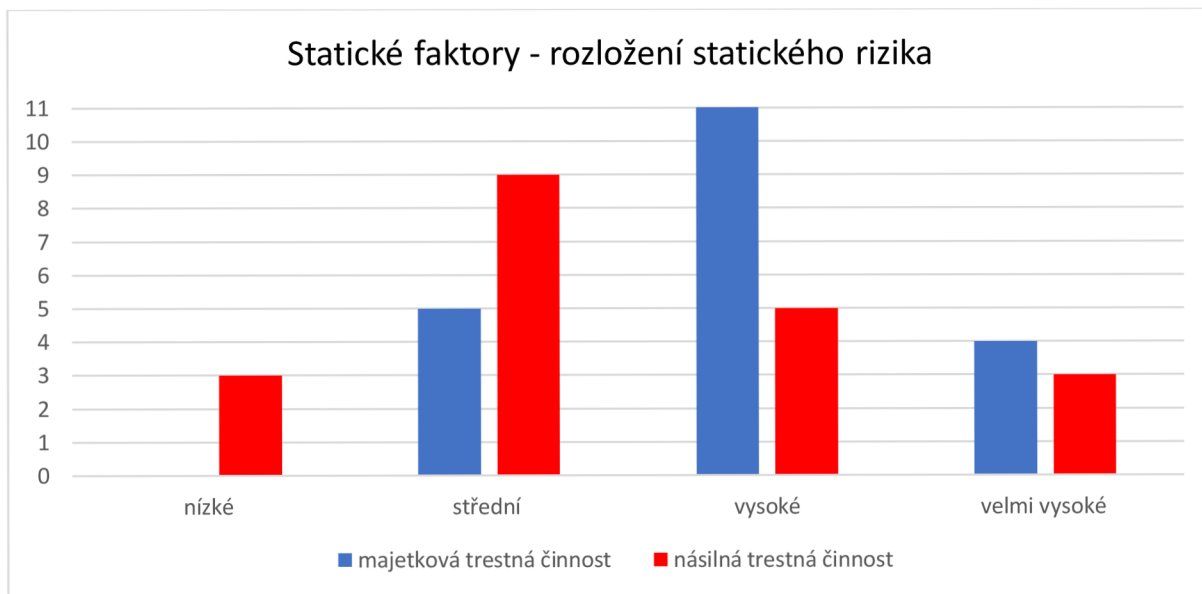
Protektivnost zmíněných bodů spočívá v eliminaci negativních vlivů na odsouzeného při VTOS nepodmíněně. Hranice 26 let ukazuje předpoklad již zralé osobnosti, která je schopna se opětovně zařadit do společnosti. Trest do 1 roku není spojován s negativními vlivy prizonizace. Vzhledem k podmínkám pro výběr skupiny do výzkumného šetření vyplývá, že první statický protektivní faktor nesplňuje žádná osoba. Každá osoba ve vybraném vzorku je opakovaně ve VTOS. Krátký nepodmíněný trest splňují pouze 2 osoby z vybraného vzorku majetkové trestné činnosti (*dále jen „MTČ“*). Nejnižší trest ze skupiny násilné trestné činnosti (*dále jen „NTČ“*) obdržely 2 osoby s délkou trestu 1 až 2 roky a zároveň v tomto rozsahu se vyskytuje nejvyšší četnost udělených aktuálních trestů MTČ. Nejvyšším trestem u MTČ je v rozmezí 4 až 6 let. Naproti tomu u NTČ je jedna osoba s nejvyšším možným trestem, a to doživotním. Z grafu č. 14 tak vidíme jasný rozdíl mezi závažností majetkové a násilné trestné činnosti a výší udělovaných trestů. Z celého výzkumného vzorku nesplňuje komplexní první protektivní faktor žádný z odsouzených. Pouze dvě osoby ze skupiny NTČ splňují část prvního protektivního faktoru, a to že nebyly odsouzeny k nepodmíněnému trestu před 26 rokem svého věku. Druhý protektivní faktor splňuje jeden odsouzený ze skupiny MTČ, který byl odsouzen ke krátkému nepodmíněnému trestu (do 1 roku).

Celkové shrnutí statického rizika

Součtem statických faktorů se dopracujeme k výslednému statickému riziku. Toto riziko se dělí na nízké, střední, vysoké a velmi vysoké. Rozhraním na sto bodové stupnici těchto rizik jsou násobky čísla dvacet pět.

Z rozložení statického rizika vyplývá, že výsledky pro část majetkové trestné činnosti predikují vyšší riziko opětovného páchaní trestné činnosti před skupinou páchající násilnou trestnou činností. Domnívám se, že hlavní dopad na tuto skutečnost má rozdílná délka VTOS. Pro oblast vysokého a velmi vysokého rizika tvoří 75% skupiny majetkové trestné činnosti a 40% skupiny násilné trestné činnosti.

Graf č. 15 *Statické faktory – rozložení statického rizika u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

7. DYNAMICKÉ FAKTORY

Jsou protějškem faktorů statických a považují se za prediktory kriminálního chování se stejnou vahou jako statické faktory. „*Dynamické faktory obsahují informace o vlastnostech, popř. situacích, které jsou otevřené ke změnám a které jsou spojeny s pravděpodobností dalšího selhání²⁴“.* Tato část Komplexní zprávy obsahuje sedm jednotlivých dynamických faktorů. Každá tato část je doplněna protektivními faktory.

Dynamické faktory:

- bydlení
- zaměstnání
- finance
- rodina a sociální kontakty
- závislosti
- osobnost a chování
- vzdělání a výchova

Dynamické faktory jsou dále rozpracovány do struktury, která obsahuje popis situace/stavu, rizika, motivace k řešení identifikovaných rizik a výpočet rizik.

Bydlení

Faktor bydlení se posuzuje v délce tří let před nástupem do VTOS. S přihlédnutím na často recidivující odsouzené osoby by často hodnocená doba než zmiňované 3 roky zahrnovala pobyt ve vězení. Dále tento faktor obsahuje mezilidské vztahy v místě bydlení. Hodnotitelé vybírají ze tří možností.

Bydlení – stabilní, perspektivní, které je podloženo právním vztahem odsouzeného. Je chráněno zákonem a je dlouhodobějšího charakteru.

Bydlení – nestabilní, nestálé, nejisté. Toto bydlení není vůbec ošetřeno právním vztahem nebo v poslední době docházelo k jeho častým změnám. Sem můžeme zařadit bydlení typu: bydlení u příbuzných, přítele, kamarádů, využití ubytovacích zařízení apod. Nejedná se o dlouhodobé legální bydlení.

Poslední možností je bydlení – žádné, formální. Odsouzený žije „na ulici“ a bydlení má pouze formální charakter.

²⁴ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 50. ISBN 978-80-270-5197-7.

Tabulka č. 1 Bydlení – Rozložení popisu situace u majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Dynamický faktor BYDLENÍ – rozložení popisu situace		
	MTČ	NTČ
stabilní, perspektivní	8	12
nestabilní, nestálé, nejisté	10	8
žádné, formální	2	0

Z uvedené tabulky vyplývá, že u MTČ šedesát procent odsouzených nemá právně ošetřené bydlení, často jej střídají. K bydlení využívají nabídky svého okolí, ubytovny apod. Dvě osoby disponují pouze formálním typem bydlení. Všech těchto dvanáct osob uvádí jako trvalé bydliště úřední místo. Tato skutečnost je právem znepokojující, ale jedná se zcela o normální počín těchto osob, neboť tyto kroky činí často z důvodu dluhů, exekucí apod. U NTČ je poměr opačný. Zde 60 % disponuje stabilním bydlením a zbývajících 40 % nestabilním bydlením.

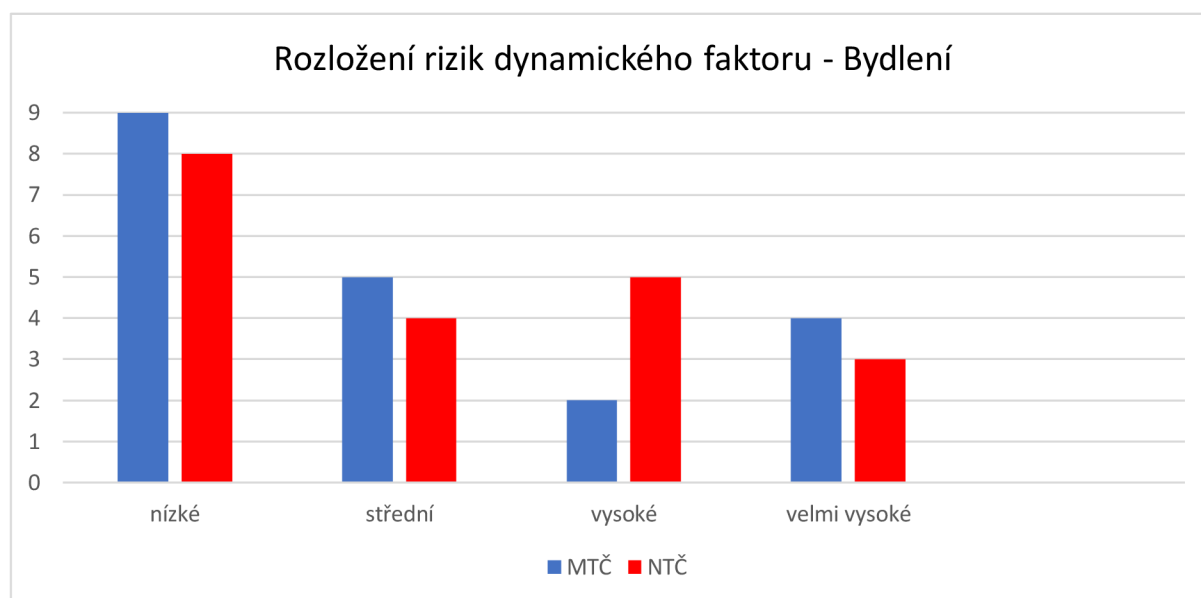
Okruh osob, se kterými odsouzení sdílí bydlení je v daném poměru u obou skupin shodující. Nejpočetnější skupinou, co se stabilního bydlení týká, jsou rodiče nebo druh/družka. Nejméně je toto bydlení zastoupeno bydlením s prarodiči a družkou nebo žije sám.

Dynamický faktor bydlení obsahuje následujících pět rizik:

- nejisté bydlení
- nevyhovující bydlení
- bydlení v rizikovém prostředí
- konflikty v místě bydlení
- souvislost bydlení s aktuální trestnou činností – u 12 osob z MTČ je detekována souvislost s trestnou činností. Tento výsledek kopíruje počet odsouzených, které mají nestabilní bydlení. U skupiny NTČ je spojitost mezi bydlením a trestnou činností uvedena v deseti případech. Výsledek je navýšen o dvě osoby ze stabilního bydlení. Z toho vyplývá, že aktuální násilná trestná činnost se odehrála u pachatelů ze stabilního prostředí. U násilné trestné činnosti se ale nejedná o nijak zvláštní jev. Jelikož násilná trestná činnost, kterou je domácí násilí, ublížení na zdraví, vražda se často právě odehrávají ve stabilním bydlení.

Po vyhodnocení všech pěti rizik tak získáváme přehled o rozložení celkového rizika u faktoru bydlení. Pracujeme se čtyř stupňovým dělením: nízké, střední, vysoké a velmi vysoké riziko. Z celkového počtu výzkumného šetření se 35 % odsouzených nachází v oblasti vysokého a velmi vysokého rizika. NTČ v této oblasti zabírá vyšší podíl než MTČ.

Graf č. 16 *Rozložení rizik dynamického faktoru - Bydlení u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Protektivní faktory

- má dlouhodobě stabilní a perspektivní bydlení, které bude pokračovat i po skončení výkonu trestu

Tento protektivní faktor splňuje u MTČ 40 % odsouzených a 60 % u NTČ (tab. č. 1).

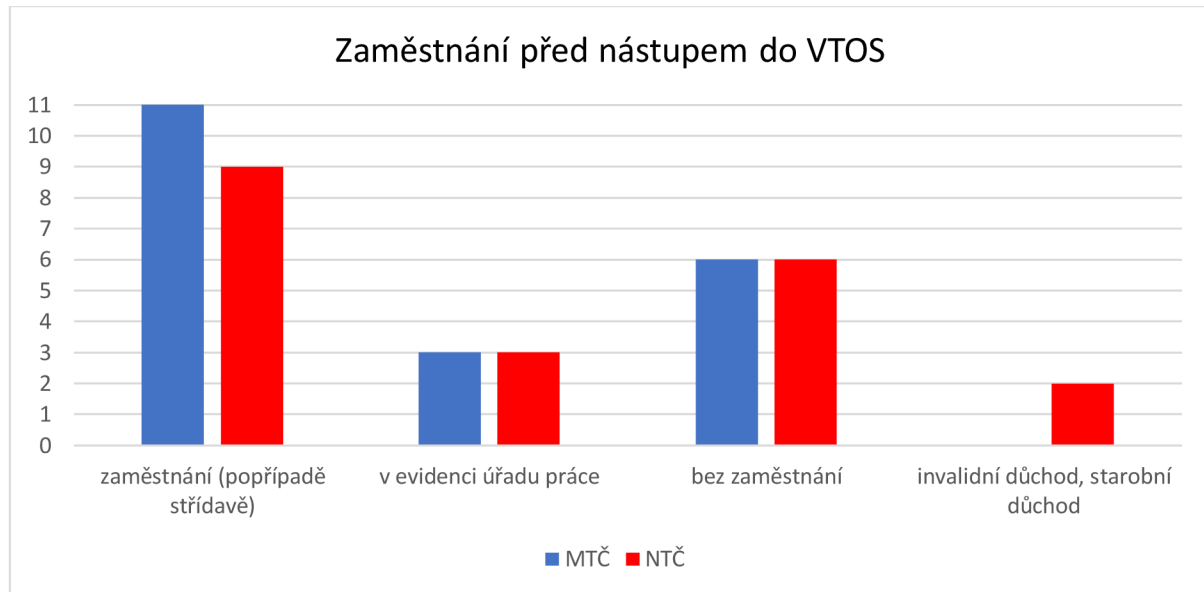
Zaměstnání

Zpracovaná oblast postihuje kvantitativní i kvalitativní stránku. Faktor se zaměřuje samozřejmě i na zdravotní stav odsouzeného či využitelnost jeho pracovních zkušeností, kvalifikaci apod. Zaměstnání je opět zpracováno z informací za poslední tři roky. Tento faktor je rozdělen do tří skupin:

- zaměstnání – ekonomicky aktivní, legálně doložitelné

- nedoložitelné pracovní činnosti – ekonomicky aktivní bez právního podkladu, jedná se o nelegální činnost. Tato aktivita „nemá kriminální charakter.“²⁵
- bez zaměstnání – ekonomicky pasivní, zde jsou zařazeny aktivity, ve kterých spatřujeme trestnou činnost (např. krádež železného šrotu apod.)

Graf č. 17 *Zaměstnání před nástupem do VTOS u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Pro přehlednost výzkumného šetření je následující graf rozšířen o informace s počtem odsouzených vedených v evidenci pracovního úřadu a počty odsouzených pobírající některý z důchodů. Naopak, graf je zúžen o informaci nedoložitelné pracovní činnosti – tato informace nebyla v Komplexní zprávě hodnocena, a to z důvodu nedostatečné spolupráce odsouzeného při dokládání těchto aktivit. Z kontroly dat kolik z odsouzených má pravidelný plat, stálé pracovní místo, nelegální příjmy apod. vyplývá, že nedoložitelná pracovní činnost je tvořena minimálně 75 %. Na první pohled se graf č. 17 jeví, že většina odsouzených pracuje, ale další dynamický faktor finance potvrdí, že stálý příjem má podstatně nižší počet osob a nelegální příjem je mnohem vyšší.

Negativnímu vlivu nezaměstnanosti tři roky před nástupem do VTOS se potýkalo ze vzorku MTČ 12 osob a ze skupiny NTČ 8 osob. Minimum z těchto

²⁵ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 60. ISBN 978-80-270-5197-7.

odsouzených využije možnosti úřadu práce. Část, která tuto možnost využije je ponížena o osoby, které jsou za neplnění podmínek vyloučení (MTČ – 1 osoba, NTC – 3 osoby).

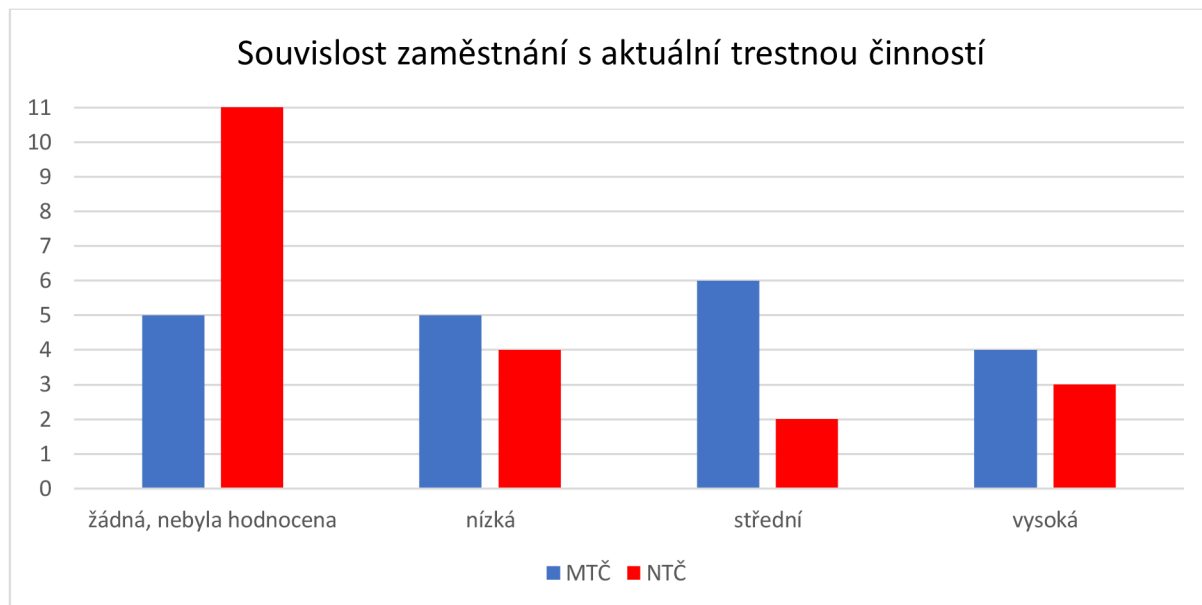
Zaměstnání a finance společně korelují a jsou jedním z nejdůležitějších faktorů, které směřují k dalšímu kriminálnímu chování.

Dynamický faktor zaměstnání obsahuje následujících 6 rizik:

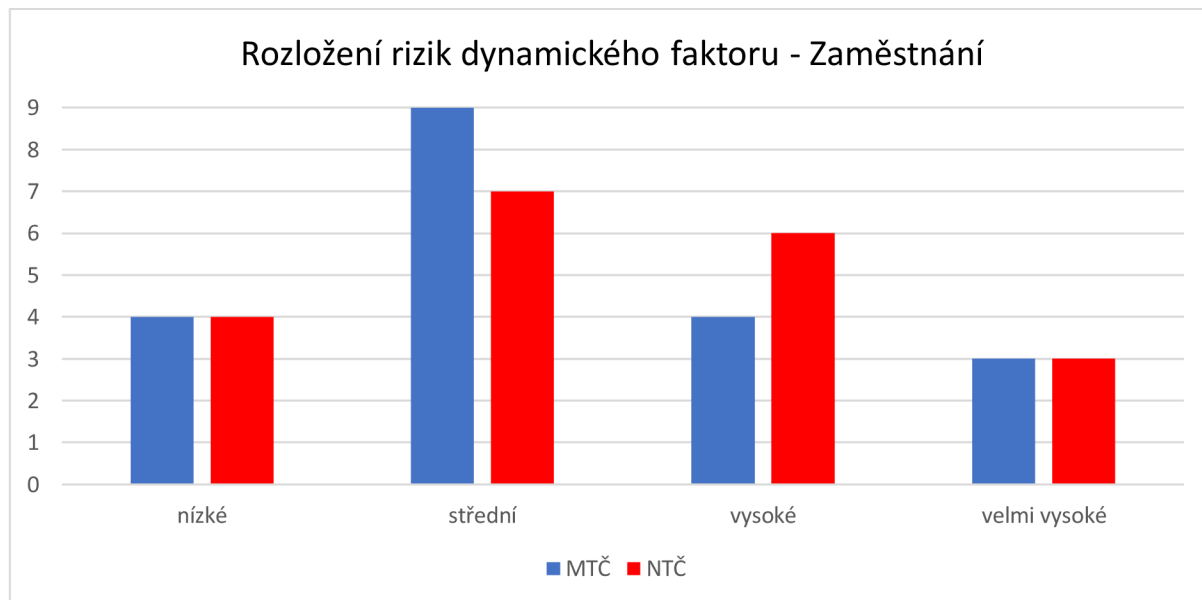
- nízká využitelnost kvalifikace – odvíjí se nejen od subjektivního přístupu odsouzeného, ale také od úrovně vzdělání
- rizikový průběh předchozího zaměstnání – časté střídání zaměstnání, krátkodobý výkon zaměstnání, porušování pravidel
- dlouhodobě nezaměstnaný – ve výzkumném vzorku se objevuje minimum odsouzených, kteří dosahují stálého platu. V případě, že do této skupiny nebudeme počítat osoby pobírající dávky v nezaměstnanosti nebo jiné dávky ze sociálního zabezpečení státu, je jich minimální počet z celkového počtu určeného k výzkumnému šetření. Dalším faktem, který nese určitý možný podíl na nezaměstnanosti, jsou záznamy v Rejstříku trestů.
- nezaměstnaný a současně neevidovaný u Úřadu práce ČR – ve výzkumném šetření splňuje shodně u obou skupin 30 % odsouzených
- má minimální pracovní zkušenosti
- souvislost zaměstnání s aktuální trestnou činností (graf č. 18) – u poloviny odsouzených u majetkové trestné činnosti je detekována střední až vysoká souvislost s trestnou činností. U majetkových činů lze uvedenou souvislost očekávat. U NTC toto riziko představuje 25 % z celkového počtu.

Oddíl je opět po vyhodnocení všech rizik uzavřen výsledným grafem č. 19, který rozděluje odsouzené do čtyř výše uvedených kategorií. Nejvyšší míru rizika zaujímá pro obě skupiny riziko středního stupně, poté následuje riziko vysoké. Velmi vysoké riziko je nejméně početnou skupinou, ale v poměru s nízkým rizikem je to pouze o osobu z dané skupiny méně.

Graf č. 18 Souvislost zaměstnání s aktuální trestnou činností u MTČ a NTČ

Graf č. 19 Rozložení rizik dynamického faktoru - Zaměstnání u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Protektivní faktor

- před nástupem do VTOS měl po dobu 3 let stabilní zaměstnání

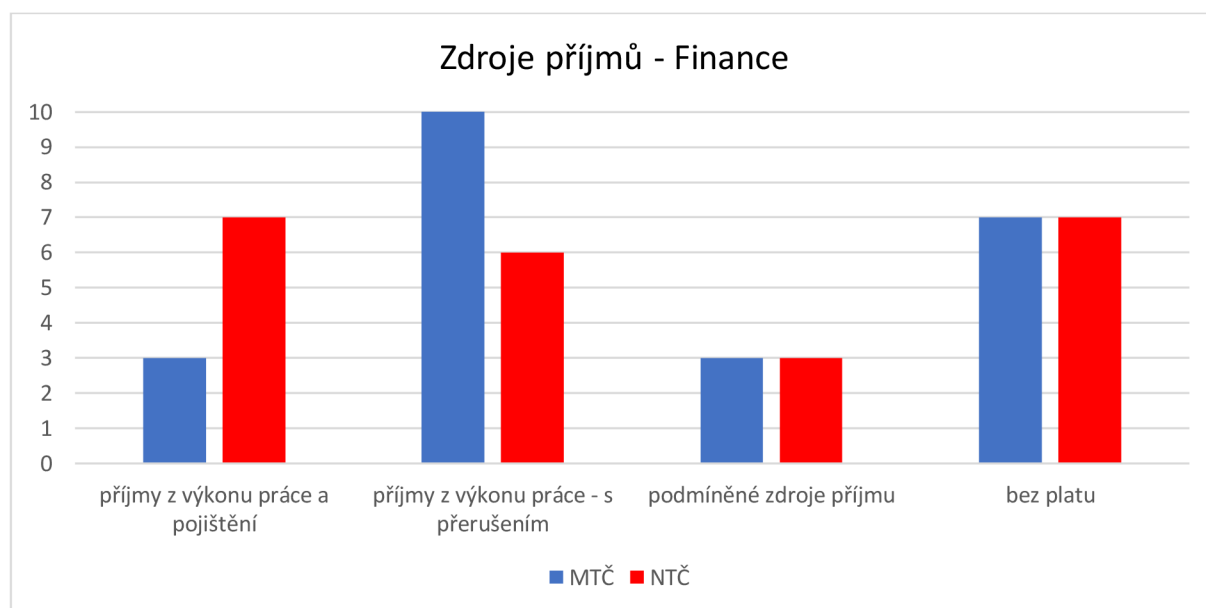
Tento protektivní faktor splňuje minimum odsouzených. Převážná část je zaměstnána střídavě nebo vůbec, a to především u majetkové trestné činnosti.

Skupina MTČ splňuje pouze 15 %, což odpovídá třem osobám, za předpokladu, že nezahrneme 3 osoby, které pobírají dávky ve formě podpory z nezaměstnanosti. U druhé skupiny dosáhlo tohoto protektivního faktoru 35 %, sedm odsouzených, pokud, do této skupiny zahrneme dvě osoby, které pobírají plat ze zákonného pojištění (důchod).

Finance

Finance se považují za velmi věrohodný ukazatel budoucího kriminálního jednání u trestné činnosti, především majetkové. Sarpo rozlišuje příjmy z výkonu práce nebo pojištění, kam patří legálně vykonávaná práce nebo zdroj financí plynoucí z pojištění státu (např. důchody). Dále na podmíněné zdroje, kterými jsou různé státní podpory ve formě dávek. Poslední možností jsou žádné zdroje.

Graf č. 20 Zdroje příjmu - Finance u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Do skupiny s příjmy z výkonu práce – s přerušením jsou ve výzkumném šetření zahrnuty i osoby, které při nástupu do VTOS byly v evidenci Úřadu práce a pobíraly podmíněné zdroje příjmu. Tyto osoby jsou zobrazeny v grafu i samostatně.

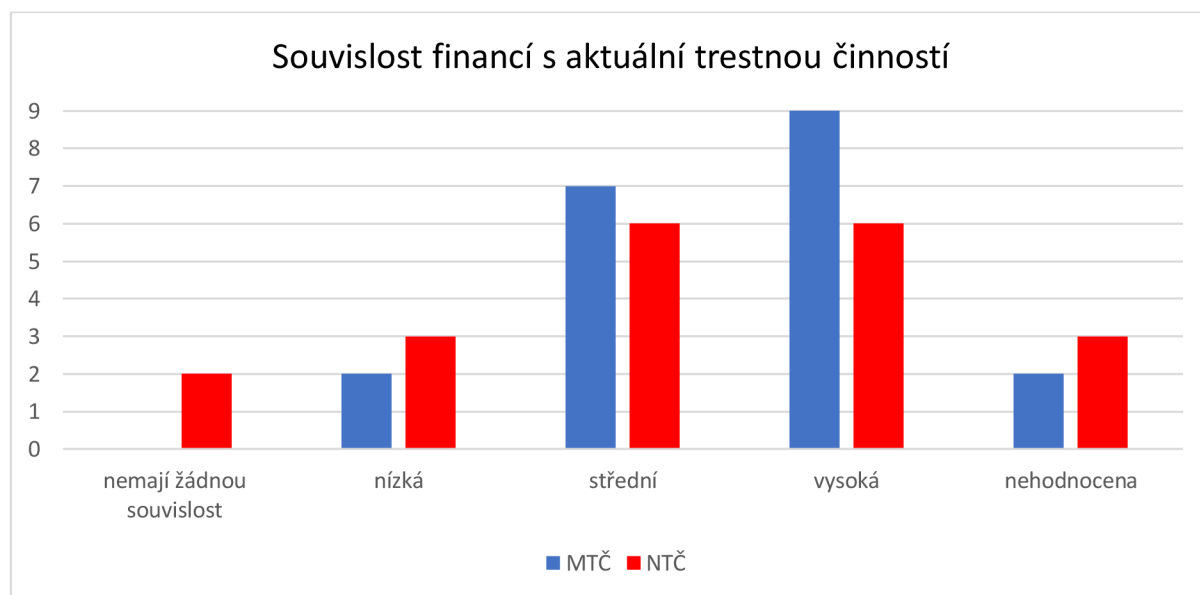
Podmíněné zdroje přijímalo omezené množství odsouzených. Ostatní odsouzení s přerušovaným výkonem práce, či dokonce bez platu se neregistrují u Úřadu práce nebo pro porušení pravidel jsou z něj vyloučeni. Obě skupiny výzkumného šetření vykazují ve velké většině nelegální příjmy. Každý pachatel

z majetkové trestné činnosti přiznává také nelegální zdroje příjmu. U násilné trestné činnosti byly nelegální příjmy potvrzeny u patnácti pachatelů. Tento jev není překvapující, neboť všichni odsouzení zahrnutí do výzkumného šetření má dluhy, závazky, exekuce apod. Tyto finanční závazky nejsou schopni plnit, což je způsobeno finanční negramotností, tedy špatným hospodařením a neschopností finanční situaci řešit. Další příčinou jsou bezpochyby nízké a často nepravidelné příjmy, které jsou nedostačující k uspokojení všech potřeb.

Dynamický faktor finance obsahuje následující rizika:

- nedostatečné legální příjmy pro pokrytí základních životních potřeb
- nelegální příjmy
- dluhy a závazky
- nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky
- souvislost financí s aktuální trestnou činností (graf č. 21)

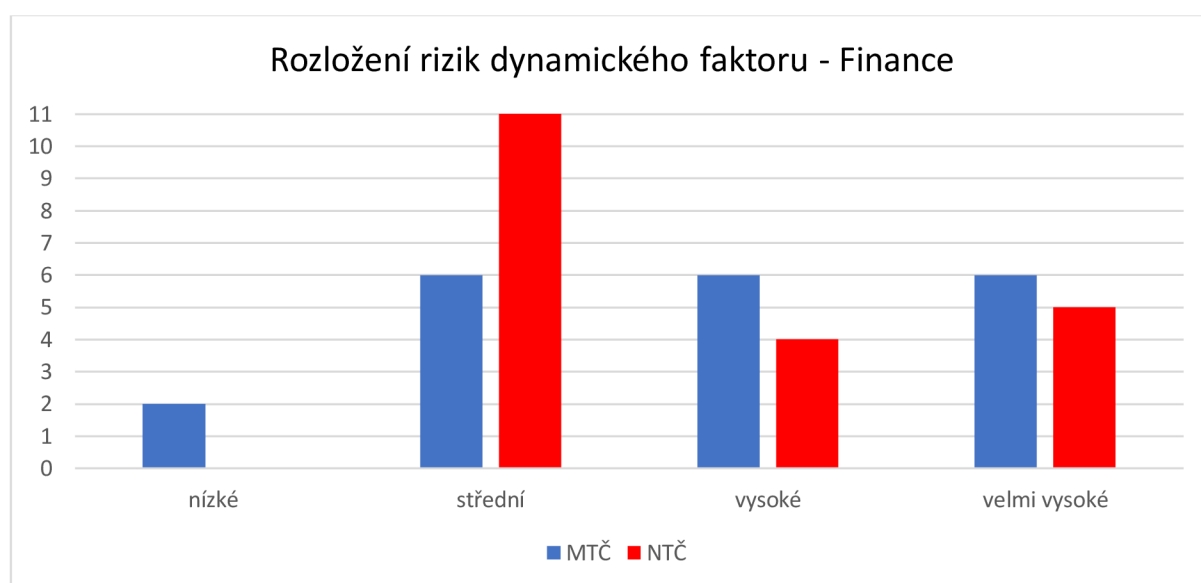
Graf č. 21 *Souvislost financí s aktuální trestnou činností u MTČ a NTČ*

Souvislost nebyla hodnocena celkově u pěti osob. Příčinou je nedostatek informací vztahující se k finančním tokům odsouzených. Nejvyšší zastoupení tvoří střední až vysoká souvislost financí s aktuální trestnou činností, a to 80 % ze skupiny MTČ a 60 % ze skupiny NTČ. Finance jako prediktor budoucího kriminálního jednání je beze sporu přesvědčivý vzhledem k vysoké souvislosti, která se vztahuje k výběru odsouzených v tomto výzkumném šetření.

V níže uvedeném grafu č. 22 docházíme k vyhodnocení všech uvedených rizik a jejich rozložení od mírného až k velmi vysokému riziku. Majetková trestná činnost od středního stupně až po velmi vysoké riziko vykazuje rovnoměrné rozprostření po šesti odsouzených. Naproti tomu násilná trestná činnost má výrazně nejvyšší zastoupení pro střední míru rizika. Tomu odpovídá jedenáct odsouzených. Ve stupních vysokého a velmi vysokého rizika zaostává za majetkovou skupinou jen nepatrně.

Graf č. 22 Rozložení rizik dynamického faktoru - Finance u vybraného vzorku výzkumného šetření.

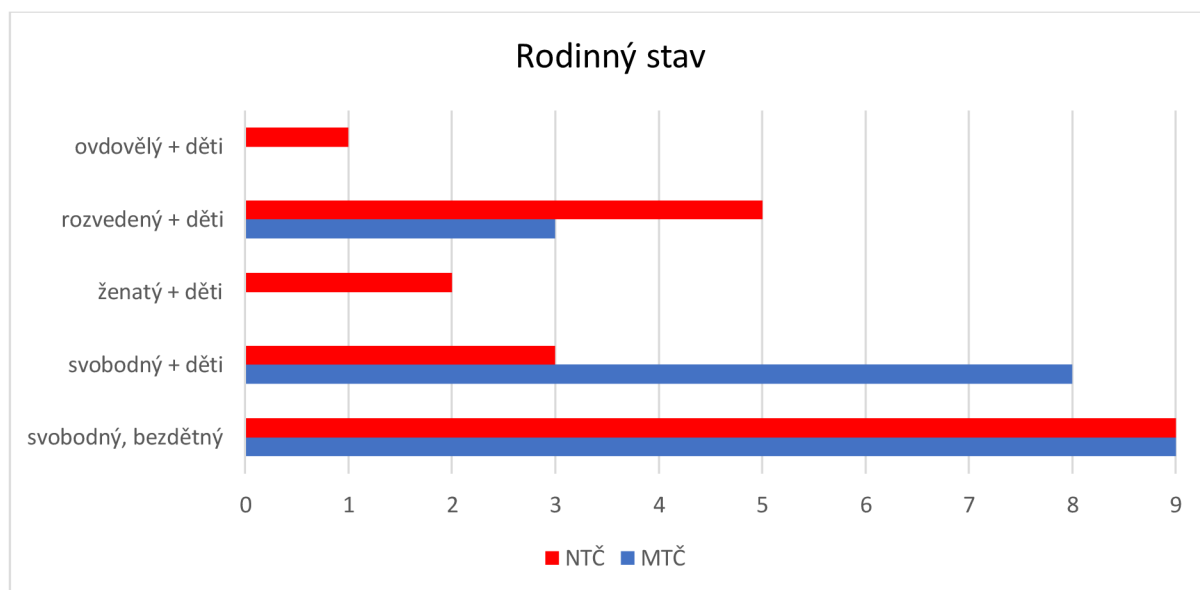
Protektivní faktory

- pravidelný legální zdroj příjmů – u skupiny MTČ tři odsouzení splňují, u skupiny NTČ tento faktor splňuje sedm odsouzených
- nemá žádné finanční závazky – jak bylo výše uvedeno, kompletně celý výzkumný vzorek tento protektivní bod nesplňuje

Rodina a sociální kontakty

Tento faktor sleduje nejen rodinu odsouzeného jako celek, ale mezilidské vztahy uvnitř rodiny a možné negativní působení na odsouzeného prostřednictvím osob blízkých nebo jeho kontaktů s osobami s kriminální minulostí. Popis situace se opět vztahuje do období před nástupem do aktuálního VTOS.

Graf č. 23 Rodina a sociální kontakty - rozložení rodinného stavu u vybraného vzorku výzkumného šetření.

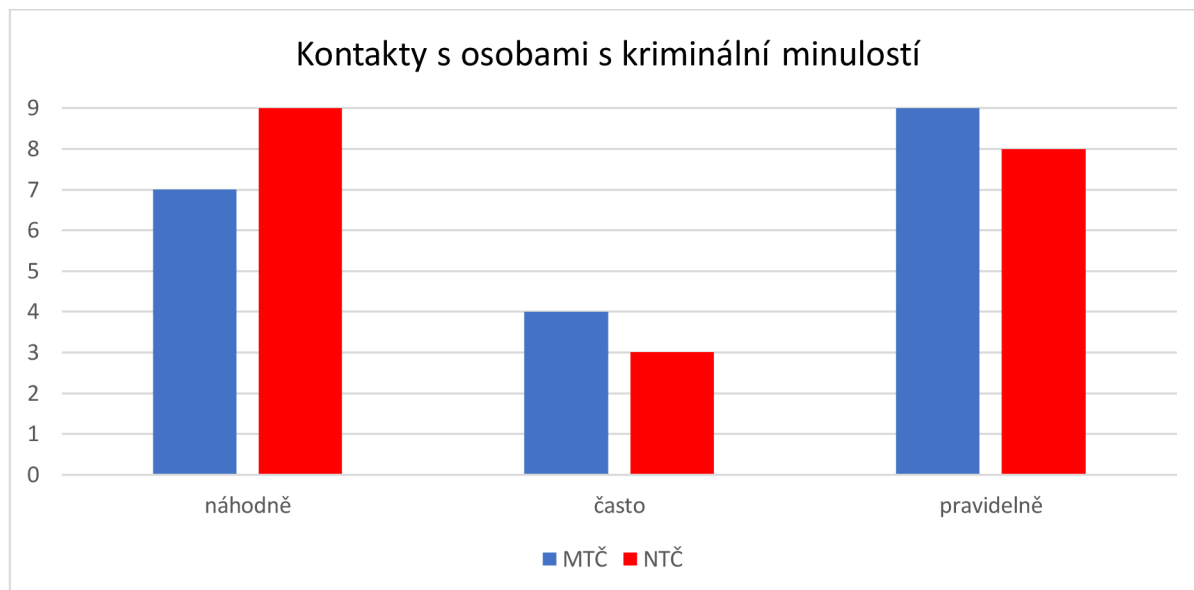

Tabulka č. 2 Rodina a sociální kontakty – počet dětí odsouzených majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

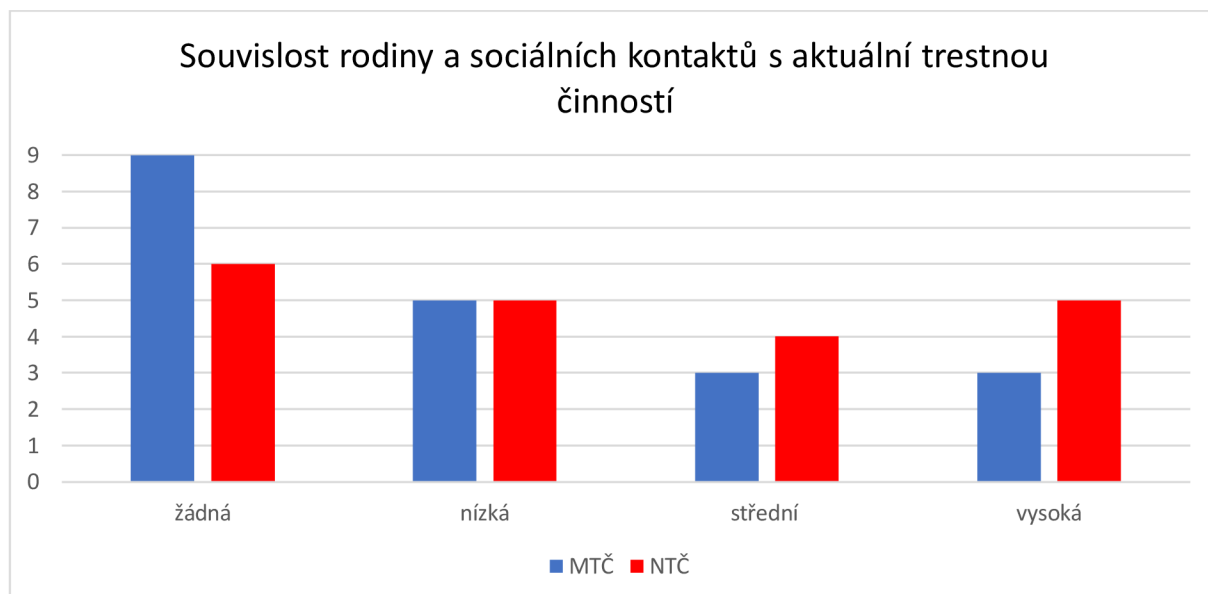
Rodina a sociální kontakty – počet vlastních dětí odsouzených		
	MTČ	NTČ
1 dítě	5	2
2 děti	4	4
3 děti	2	3
4 děti	0	2

Činitel, mimo výše uvedeného, analyzuje dva sociodemografické ukazatele. První věnuje pozornost, zda odsouzený je občanem ČR nebo se jedná o cizince. Náš výzkumný vzorek je složen pouze z občanů ČR. Následující graf č. 23 sleduje sociodemografický ukazatel, kterým je rodinný stav. Tento graf následně doplňuje tabulka č. 2, která sleduje počet dětí těchto odsouzených. Všechny děti odsouzených z výzkumného šetření jsou jejich vlastní děti, ale žádný z nich nemá děti svěřené do své péče. Tato situace není překvapivá a nacházíme zde jeden z mnoha problémů, který se vztahuje k jejich právním závazkům spojeným s financemi – § 196, trestního zákoníku, který konkretizuje trestný čin zanedbání povinné výživy. Z celého výzkumného vzorku je 55 % odsouzených rodičem a v průměru na každého připadají minimálně 2 děti.

Graf č. 24 Rodina a sociální kontakty - kontakty s osobami s kriminální minulostí

Graf č. 25 Souvislost rodiny a sociálních kontaktů s aktuální trestnou činností u MTČ a NTČ

Dynamický faktor Rodina a sociální kontakty obsahuje následujících 5 rizik:

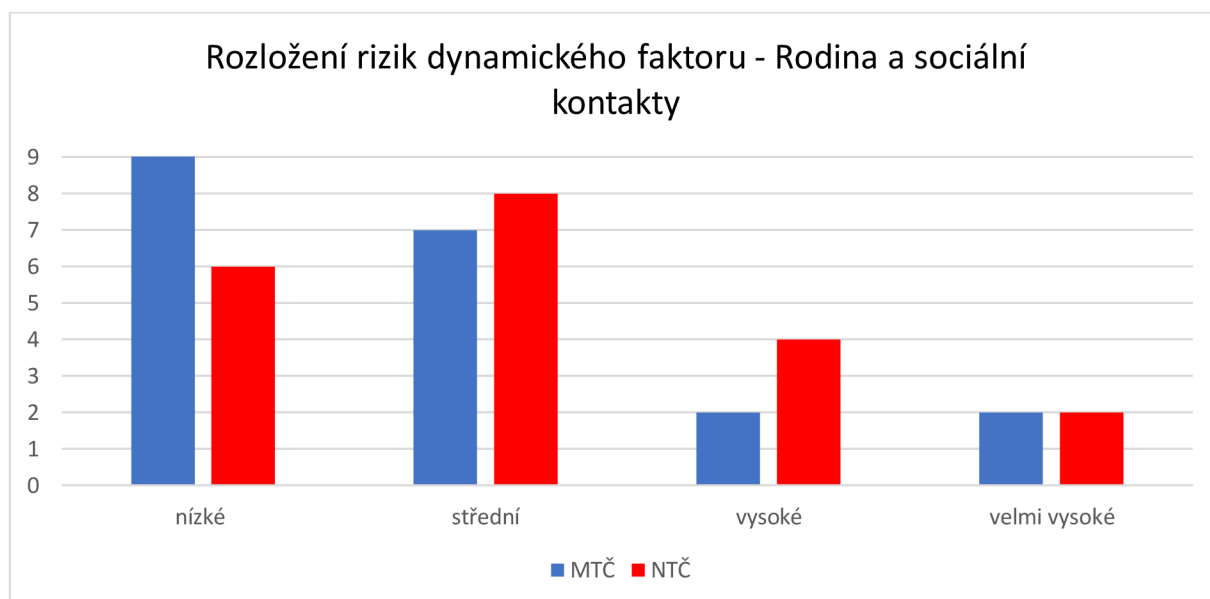
- vliv osob blízkých na páchaní trestné činnosti – zmíněné riziko bylo potvrzeno pouze v jednom případě jak ve skupině MTČ tak i NTČ
- kontakty s osobami s kriminální minulostí – viz výše uvedený graf č. 24, k pravidelnému kontaktu u obou skupin dochází téměř v 50 %. Recidivisté se

často setkávají s osobami s kriminální minulostí, což upevňuje prostředí, ve kterém se recidivisté pohybují a dochází tak k neustálé interakci v kriminogenní zóně, která zcela jistě ovlivňuje možné budoucí, negativní jednání těchto osob, což je nežádoucí.

- časté konflikty ve vztazích – převládají u skupiny násilné trestné činnosti
- nefungující sociální zázemí
- souvislost rodiny a sociálních kontaktů s aktuální trestnou činností – graf č. 25

Shrnutím všech zmíněných kategorií rizik získáme výsledné riziko obou skupin. Rodina a sociální kontakty odsouzených jsou určitým stupněm rizika. Obě skupiny shodně v převážné části zasahují do oblasti nízkého až středního rizika.

Graf č. 26 Rozložení rizik dynamického faktoru – Rodina a sociální kontakty u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Protektivní faktory

- funkční rodinné zázemí – tento faktor se prokázal u dvanácti odsouzených z MTČ a devíti osob z NTČ
- existence širších sociálních vazeb a opory, které jedinec dokáže využít – u recidivujících odsouzených tento faktor slábne každým dalším VTOS.

Do této části zahrnuje Komplexní zpráva informaci o dokladu totožnosti při nástupu do VTOS. Dlouhá absence „dokladu totožnosti v životě odsouzeného může

odrážet vážnou sociální situaci u odsouzených²⁶ a tím může poukazovat na jeho neschopnost využít podporu sociální politiky. Odsouzení za MTČ v počtu pěti osob oznámilo ztrátu při nástupu do VTOS, u NTČ tak učinilo šest osob.

Vzdělání a výchova

Tato část je věnována procesu vzdělávání, v kterém je zahrnuto ukončené vzdělání, praxe, kurzy, ale také problémům v období školní docházky. Také se hodnotí prostředí, kde odsouzený vyrůstal. Tento bod zaměřuje pozornost na sociálně patologické jevy v rodinném prostředí a na chování odsouzeného. Celkově vyhodnocuje, jaké toto prostředí mohlo mít negativní vlivy na kriminální chování.

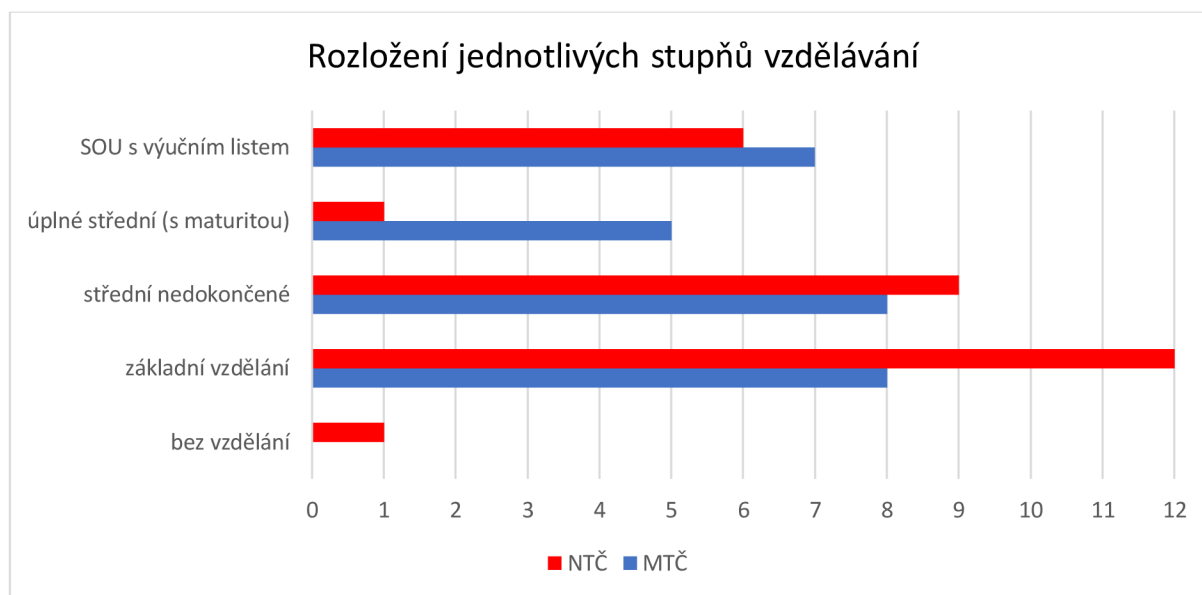
Vzdělání

Nejčastěji dosaženým stupněm vzdělávání je v případě obou skupin ukončené základní vzdělání. Tohoto stupně dosahuje celkově polovina výzkumného vzorku. V našem šetření tato hodnota je tvořena dvaceti recidivisty. Všichni odsouzení se základním vzděláním ze skupiny MTČ se pokusili o studium středoškolského stupně. Tento stupeň nedokončili. Pouze jediný člen skupiny NTČ je bez základního vzdělání. Úplný proces vzdělávání (dokončené střední vzdělání) má celkem sedm odsouzených ze skupiny NTČ a 12 odsouzených ze skupiny MTČ. Vysokoškolské vzdělání nebylo dosaženo ani v jednom případě.

Komplexní zpráva zahrnuje absolvované kurzy a rekvalifikace, pracovní praxi a znalost cizích jazyků. Nejčastěji absolvovaným kurzem je kurz svářečský, kurz na vysokozdvíhací vozík, motorovou pilu ad. Mezi nejčastější znalosti cizích jazyků můžeme zařadit jazyk anglický, německý a ruský.

²⁶ DRAHÝ, F., HŮRKA J. a PETRAS M. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 79. ISBN 978-80-270-5197-7.

Graf č. 27 *Vzdělání a výchova - rozložení jednotlivých stupňů vzdělávání u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Tabulka č. 3 *Vzdělání a výchova – absolvování kurzu a rekvalifikace, praxe a znalost cizího jazyka skupin majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Kurzy a rekvalifikace, pracovní praxe, znalost cizích jazyků		
	MTČ	NTČ
kurzy a rekvalifikace	9	4
pracovní praxe	18	14
znalost cizího jazyka	7	6

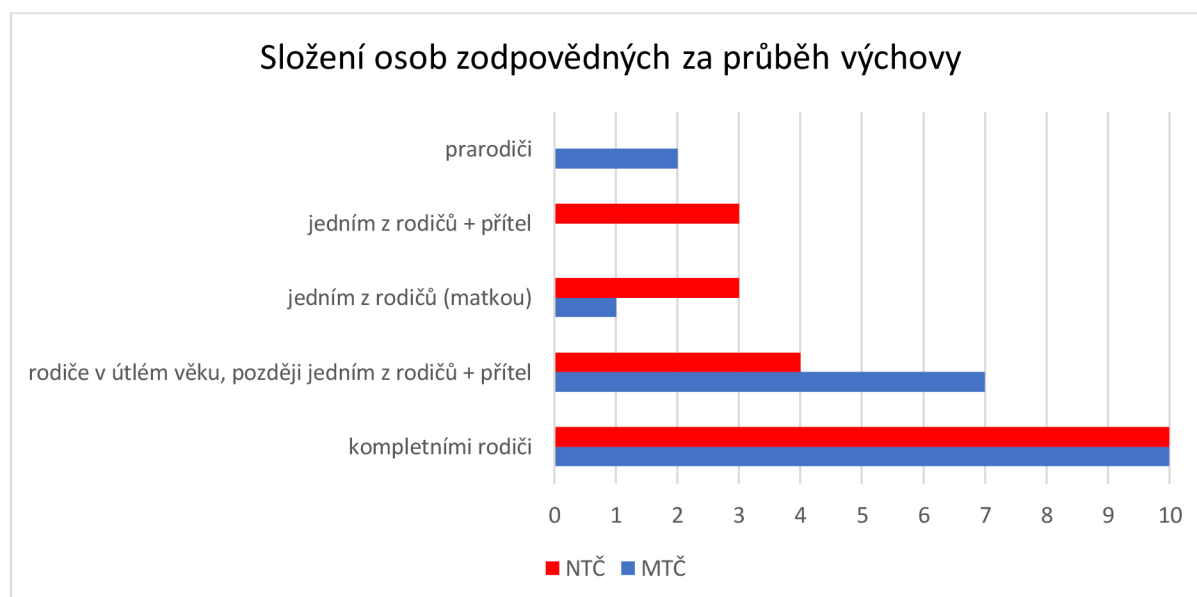
Počty odsouzených ze skupiny majetkové trestné činnosti převyšují ve všech shora zmíněných vzdělávacích oblastech odsouzené ze skupiny NTČ.

Níže uvedená tabulka zobrazuje nejčastěji zaznamenané problémy při školní docházce. Rozdíly obou skupin jsou nepatrné, kromě agresivity a aktivní účasti v závadové partě, kde jasně dominuje skupina NTČ. Z celkového výzkumného vzorku tři odsouzení trpěli hyperaktivitou, která samozřejmě může zapříčinit problémové chování, ale jde o diagnózu z lékařského hlediska. Bezproblémovost ve studiu vykazovalo pět osob z MTČ a pouze dvě osoby ze skupiny NTČ. Celkem 75 % odsouzených z MTČ a 90 % odsouzených z NTČ mělo problémy v chování již při školní docházce, což může predikovat kriminální chování.

Tabulka č. 4 *Vzdělání a výchova – nejčastější výskyt problémového chování při životním vzdělávání skupin majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Nejčastější výskyt problémů v chování při vzdělávání		
	MTČ	NTČ
agresivita	2	6
snížená známka z chování	4	5
výtržnictví	2	3
záškoláctví	9	7
závadová parta	7	12

Graf č. 28 *Vzdělání a výchova - složení osob zodpovědných za průběh výchovy u recidivistů výzkumného vzorku.*

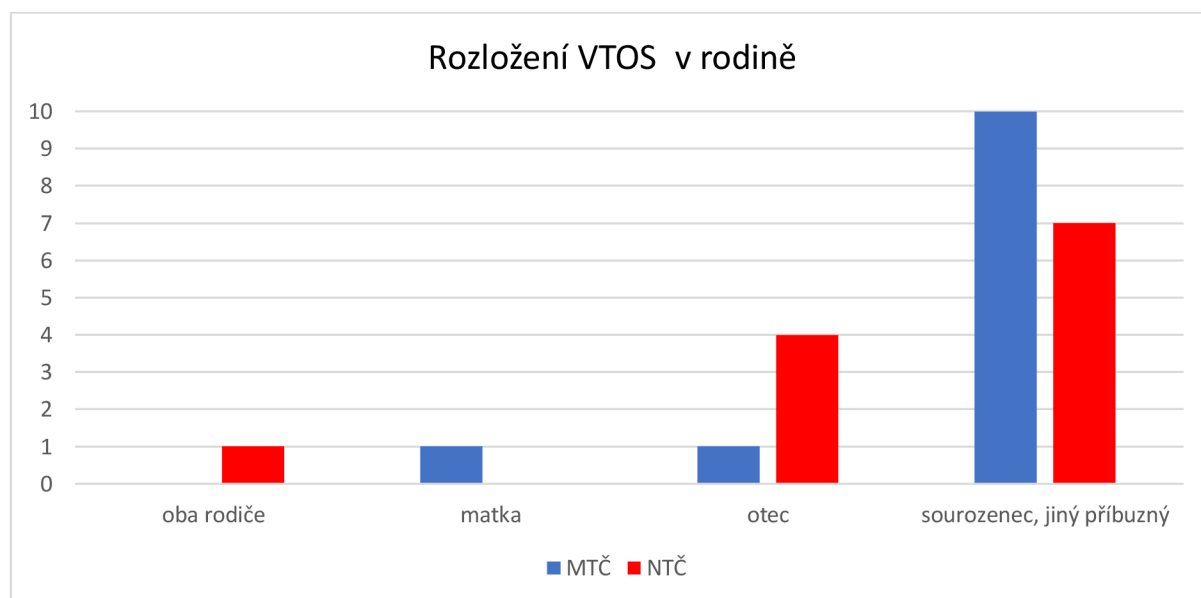

Každý druhý odsouzený z výzkumného vzorku byl vychováván v úplné rodině. Zbýlých 50 % odsouzených je vychováváno jinak než úplnou rodinou. Druhou nejčastější variantou výchovy byla výchova zpočátku v úplné rodině, později jedním z rodičů a přítelem. Dále je posuzována výchova v jiném než rodinném prostředí. Z jiných prostředí u výzkumného vzorku dominuje výchova ve střediscích výchovné péče. U MTČ institucionální výchovou prošlo 30 % a ze skupiny NTČ 15 % odsouzených. Dále můžeme jmenovat dětské diagnostické ústavy. Zde výchovou

prošlo 15 % z MTČ a 10 % z NTČ. Z celkového výběru prošly dvě osoby školským internátním zařízením.

Následující tři grafy jsou doplňkem vedoucím k možným příčinám kriminální chování. Zcela jistě cenné údaje, které opět mohou pomoci v predikci závadového chování. Na jedné straně víme, co tito odsouzení spáchali za trestné činy, na druhou stranu je důležité zjistit, čím si sami prošli. Tyto fakta mohou určit správný směr, jak na odsouzené působit. Jedná se o rozložení výkonu trestu odnětí svobody mezi příslušníky rodiny odsouzeného, sociálně patologické jevy v rodinném prostředí a jevy vyskytující se v chování odsouzených.

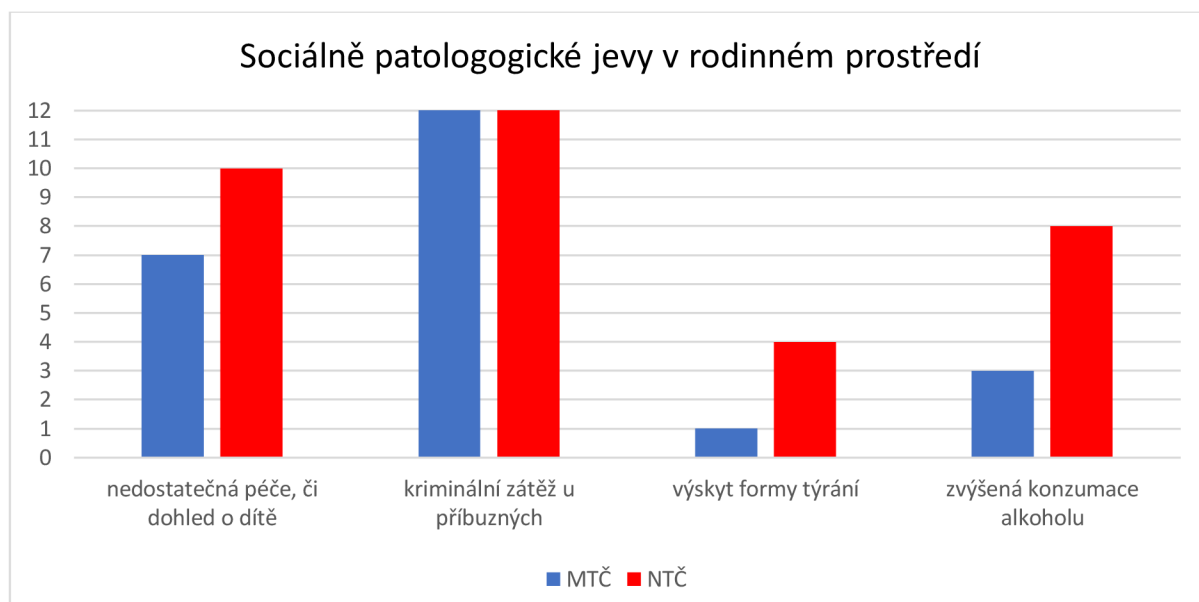
Graf č. 29 *Vzdělání a výchova - rozložení VTOS v rodinách u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

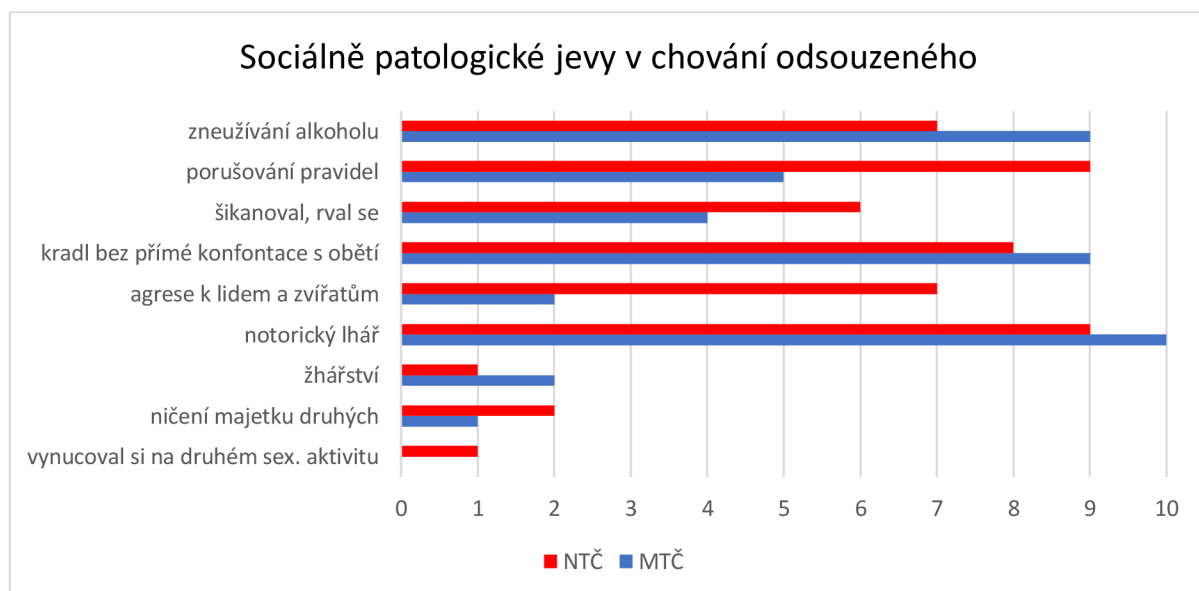
Zcela majoritní převahu VTOS v těchto rodinách zaujímají sourozenci s ostatními příbuznými (*pozn. nejčastěji strýc a bratr*). U MTČ byl výskyt této sankce detekován v každé druhé rodině. Skupina NTČ dominuje zmíněnou sankcí u jednoho z rodičů, konkrétně otce. Z celkového počtu, což je čtyřicet rodin byl VTOS uložen ve dvaceti čtyřech rodinách. Tento počet odpovídá 60 %.

Uvedené sociálně patologické jevy v rodinném prostředí zpětně potvrzují data z předešlých grafů. U násilné trestné činnosti se častěji připojí forma týrání a zvýšené užívání alkoholu u rodičů. Nedostatečná péče o dítě, či dohled nad dítětem je pouze logickým vyvrcholením zmíněných jevů. U třech odsouzených recidivistů z obou skupin nebyli žádné negativní vlivy detekovány.

Graf č. 30 Vzdělání a výchova - sociálně patologické jevy v rodinném prostředí u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Graf č. 31 Vzdělání a výchova - zastoupení vybraných sociálně patologických jevů v rodinném prostředí u vybraného vzorku výzkumného šetření.

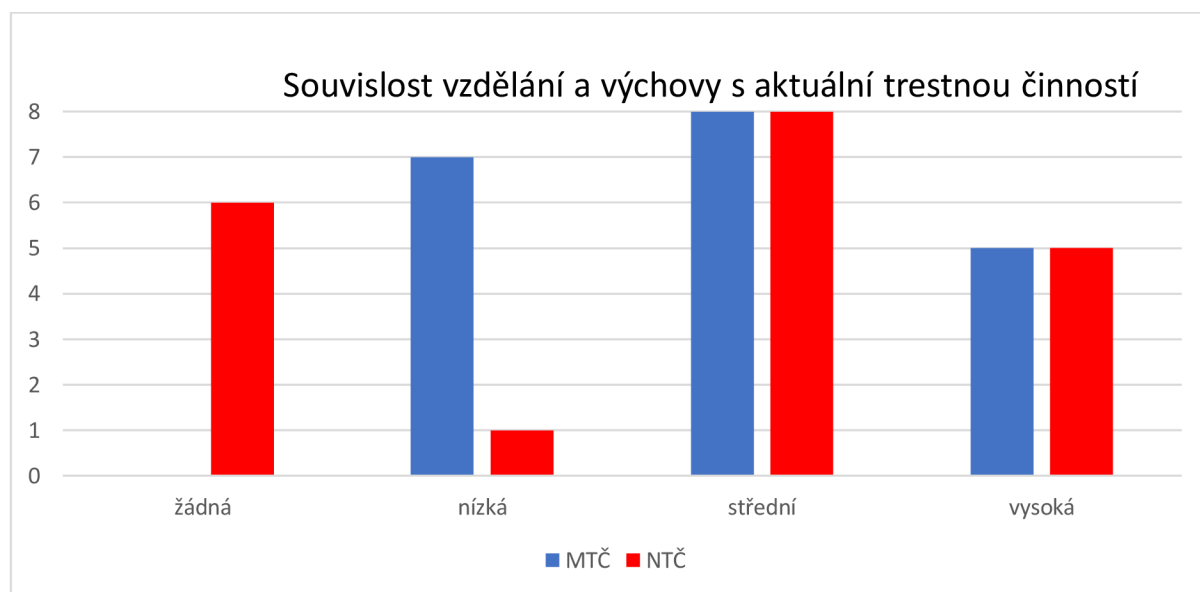
Uvedeným sociálně patologickým jevům společně pro obě skupiny dominuje notorické lhaní, krádeže a užívání alkoholu. NTČ jasně převyšuje MTČ v porušování pravidel a agresi. Naopak častější výskyt závažného chování, kterým je žhářství, se potvrdil u skupiny MTČ. Pokud se objevil u odsouzeného sociálně patologický jev,

nezůstalo u jednoho, ale vždy byl doprovázen dalším. Pouze v jednom případě u MTČ a ve dvou případech u NTČ nebyl diagnostikován žádný negativní jev.

Dynamický faktor Vzdělání a výchova obsahuje následujících 8 rizik:

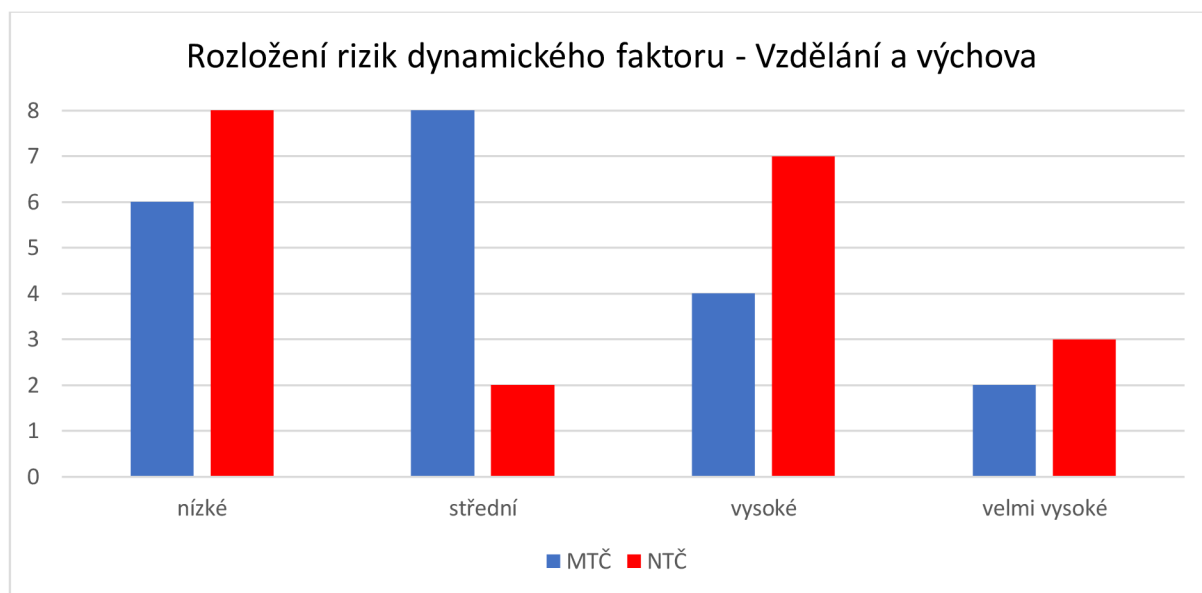
- základní nebo nedokončené vzdělání
- dysfunkční rodinné prostředí
- kriminální zátěž v rodinném prostředí
- institucionální výchova
- neúplná rodina
- poruchy chování v dětství
- členství v sociálně zavadové skupině
- souvislost výchovy a vzdělání s aktuální trestnou činností – nejpočetněji zastoupený je střední stupeň souvislosti, který činí 40 % v každé skupině. Shodně dosahují skupiny 25 % v oblasti vysoké souvislosti. (graf č. 32)

Graf č. 32 Souvislost vzdělání a výchovy s aktuální trestnou činností u vybraného vzorku výzkumného šetření.

V závěru opět dochází ke shrnutí jednotlivých rizik pro vzdělání a výchovu. Získáváme data, která udávají celkový výpočet jednotlivých stupňů rizik za tuto oblast. Téměř 75 % skupiny MTČ se nachází v nízkém nebo středním riziku plynoucí ze vzdělání a výchovy. Naproti tomu skupina NTČ zasahuje do vysokého a velmi vysokého rizika s 50 %.

Graf č. 33 Rozložení rizik dynamického faktoru – Vzdělání a výchova u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Protektivní faktory

- byl vychováván ve stabilním rodinném zázemí - MTČ vs. NTČ, 7 vs. 5
- odsouzený úspěšně dokončil proces vzdělávání – MTČ vs. NTČ, 12 vs. 7
- dále rozvíjel svou odbornost v rámci dalšího studia, rekvalifikací - MTČ vs. NTČ, 9 vs. 4
- nebyl členem žádné závadové sociální skupiny - MTČ vs. NTČ, 13 vs. 8

Odsouzení ze skupiny MTČ dosáhli u všech zmíněných protektivních bodů vyšších hodnot, což se v konečném důsledku promítá do celkového rozložení rizik tohoto dynamického faktoru.

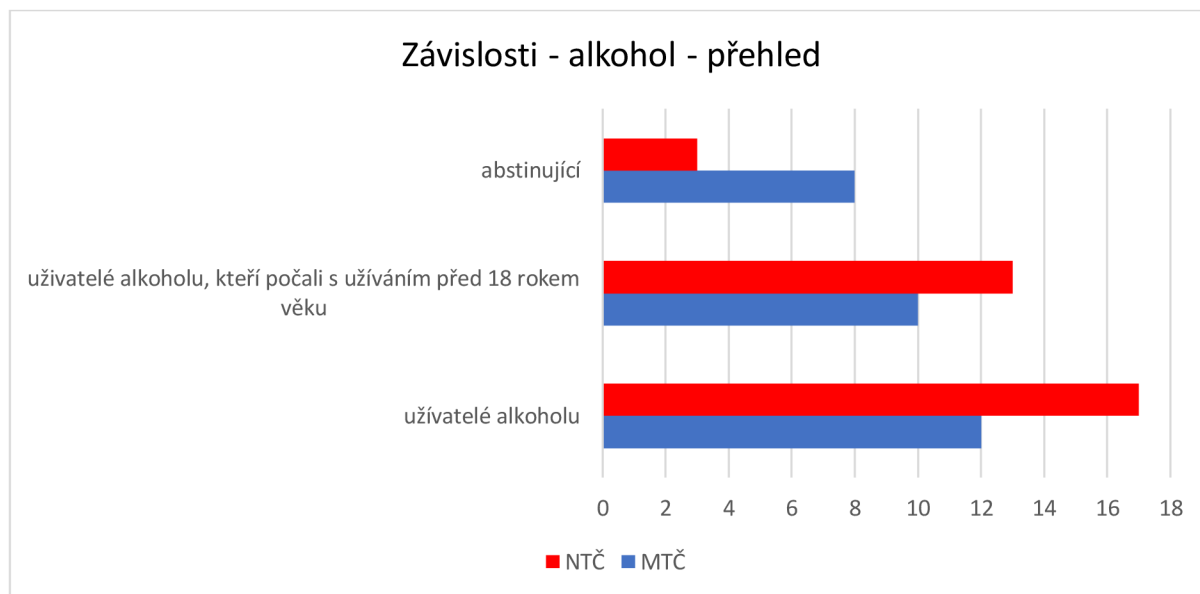
Závislosti

Tento faktor posuzuje vztah odsouzených k alkoholu, nealkoholovým drogám. Do této skupiny řadíme omamné, psychotropní látky a jiné látky, které působí negativně na psychiku člověka. Faktor se dále zabývá závislostí na hazardních hrách a v neposlední řadě vede statistiku osob závislých na nikotinu. Pro všechny zmíněné oblasti se zabývá stupněm závislosti, absolvovaným, nařízeným léčením nebo věkem, který určuje počátek této činnosti.

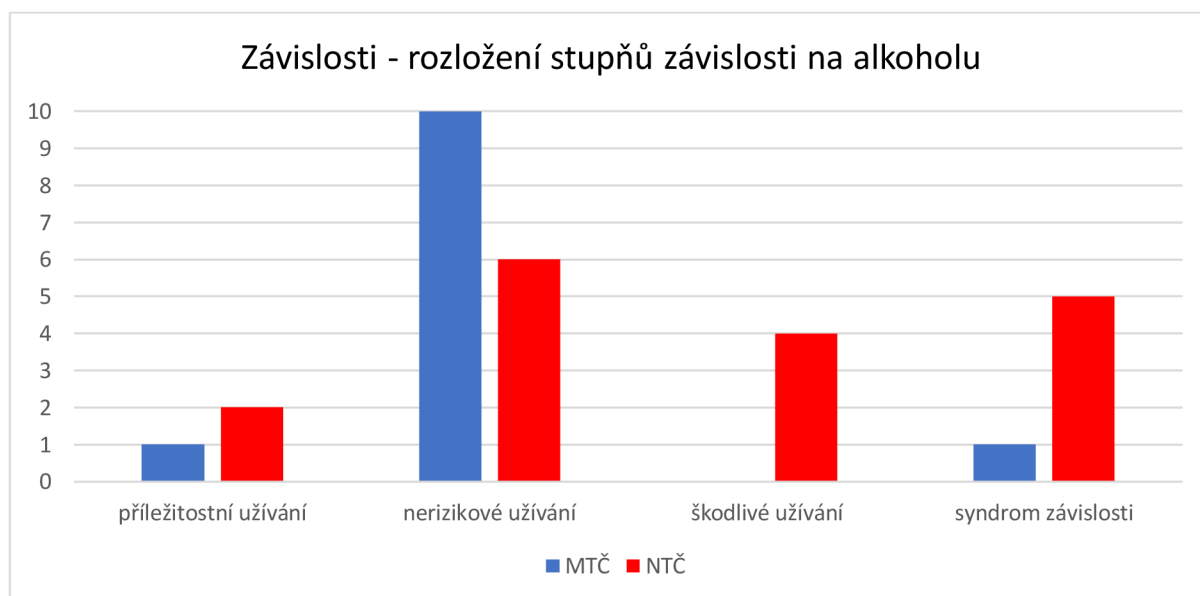
Převážná část zkoumaného vzorku odsouzených jsou uživatelé alkoholu různé závislosti. U skupiny NTČ tato množina dosahuje 80 % odsouzených. Tento výsledek potvrzují výsledky odborné literatury. Tato literatura uvádí a praxe potvrzuje páchání

násilné trestné činnosti pod vlivem alkoholu. Alarmující je také kolik z odsouzených užívalo alkohol před 18 rokem svého věku.

Graf č. 34 základní přehled závislosti na alkoholu u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Graf č. 35 Závislosti – rozložení stupňů závislosti na alkoholu u vybraného vzorku výzkumného šetření.

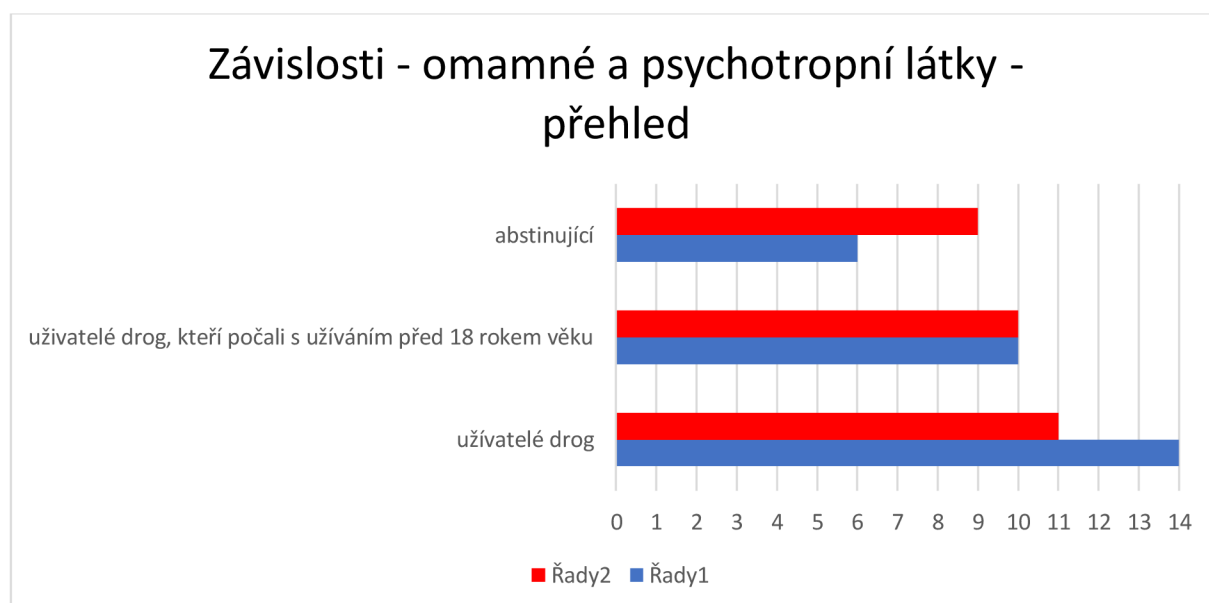

V případě rozdělení odsouzených mezi stupně závislosti je zjevná převaha užívání alkoholu u NTČ. Této skutečnosti odpovídá téměř 50 % odsouzených z této

skupiny, která se pohybuje v rozmezí škodlivého užívání a syndromem závislosti. V tomto rozmezí se pohybuje pouze jedna osoba patřící do skupiny MTČ (graf č. 35). Léčení absolvovali dva odsouzení ze skupiny NTČ. Tyto osoby toto léčení nedokončily.

Pro závislost omamných a psychotropních látek literatura a praxe uvádí, že se jedná o závislost spojenou se zvýšenou potřebou stále chybějících financí. Proto majetková a násilná trestná činnost je často spojována s drogovou závislostí, která je řešena pácháním trestné činnosti s jediným cílem, a to získat finanční prostředky.

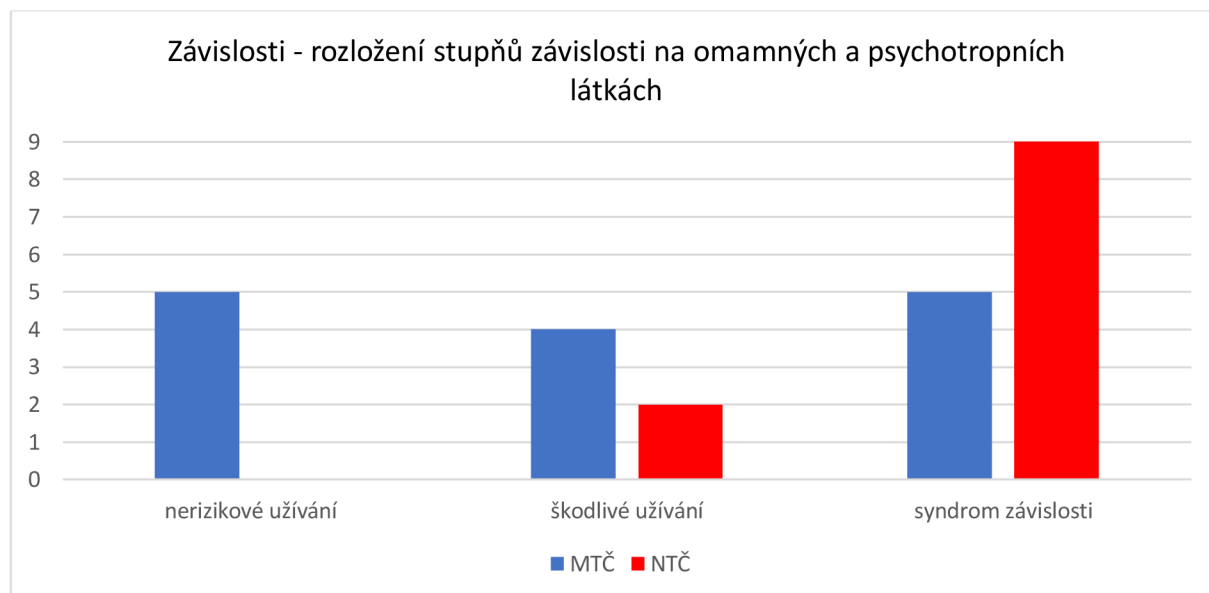
Graf č. 36 základní přehled závislosti na omamných a psychotropních látkách u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Z přehledu závislosti na omamných a psychotropních látkách vyplývá, že více než 50 % recidivistů z obou skupin, tyto látky v různých stupních závislosti užívají. U skupiny MTČ závislých uživatelů tvoří dokonce 70 %. Nejen, že většina odsouzených užívají v různých formách a četnosti tyto látky, ale počátek užívání těchto drog se datuje před 18 rokem jejich věku. Dokonce mnozí pachatelé experimentovali s drogou již před 15 rokem svého věku. Léčení podstoupili dva odsouzení z každé skupiny. Toto mizivé procento podstupující léčbu selhalo, mimo jedné osoby. U skupiny násilné trestné činnosti je závislých odsouzených méně, ale stupeň syndromu závislosti jasně převyšuje početnější skupinu uživatelů z MTČ. Počet uživatelů je rovnoměrně rozprostřen do uvedených stupňů závislosti.

Uživatelé omamných a psychotropních látek z daného reprezentativního vzorku nejčastěji zneužívají jako primární nebo sekundární drogu pervitin a marihuanu. Rozmanitost ostatních drog je široká, ale do počtu jsou užívané v mnohem menším zastoupení. Mimo dvou drog, které jsem zmínil, se více než ve dvou případech v obou skupinách objevuje heroin, lysohlávky, hašiš a extáze. Rozmanitější paleta drog je u skupiny NTČ, kde se vyskytuje subutex, amfetamin, LSD a těkavé látky. Malé procento uvedlo užívání kokainu a metadonu. (*pozn. metadon se používá při substituční léčbě na závislosti*).

Graf č. 37 Závislosti – rozložení stupňů závislosti na omamných a psychotropních látkách u vybraného vzorku výzkumného šetření.

V závislosti na hazardních hrách vykazuje každá skupina pět osob, což činí 25 %. Tato oblast závislosti vykazuje nejmenší zastoupení. Rozdíl mezi skupinami je ve stupních závislosti. U skupiny MTČ se potýká se stupněm patologického hráčství jedna osoba, naproti tomu skupina NTČ vykazuje v tomto stupni osoby čtyři. Zbývající osoby jsou ve stádiu nerizikového hráčství. Léčení podstoupila jedna osoba ze skupiny MTČ.

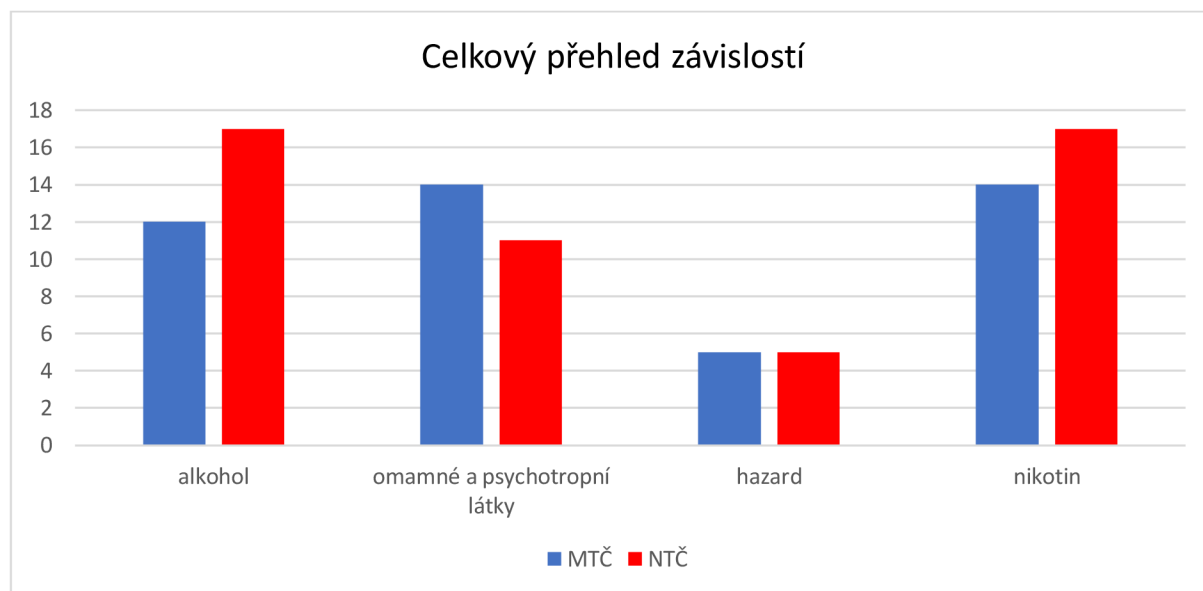
V případě odsouzených pachatelů závislých na tabáku (nikotinu), máme na mysli kuřáky s průměrnou denní spotřebou deset a víc kusů cigaret. Skupinu MTČ tvoří 70 % kuřáků a skupinu NTČ tvoří 80 % kuřáků. Užívání tabákových výrobků patří k nejrozšířenější závislosti ve vězeňské populaci. Skupina NTČ obsahuje více

závislých odsouzených ve dvou ze čtyř oblastí. Výsledky grafu č. 39 potvrzují závislosti více než poloviny osob ze skupiny NTČ zapříčiňující vysokou souvislost s aktuální trestnou činností.

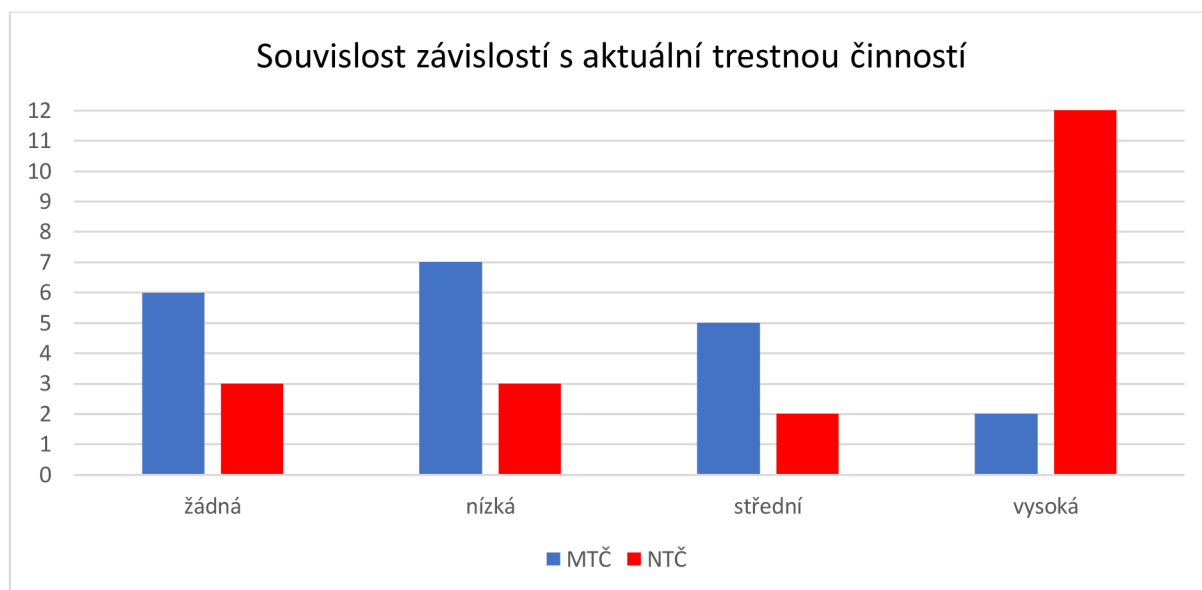
Dynamický faktor závislosti obsahuje následujících 5 rizik:

- pohybuje se v blízkosti osob užívajících alkohol, drogy nebo hráčů
- závažné dopady alkoholu, drog nebo hraní
- nepřiměřené výdaje v souvislosti s užíváním alkoholu, drog nebo hraním
- dlouhodobě neřešená nebo neléčená závislost – velmi nízké procento podstupuje léčení a v případě, že se pro něj odhodlá, často selhává a léčbu nedokončí
- souvislost závislostí s aktuální trestnou činností – ve stupni vysoké souvislosti závislostí s aktuální trestnou činností jasně dominuje se šedesáti procenty skupina NTČ. V ostatních uvedených oblastech s nižšími stupni souvislosti dominuje vždy skupina MTČ. (graf č. 39)

Graf č. 38 *Závislosti – celkové rozložení závislostí u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

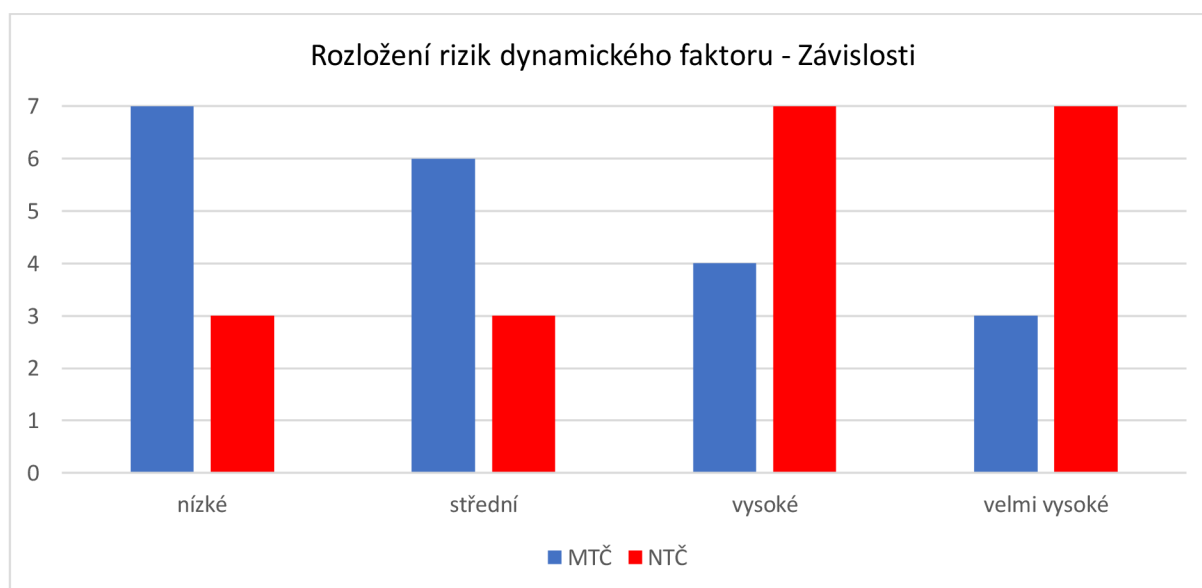

Graf č. 39 Souvislost závislostí s aktuální trestnou činností u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Souhrnný graf č. 40 vyjadřuje rozložení rizik pro dynamický faktor závislosti. Skupina MTČ s 65 % se rozprostírá v rozmezí nízkého až středního rizika. Skupina NTČ zastupuje 70 % v rozmezí vysokého až velmi vysokého rizika. Tento fakt podtrhuje nebezpečí dynamického faktoru závislosti, který může závažně ovlivňovat pachatele v jeho dalším kriminálním chování, především u skupiny NTČ.

Graf č. 40 Rozložení rizik dynamického faktoru – Závislosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.

Protektivní faktory

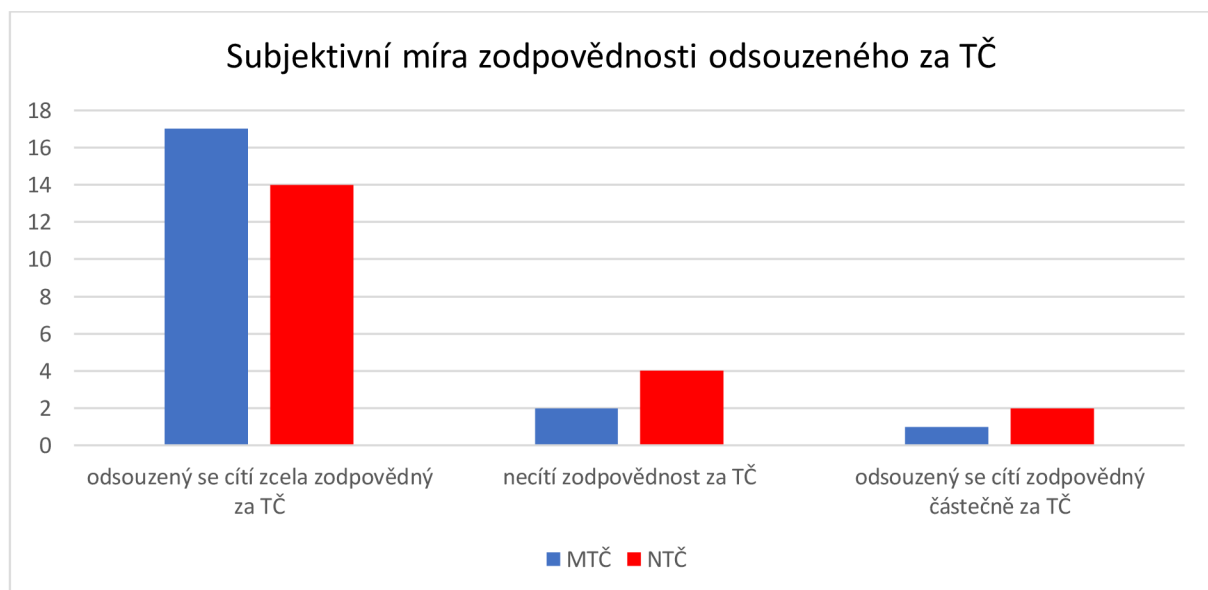
- absolvování léčení
- bez diagnózy závislosti – níže uvedený výčet po jednotlivých závislostech
 - alkohol - MTČ vs. NTČ, 8 vs. 3
 - omamné a psychotropní látky - MTČ vs. NTČ, 6 vs. 9
 - hazard - MTČ vs. NTČ, 15 vs. 15
 - tabákové výrobky - MTČ vs. NTČ, 6 vs. 3

Celkově žádná závislost je uvedena u tří osob z každé skupiny.

Osobnost a chování

Činitel osobnosti a chování zaznamenává významné údaje o charakteristikách osobnosti a vybrané rysy maladaptivního chování. Komplexní zpráva se věnuje změnám v chování nebo změnám psychického stavu před nástupem do VTOS apod. V našem šetření se zaměřuji pouze na možná rizika, sebehodnocení za spáchaný trestný čin a hodnocení své trestné činnosti, která se u reprezentativního vzorku vyskytují. Faktor je uzavřen celkovým rozložením rizika u odsouzených vyplývajících z dat tohoto dynamického faktoru.

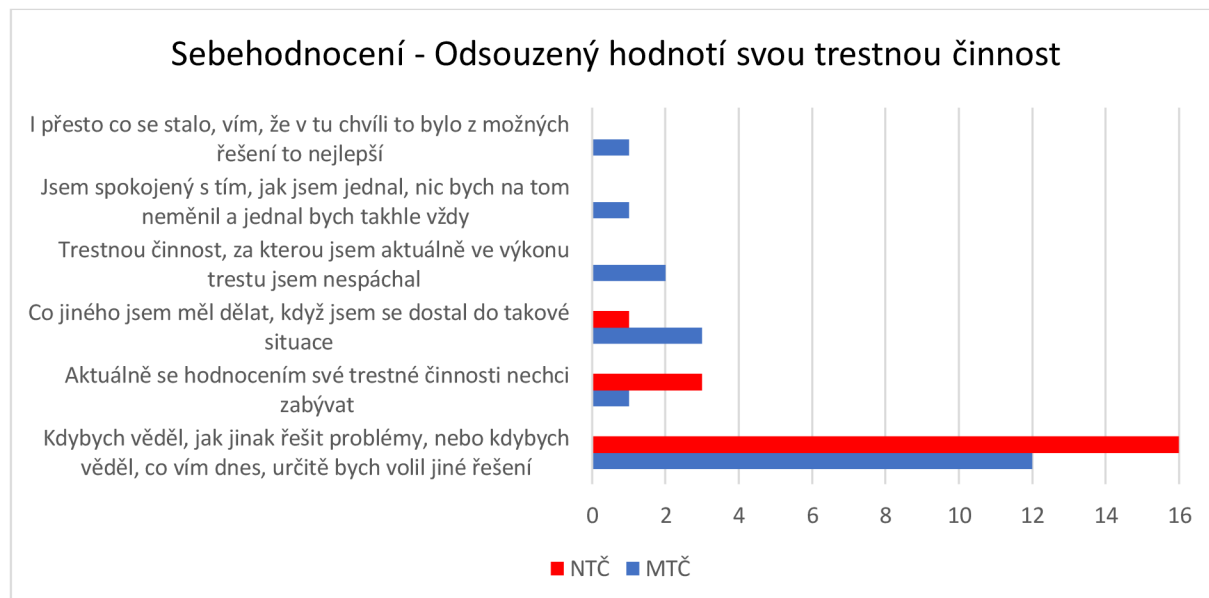
Graf č. 41 *Sebehodnocení - Subjektivní míra zodpovědnosti odsouzených za TČ u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

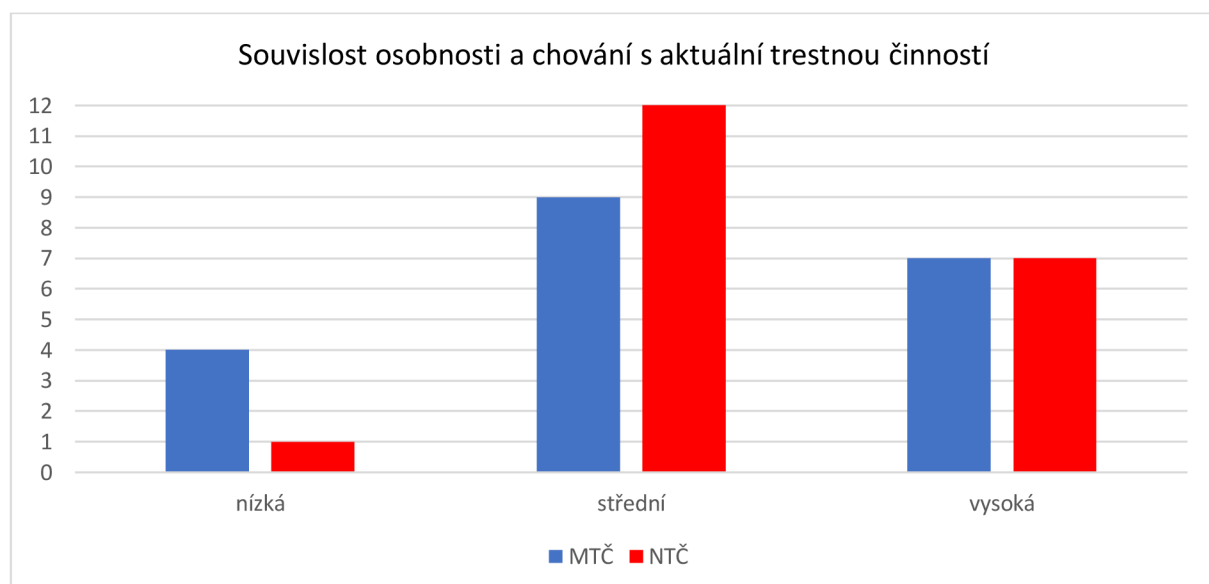
Maladaptivní chování, neboli sociálně nežádoucí chování, kam řadíme např. sebepoškození, sebevražedné jednání nebo volní odmítání stravy. Takové

chování bylo zaznamenáno pouze u skupiny NTČ. Konkrétně šlo o čtyři odsouzené, kteří se dopouštěli sebepoškození.

Graf č. 42 *Sebehodnocení – Odsouzený hodnotí svou trestnou činnost*

Graf č. 43 *Souvislost osobnosti a chování s aktuální trestnou činností u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Sebehodnocení odsouzených uvádí subjektivní míru zodpovědnosti za aktuálně spáchanou trestnou činnost a také hodnocení aktuální trestné činnosti

odsouzenými. Tyto dva příklady jsou uvedeny jen pro vytvoření „zkreslené“ představy odsouzených. Hodnocení odsouzených, kteří necítí zodpovědnost za trestnou činnost, působí ironicky a zcela nerealisticky. Přes neobjektivitu uvedeného hodnocení se pro tento posudek rozhodlo 10 % ze skupiny MTČ a 20 % ze skupiny NTČ.

Dynamický faktor osobnosti a chování obsahuje následujících 14 rizik:

- opakované násilné jednání a konflikty (brachiální agrese)
- projevy agresivního chování (vyhrožování, slovní útoky, projevy destrukce)
- identifikace s kriminální subkulturou včetně extrémistických skupin
- snaha ovládat druhé, mít kontrolu nad jejich chováním, sklon k manipulaci
- sklon lhát a podvádět
- obtíže při respektování autorit – toto riziko se nevyskytlo u reprezentativního vzorku
- vyhledávání rizikových míst a situací
- selhávání v běžných životních situacích
- nezodpovědnost v chování
- pasivita při řešení životních situací
- obtíže s dodržováním pravidel a stanovených norem
- akceptace protiprávního jednání nebo jeho přijímání jako normy
- nezájem o řádnou práci
- souvislost osobnosti a chování s aktuální trestnou činností – samostatně v grafu č. 43

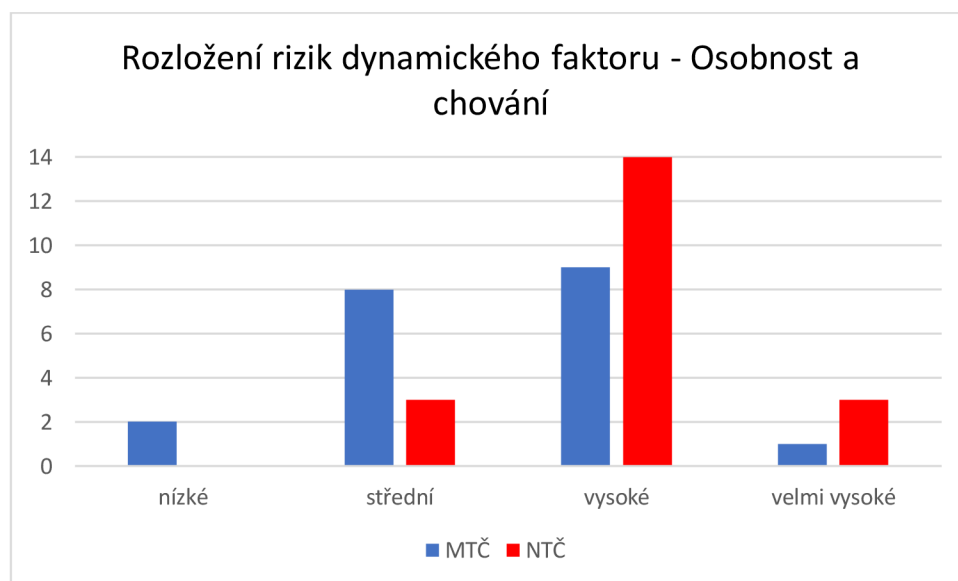
Tabulka č. 5 *Osobnost a chování – vyhodnocení rizik skupin majetkové a násilné trestné činnosti u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Vyhodnocení rizik dynamického faktoru osobnosti a chování		
	MTČ	NTČ
opakované násilné jednání a konflikty (brachiální agrese)	5	14
projevy agresivního chování (vyhrožování, slovní útoky, projevy destrukce)	5	10
identifikace s kriminální subkulturou včetně extrémistických skupin	14	11
snaha ovládat druhé, mít kontrolu nad jejich chováním, sklon k manipulaci	8	7
sklon lhát a podvádět	20	18

Vyhodnocení rizik dynamického faktoru osobnosti a chování		
	MTČ	NTČ
vyhledávání rizikových míst a situací	12	14
selhávání v běžných životních situacích	8	6
nezodpovědnost v chování	20	20
pasivita při řešení životních situací	20	20
obtíže s dodržováním pravidel a stanovených norem	20	20
akceptace protiprávního jednání nebo jeho přijímání jako normy	20	20
nezájem o řádnou práci	7	3

Výsledné rozložení rizik u každé skupiny víceméně věrohodně vypovídá o charakteristikách, které lze očekávat. Jako informativní data spojená s faktorem zaměstnání a financí můžeme vzít v úvahu riziko - nezájem o řádnou práci. U skupiny MTČ odpovídá shodnému počtu odsouzených, kteří jsou bez financí a bez zaměstnání. Nejen, že nepracují, ale o práci neprojevují ani zájem. Grafu č. 44 mapuje celkové rozdělení dynamického rizika Osobnosti a chování. Skupina násilné trestné činnosti zasahuje 85% do vysokého až velmi vysokého rizika oproti majetkové trestné činnosti, která do stejně vybraného rozsahu zasahuje 50%.

Graf č. 44 *Rozložení rizik dynamického faktoru – Osobnost a chování u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

Protektivní faktory

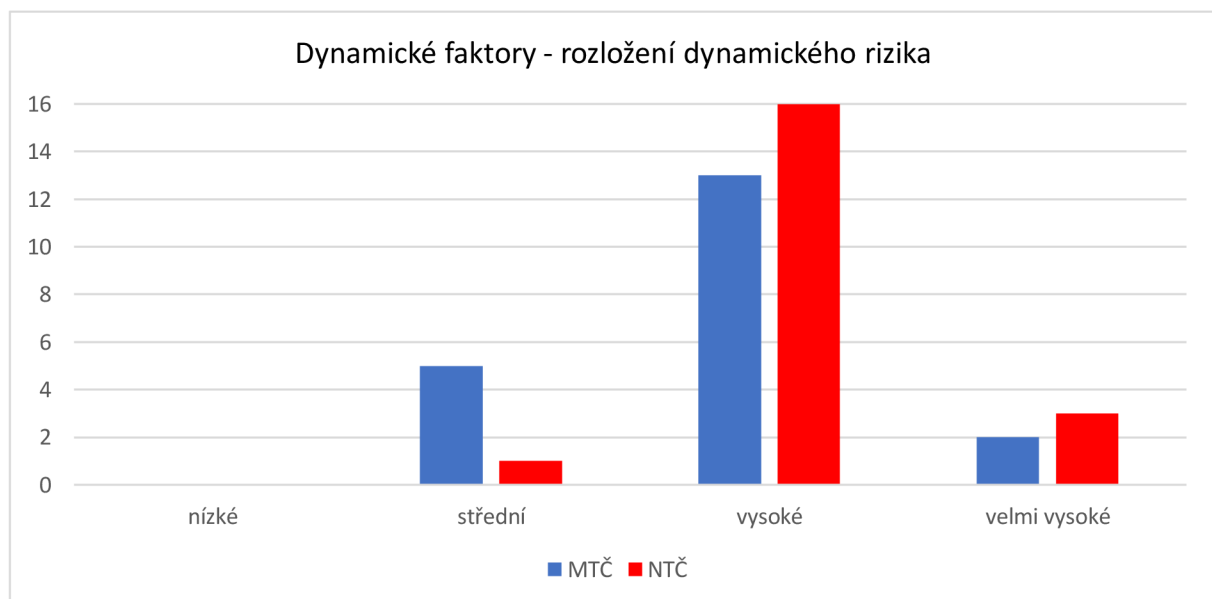
- aktuální psychický stav odsouzeného je adekvátní životní situaci – tento protektivní faktor je uveden u více než 50 % zkoumaného vzorku
- anamnéza bez sebepoškozování, suicidia, pobytu v psychiatrické léčebně a psychiatrické diagnózy, užívání drogy a hraní
- postoj odsouzeného k jeho trestné činnosti je realistický, s případným vědomím vnitřního přijetí viny – výsledek je shodný s prvním protektivním bodem

Konkrétní vyhodnocení těchto bodů neumožňují chybějící informace k některým odsouzeným.

Celkové shrnutí dynamického rizika

Po shrnutí všech dostupných dat tohoto dynamického faktoru, získáme plošný přehled o rozložení rizik v této oblasti. V prostoru vysokého a velmi vysokého rizika se pohybuje 95 % skupiny NTČ. Skupina MTČ ve stejném rozsahu odpovídá 70 %. Rozdíly mezi oběma skupinami nejsou velké jako u statických rizik. Žádná osoba z celého výzkumného vzorku nepatří do nízkého rizika u dynamického faktoru.

Graf č. 45 *Dynamické faktory – rozložení dynamického rizika u vybraného vzorku výzkumného šetření.*

ZÁVĚR

Kriminalita a recidiva jsou dlouhodobě závažným problémem nejen v České republice. Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených – SARPO je nástrojem, který na základě detailních informací o odsouzeném, dokáže predikovat budoucí rizika a potřeby. Tyto informace se zpracovávají v oblasti statických, dynamických a protektivních faktorů. Analýzou získáme výslednou rizikovost v dané oblasti a díky tomu může být zvolen správný program zacházení s těmito osobami, který má vést ke snížení kriminogenních faktorů a přispět ke zdárné resocializaci.

Ve své práci jsem detailně popsal důležité znaky kriminální recidivy. Při analýze vývoje počtu recidivistů v České republice můžeme dle statistik konstatovat, že u recidivistů v posledních šesti letech, kteří byli ve výkonu trestu 2 – 5krát dochází k mírnému poklesu. U pachatelů vězňených pětkrát a více je trend převážně stagnující. Počty registrovaných majetkových i násilných trestných činů od roku 2013 mají klesající tendenci s výjimkou roku 2019.

V praktické části bylo pro potřeby výzkumného šetření použito čtyřicet souhrnných analýz recidivistů. Polovina recidivistů páchajících převážně majetkovou trestnou činností a druhá polovina recidivistů páchajících hlavně násilnou trestnou činností. Z tohoto důvodu je teoretická část doplněna o kapitoly majetkové a násilné kriminality, které slouží k seznámení s danou problematikou.

V celkovém shrnutí jednotlivých statických faktorů výzkumného šetření jsem dospěl k rozložení statického rizika a zároveň k výsledku položené výzkumné otázky. Odborníci uvádí, že statické faktory nesou schopnost predikce penologické recidivy, tzn. predikci páchání trestné činnosti. Jako rizikovější skupinou výzkumného vzorku jsem vyhodnotil skupinu majetkové trestné činnosti. Více než polovina této skupiny odpovídá vysokému riziku, které povede k opětovnému páchání trestné činnosti. Na toto riziko má bezpochyby vliv i fakt, že recidivisté majetkové kriminality nedostávají tak vysoké tresty odnětí svobody. V případě, že nemají v úmyslu změnit svůj život, dále pokračují v páchání kriminality, a to ve vyšší frekvenci než pachatelé násilné kriminality. Uvedené tvrzení potvrzuje fakt, že více než polovina této skupiny má nejméně deset záznamů v opisu z evidence Rejstříku trestů. Tak časté porušování zákonů a nenapravitelnost je při nejmenším znepokojující a trpělivost společnosti zarážející.

Při analýze dynamických faktorů výzkumného vzorku jsem došel ve výzkumném šetření k výsledku, že rizikovější skupinou je skupina obsahující recidivisty páchající násilnou trestnou činností. Více než polovina této skupiny je zařazena do vysokého nebo velmi vysokého rizika. Pozitivním faktorem je, že některé dynamické faktory lze v budoucnu ovlivnit, ovšem pouze za předpokladu změny v chování a životnímu stylu odsouzeného. Otázkou je zda recidivisté chtějí sami takovou změnu podstoupit.

Protektivní faktory, které jsou součástí statických i dynamických faktorů, jejichž schopností je snižování daných rizik odsouzených díky vlastnostem, které působí v opačném než kriminogenním směru. Disponují nízkou schopností vyvážit „misky vah“ s těmi kriminogenními. Velmi nízké procento splňuje tyto jednotlivé protektivní faktory, nebo dokonce nesplňují v dané oblasti žádný protektivní faktor.

Poslední výzkumnou otázkou jsem zaměřil na dva vybrané dynamické faktory a jejich souvislost s aktuální trestnou činností. Těmito faktory jsou finance a závislosti. V případě, že se zaměříme pouze na střední a vysokou míru souvislosti financí v s aktuální trestnou činností, pak docházíme k závěru vyšší rizikovosti u pachatelů majetkové trestné činnosti. Do tohoto rozpětí patří z uvedené skupiny šestnáct osob, které odpovídají 80%. Z logického pohledu není tento výsledek překvapující. Skupina násilné trestné činnosti zasahuje do stejného výběru 60%. Druhý dynamický faktor závislosti mají beze sporu velký podíl na páčání trestné činnosti, což potvrzuje i skutečnost, že užívání především alkoholu, omamných a psychotropních látek je potvrzeno vždy u nejméně jedenácti osob z každé skupiny. Výsledkem je celých 60 % pachatelů násilné trestné činnosti s vysokou souvislostí závislosti na páčání aktuální trestné činnosti. Rozdíl rizika v oblasti závislostí obou skupin je propastný. Při srovnání závislostí ve stejném rozpětí jako u financí (*pozn. střední a vysoká souvislost*) zjistíme, že skupina NTČ zasahuje do této sféry 70% a na straně druhé MTČ jen 35%. U financí k takovému markantnímu rozdílu nedochází.

Důležitým faktorem při spáchání trestného činu versus trest za tento spáchaný čin je psychika pachatele, důvod trestného činu atd. V majoritní většině jsou pachatelé schopni vyhodnotit, zda je výhodné trestný čin spáchat a výše trestu je od spáchání činu neodrazuje např. domněnka, že není jiné řešení, vzrušení a „zločin se vyplatí“ – více získá.

Recidivisté jsou osoby, kterým vyhovuje jejich životní styl, nemají zájem jej jakkoliv měnit. Odnětí svobody pro takové osoby není trest v pravém slova smyslu.

Jde pouze o dočasné přerušení trestné činnosti. Často alternativní podmíněné tresty porušují záměrně, což směřuje k závěru, že věznění pro ně není trestem. Vzhledem k dlouhodobé přeplněnosti věznic, stále se zvyšujícím nákladům na udržení systému a slabým výsledkům vedoucím k nápravě sledávám nynější systém nápravy za nedostatečný. Současný právní, soudní a vězeňský systém nevede k nápravě recidivistů, proto by mělo dojít k úpravě všech systémů ovlivňujících tresty, zacházení s vězni, systém úhrady způsobené škody apod.

Také systém vymáhání kompenzace škod je v současné době mizivý. Pachatelé by měli mít za povinnost uhradit v adekvátní výši způsobenou majetkovou a finanční škodu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BLATNÍKOVÁ, Š. a NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7338-075-5.

CEJP, M. *Kriminologický výzkum: praktická příručka*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, 175 s. ISBN 978-80-7380-743-6.

ČERNÍKOVÁ, V. a SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002, 148 s. ISBN 80-7251-104-1.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 318 s. ISBN 978-80-7380-581-4.

DRAHÝ, F., HŮRKA, J. a PETRAS, M. *SARPO: charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, 152 s. ISBN 978-270-5197-7.

GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 587 s. ISBN 978-7598-554-5.

HARPER, G. and Chitty, Ch. *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 103 s. ISBN 978-80-7338-080-9.

KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 189 s. ISBN 978-80-7552-163-7.

MAREŠOVÁ, A. *Pojem kriminální recidiva nemá zpravidla vždy stejný obsah. Trestní právo*. 2015. 19(2), 20-22 s. ISSN 1211-2860.

NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010*. Stav k 1. 4. 2010, komentář, judikatura, důvodová zpráva. Praha: Eurounion Praha, 2010, 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.

SCHEINOST, M. a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 238 s. ISBN 978-80-7338-096-0.

SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. 2. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú, 2017, 132 s. ISBN 978-80-7556-009-4.

VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, 585 s. ISBN 978-80-7400-732-3.

VETEŠKA, J. a FISCHER, S. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020, 208 s. ISBN 978-80-271-0731-5.

ZARA G., FARRINGTON, D. *Criminal recidivism. Explanation, prediction and prevention*. New York: Routledge Taylor and Francis group, 2016. 389 s. ISBN 978-1-84392-707-5.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

Zákon č. 169/1999 Sb., *o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů* v posledním znění

INTERNETOVÉ ZDROJE

Kriminologie.cz: IKSP - Institut pro kriminologii a sociální prevenci: výzkumné a analytické pracoviště v oblasti kriminologie a trestní justice [online]. [cit. 27.5.2021]. Dostupné z: <https://www.kriminologie.cz>

MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. [cit. 15.5.2021]. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <https://www.ok.cz/iksp/docs/394/pdf>

MAREŠOVÁ, A. et al. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody — kriminologická analýza*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. [cit. 15.5.2021]. ISBN 978-80-7338-157-8. Dostupné z:

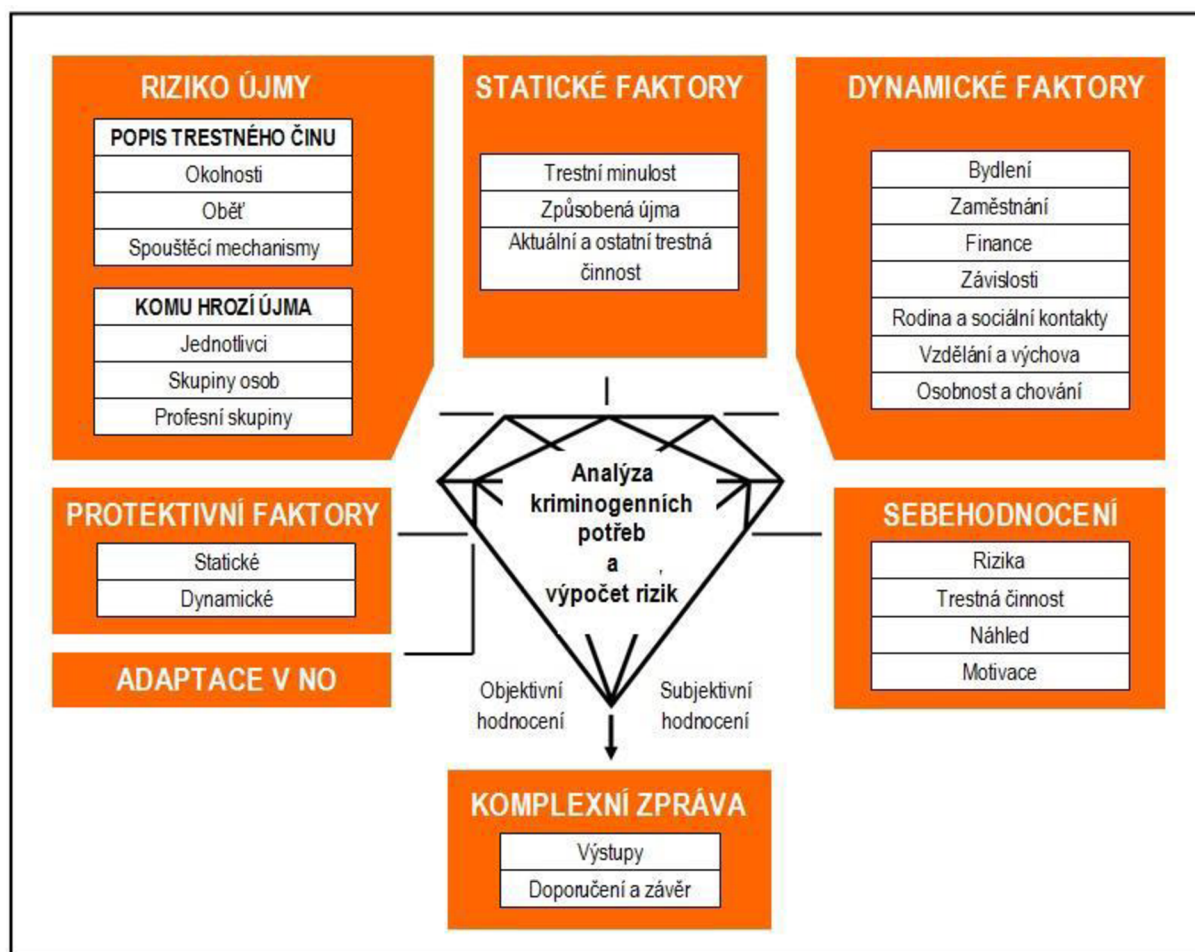
<http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>

Policie České republiky: *Statistické přehledy kriminality*. [online]. [cit. 15.3.2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Vězeňská služba České republiky: *Statistické ročenky Vězeňské služby*. [online]. [cit. 25.6.2021]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

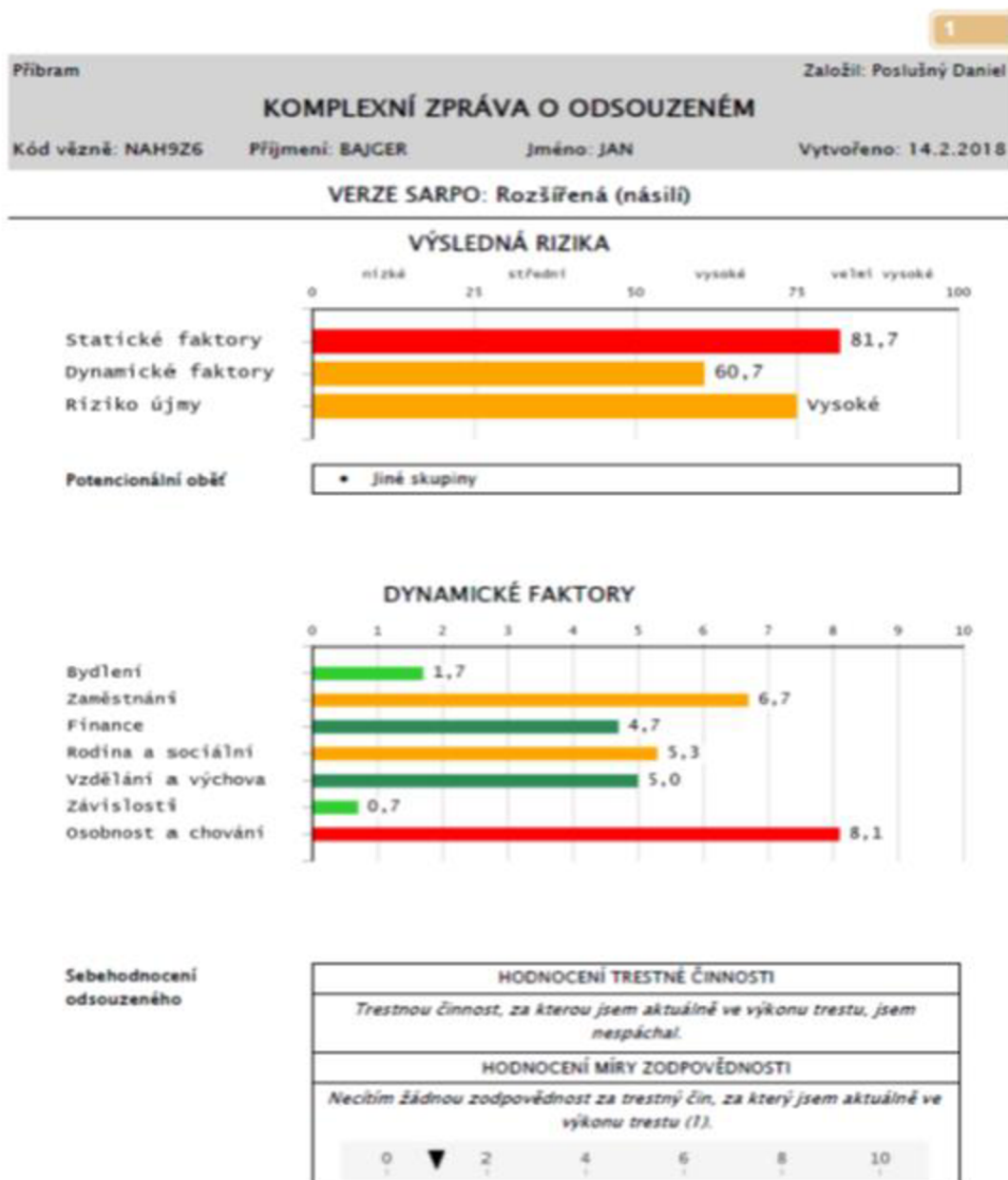
SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Obrázek - SARPO – struktura nástroje

Zdroj: DRAHÝ, F., HŮRKA, J. a PETRAS, M. SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. [online]. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 17. [cit. 15.8.2021]. ISBN 978-80-270-5197-7. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf>

Příloha č. 2: Obrázek - Pohled na první stránku Komplexní zprávy

Zdroj: DRAHÝ, F., HŮRKA, J. a PETRAS, M. SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. [online]. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 24. [cit. 15.8.2021]. ISBN 978-80-270-5197-7. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf>